

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний
і науково-літературний
місячник

Видає

Українська Видавнича Спілка

A REFERRED

LIBERATION PATH

Ukrainian Political,
Social, Scientific & Literary
Magazine

Published monthly by
Ukrainian Publishers Ltd.

ISSN: 0042-0422

No. 9 (486), September, 1988, Vol. XLI

Відповідальний Редактор — **Ілля Дмитрів**

Заступник Відповідального Редактора — **М. В. Поврозник**

Члени Редакційної Колегії:

проф. д-р Г. Васюкович, проф. д-р С. Галамай, проф. д-р В. Косик,
інж. В. Олеськів, ред. Л. Полтава, проф. В. Романенчук,
д-р В. Стебельський, проф. П. Цимбалістий

Літературно-мовний консультант — **Святослав Караванський**

Редакція і Адміністрація

200, Liverpool Road, London, N1 1LF, Tel.: 607 6266/7

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ» НА 1988 РІК

К р а ї н а	Річна передплата	Піврічна передплата	Чвертьрічна передплата	Окр. число
Австралія	55 дол.	30 дол.	17 дол.	5 дол.
Австрія	700 шил.	400 шил.	250 шил.	65 шил.
Аргентина (амер. дол.)	40 дол.	20 дол.	10 дол.	4 дол.
Бельгія	2000 б.фр.	1100 б.фр.	600 б.фр.	200 б.фр.
В. Британія	25 ф.	13 ф.	7 ф.	2,50 ф.
Канада	55 дол.	30 дол.	17 дол.	5 дол.
США	50 дол.	27 дол.	15 дол.	5 дол.
Німеччина	110 н.м.	60 н.м.	35 н.м.	12 н.м.
Франція	250 фр.	130 фр.	70 фр.	25 фр.
Швеція	250 кор.	130 кор.	70 кор.	25 кор.

В усіх інших країнах — рівновартість американських доларів.

Передплату просимо вносити наперед, безпосередньо на адресу
Адміністрації «Визвольного Шляху» в Лондоні, або, якщо це Вам
вигідніше — на адресу нашого Заступника у Вашій країні, яку
знайдете на сторінці 3-ій обкладинки.

Чеків виставляти на: **Ukrainian Publishers Ltd.**

Обкладинка роботи проф. Р. Лісовського

Printed in Great Britain by Ukrainian Publishers Ltd., 200 Liverpool Rd., London, N1 1LF

Визвольний ШЛЯХ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК

Кн. 9 (486)

ВЕРЕСЕНЬ, 1988

Річник XLI

Зміст IX-ої книжки

В Тисячоліття Хрещення України

Ілля Дмитріш: ВІДНАЧЕННЯ ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ В РИМІ	1027
ВІДКРИТТЯ ЮВІЛЕЙНИХ СВЯТКУВАНЬ ТИСЯЧОЛІТТЯ І ПРИВІТ БЛАЖЕННІШОГО МИРОСЛАВА ІВАНА ПАПІ ПЕРЕД СОБОРОМ СВ. СОФІЇ	1036
ПРОПОВІДЬ СВЯТІШОГО ОТЦЯ ПАПІ ІВАНА ПАВЛА II ПІД ЧАС БОГОСЛУЖЕННЯ В СОБОРІ СВ. СОФІЇ В РИМІ 9-7 1988 р.	1037
ПОДЯКА ЗА ВЕЛИКИЙ ДАР ХРЕЩЕННЯ	1041
ПРОПОВІДЬ-ПРИВІТ ПАТРІЯРХА МИРОСЛАВА-ІВАНА В БАЗИЛИСІ СВ. ПЕТРА У НЕДІЛЮ 10-7 1988 р.	1042
СЛОВО АРХІЄПІСКОПА МИРОСЛАВА МАРУСИНА НА ЗАКІНЧЕННЯ ЮВІЛЕЙНИХ СВЯТКУВАНЬ ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ	1044
МОЛІТВА ПАРІОНА МІТРОПОЛИТА КИЇВСЬКОГО	1048
Степан Смертюжко: НАША МАТИ ЦЕРКВА ГОСПОДНЯ	1050
а. о. р. І. Орницький: ТАСМІНИЦЯ УКРАЇНИ (Продовження. 2)	1057

З дому кращі

В Тесляр: МАСОВІ РОЗРУХИ В УКРАЇНІ	1071										
Звернення пасти Степана Савельяка в справі творчої свободи	1076. Лист Івана Сокульського з творчої свободи режиму Перм 35	1077. Звернення Олеса Шевченка до голови Союзу Охорони Природи ОН	1078. Відкриття лист	1079. Українська секція Комітету Захисту Парків Африки	1080. Усунення Леся Танюка з посади головного режисера Молодіжного Театру	1081. Нова жертва в Україні	1082. Пам'ятники українським політикам на Уралі	1083. «Нічезника навела над нашою землею і її народом»	1084. До Тараса без дозволу	1086. Українська поезія на зблиз кровожерного «літературознавства»	1088
Вислав Галич: ІНШОМОВНІСТЬ ОМЕРТВІНІННЯ ДУХОВІСТІ	1098										

Зірка Гренджі-Домська: МОЇ ПТАШЕНЯТА

Матеріали VII ВЗ ОУН

- ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО НОВООБРАНОГО ГОЛОВИ ПРОВІДУ НА VII ВЗ ОУН	1111
С. Дукан: МІЖНАРОДНЕ СТАНОВИЩЕ І НАША ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА	1114
ПОСТАНОВИ VII ВЗ ОУН В ДІЛЯНЦІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ОУН	1123

Поезія

Ірина Стасів-Калініч: До вшаканятних джерел (До 1000-ліття Хрещення України)	1131.			
Великодніс	1131. Іюна	1132. Карпатська церква	1133. П'ятирічка церква	1133
Леонід Полтава: РАЙДУГА (Поема)				1136

Спогади

Владимир Чуйко: КОЛИ ПЕРЕМОЖЕШ -- ТИ ЦАР, А КОЛИ ПОТЕРПИШ ПОРАЗКУ	1141
ТИ БАНДИТ (Продовження. 6)	

Огляди, рецензії

Володимир Жила: У ПОШУКАХ ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ — 1147. ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК — 1149	
---	--

С. п. Юліянові Заблоцькому

М. С. Давидшин: СПОМИН ПРО ЮЛІАНА ЗАБЛОЦЬКОГО І ЙОГО ШЛЯХОТНІ ДІЛА В ГЛІНІЯНАХ	1151
Антон Тисячкий: СПІВЧУТТЯ З ПРИВОДУ СМЕРТІ СЛ. П. Ю. ЗАБЛОЦЬКОГО	1152

ВИДАЄ «УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА», ЛОНДОН

Святіший Отець Іван Павло II, Блаженніший Мирослав Іван Любачівський і Ієрархи Помісної УКЦ перед Собором Святої Софії в Римі під час співу Молитви за Патріярха, яку розпочала оркестра СУМ з Канади. Субота, 9-го липня, 1988

В Тисячоліття Хрещення України

Ілля ДМИТРІВ

ВІДЗНАЧЕННЯ ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ В РИМІ

Ювілейні святкування Тисячоліття Хрещення України, які проходять в цьому році широкою хвилею в підсоветській Україні, в сателітних країнах з українськими громадами на їхніх територіях, і в українській діаспорі, це *величне* церковно-релігійне і національне свято, яке говорить нам і світові про важливе національно-духової, церковно-релігійної і державницької точки зору подію, що визначила і проклала шлях нашому народові в його віруваннях, почуваннях і мисленнях на предовгі віки. Ці ювілейні святкування нашого, *українського*, Тисячоліття Хрещення дуже важливі зокрема сьогодні, коли в Україні і сливе в усіх республіках і народностях на сході Європи і в центральній Азії розвиваються глибокі процеси поновного націюстанавлення, що радше скоріше, а ніж пізніше допровадять усі поневолені Москвою народи до національного визволення і державности на їхніх етнографічних землях.

Як знаємо, український народ-нація пройшла радше важким історичним шляхом від св. Володимира Великого, володаря і хрестителя Руси-України, по сьогоднішні дні. Не дивлячись в цьому на теперішнє положення України в московсько-большевицькій тюрмі народів, цей предовгий тисячолітній шлях Україна і її народ пройшли успішно, про що найвиразніше промовляє сьогоднішній стан національної духовости і безкомпрісові стремління, політичні і збройні, до волі та державности.

Українська діаспора, як тимчасовий осідок нашого національного, церковно-релігійного, науково-культурного і громадського організованого життя, розпочала відзначення Тисячоліття в осінніх місяцях 1987 року. Але відзначення тисячоліття у найважливіших місцях-осередках, а це в місці осідку Глави й Синоду Помісної Української Католицької Церкви і в місці осідку Глави й Собору Української Православної Церкви, заплановано заздалегідь на липень-серпень 1988 року, найближче до відомої дати акту хрещення України в столичному Києві у серпні 988 року.

Майже повних десять років ішла підготовка до цього ювілею. Започаткував цей процес св. п. Патріярх Йосиф Сліпий, що підтвердили зі своєї сторони Глава й Ієрархія Українських Православних Церков, а вслід за цим проводи усіх українських полі-

тичних, науково-культурних і громадських кіл. Позитивну підтримку цьому ювілеєві Тисячоліття подав Папа Іван Павло II у своєму довшому листі до Патріярха Йосифа Сліпого, що й поставило Вселенську Католицьку Церкву на шлях Тисячоліття Хрещення України, або, як це вже в цьому році уложилося у двох Папських Енцикліках — Київської Русі, що рівняється сучасній Україні.

Вертаючись тепер думкою у проминаючі десятиліття цього підготовчого процесу для відзначення Тисячоліття Хрещення України, не можна призабути цього трепету душ і сердець, журби і радості, якими ми супроводжали усі ці дні, місяці і пройшли в підготовці роки. Найбільше журби було в нас у відношенні до України і можливостей українського народу та його християнських Церков і віровизнань відзначити Тисячоліття Хрещення на рідній Батьківщині, історичній території нашого Тисячоліття. Було це зокрема в брежнєвському періоді посиленого терору проти цих синів і дочок українського народу, які відкрито і безкомпромісово виступали на захист усього рідного, національного, державницького, за що йшли в тюрми та концтабори, а чимало й на смерть від розстрілів.

По радше короткому часі вагань на Кремлі і в лоні офіційної російської православної Церкви, обидва ці чинники насилля і гноблення ступили на шлях узурпації нашого Тисячоліття Хрещення для усіх своїх дотеперішніх і теперішніх імперіялістичних цілей. Знаючи ехидність Москви, фізичні і матеріальні засоби, віддані нею московській патріархії в цій справі, як і послідовну брехню московської історіографії у відношенні зокрема до українського і білоруського народів та їхніх Церков, а в цьому й податливість деяких кіл Заходу, ми мали подостатком причин на журбу і з цього боку.

Але, як бачимо тепер, Бог був з нами, з цим народом, який віками завзято змагався за своє християнське минуле, і який так же змагається за сучасне і майбутнє. Затії Москви приєднати для себе і свого «тисячоліття» Рим і Царгород, помимо нам відомих і ще не відомих закулісних заходів успіхом не увінчалися. Започатковані Горбачовом реформи для збереження імперії та покращання її позицій на міжнародній арені приспішили процес розкриття усіх досі опрокиданих Москвою злочинів проти людей і народів, а рівночасно підсилили морально й політично національні стремління уярмлених народів. З усього дотеперішнього московсько-большевицького кредо ще несплямленим остався Ленін, а десь подальше в його тіні Маркс і Енгельс. Сталін і всі його послідовники не тільки втратили свої колишні місця в Кремлі, але є викинені як злочинці і шкурники із ортодоксального «совєтського суспільства». Правда, Москва і Загорськ відв'язкували своє «ти-

сячоліття», але під великим сумнівом сливе всіх західніх акредитованих церковних і світських представників.

Під менш-більше такими вражіннями радості і журби дійшли ми до українського Тисячоліття Хрещення, а особливо до його церковного й національного відзначення в тимчасовому осідку Глави й Синоду Помісної Української Католицької Церкви, в Римі, і в місці осідку намісника св. апостола Петра Папи Івана Павла II, Глави Вселенської Католицької Церкви.

Ювілейні відзначення Тисячоліття Хрещення України відбулися в Римі і в Ватикані за таким порядком:

— п'ятниця, 8-го липня — Архиерейська Літургія з нагоди Марійського Року в базиліці Санта Марія Маджоре, під час якої проповідував у трьох мовах Владика Роберт Москаль із США. Служба Божа в композиції Миколи Дилецького із 17 ст., до якої співав хор церкви св. Дмитрія з Торонта, Канада, під керівництвом Мирона Максимова. Базиліка була вщерть наповнена прочанами. В передполудневих годинах відбулись відвідини базиліки св. Івана Лятеранського і «Скала Санта». В надвечірніх годинах був відправлений Молебень до Христа Чоловіколюбця у базиліці св. Климента, перед мощами св. Кирила, до якого співали Сестри з українських римських обителей під керівництвом Татіани Шуфлін. Проповідував Владика Платон Корниляк з Мюнхену, Західна Німеччина;

— субота, 9-го липня — Молебень до Пресвятої Богородиці в Соборі Святої Софії у присутності Святішого Отця, Глави й Ієрархії Помісної УКЦ, запрошених гостей, духовенства, чоловічих і жіночих монаших чинів, і вірних. Під час Молебня проповідували Їх Блаженство Мирослав Іван Кардинал Любачівський, Глава Помісної УКЦ, і Святіший Отець Іван Павло II. В цьому Молебні молодь СУМ і Пласту в одностроях і зі своїми прапорами взяли організовану участь. Цей день, цей Молебень, привітальні промови Глави Церкви і представника молоді, піднесення Святішому Отцеві хліба та солі, помолбний концерт хорів і танцювальних груп, виступ оркестри СУМ з Канади, були, як і проповідь Папи, присвячені українській молоді, яка численно прибула до Риму. Відвідавши нутро Собору св. Софії, Святіший Отець відвідав і гріб бл. п. Патріярха Йосифа Сліпого, і Український Католицький Університет у супроводі Глави і Владик Помісної УКЦ, речників і членів Римської курії. Під час виконання оркестрою СУМ «Молитви за Патріярха», яку проспівали багатотисячні маси прочан, Святіший Отець, Глава Церкви, Владика, священики, монахи, монахині і вірні стояли; в цей же день, *вечірній молитовний похід*: Молебень до св. Володимира Великого перед головною брамою до базиліки Св. Петра у Ватикані, до якого співав хор церкви св. Варвари у Відні під керівництвом Андрія Гнатишина. Промов-

ляли: кардинал Уго Полетті в італійській мові і Владика Іннокентій Лотоцький із США в українській мові. По Молебні Владики, гості, оркестра СУМ, хори і тисячні маси прочан із смолоскипами і свічками, запаленими, усталились у центрі площі св. Петра хрестовидно, як знак духовної єдності з Церквою-Мученицею в підсоветській Україні. До них промовив Святіший Отець з традиційного й історичного вікна своєї палати. Це була найбільш зворушлива, проймаюча хвилина тогоденних святкувань Тисячоліття;

— неділя, 10-го липня — Божественна Літургія в українському обряді в базиліці св. Петра, яку відслужив Папа Іван Павло II разом з Главою і Ієрархією Помісної УКЦ в присутності патріархів, кардиналів, членів Ватиканського дипломатичного корпусу, визначних міжнародних достойників, священства, монахів і монахинь, і всіх українських та інших прочан (всіх разом — біля 13 тисяч осіб на сидячих місцях). До Служби Божої співали з'єднані мішані й чоловічі хори під керівництвом Андрія Гнатишина, Мирона Максимова, Мирослава Антоновича, Ярослава Бабуняка і Юрія Гнатюка. Це Богослуження Ватиканське радіо передавало «живцем» в Україну, а італійське радіо і Євровізія у світ. Під час Божественної Літургії, а особливо під час її кінцевих акордів на площі св. Петра поза базиліку було, згідно з висловом по радіо італійського коментатора, біля 30 тисяч слухачів. Під час богослуження проповідували: Іх Блаженство Мирослав Іван і Святіший Отець Папа Іван Павло II. Це була подія великої історичної ваги!

У надвечірніх годинах того ж дня в залі Павла VI у Ватикані відбувся величавий Ювілейний Концерт у присутності Святішого Отця і численних представників Римської курії, Ватиканського дипломатичного корпусу і понад 7 тисячної маси прочан. Під час концерту промовляли Іх Блаженство і Святіший Отець, а коментарі до програми і відслонення ювілейного пам'ятника св. Володимирові Великому довершив маєстро Володимир Луців. Концерткову програму прекрасно виконав збірний Ювілейний Хор, зложений спеціально для ювілейних концертів у Римі і Лондоні зі збірного Хору Тисячоліття у Великій Британії під керівництвом Ярослава Бабуняка, Візантійського Хору з Утрехту під керівництвом Мирослава Антоновича, дівочого хору «Веснівка» з Торонта, Канада під керівництвом Квітки Кондрацької, а в хороводах виступав танцювальний ансамбль «Орляк» з Великої Британії під керівництвом Марії Бабиш і Дмитра Парадіюка. Сольоспів у «Єктенії» — Павло Гунька з В. Британії. До «Многолітствія Святішому Отцеві» і до фінального «Боже Великий Єдиний» на просторі залу вийшли всі українські хори, які були в цих днях на святкуваннях Тисячоліття в Римі. Це був могутній під кожним оглядом ювілейний концерт на прославу нашого Тисячоліття Хрещення;

— понеділок, 11-го липня — Архиерейська Літургія у базиліці св. Павла, до якої співав Візантійський Хор з Утрехту під керівництвом Мирослава Антоновича. Проповідував Високопреосвященний Митрополит Максим Германюк, Канада. У вечірніх годинах в церкві св. Андрея делла Валле відбувся концерт української духовної музики у виконанні українського камерного хору з Варшави під керівництвом Ярослава Полянського, «Веснівки» з Торонта, Візантійського Хору з Утрехту, Хору Тисячоліття з Вінніпегу, Канада, під керівництвом Юрія Гнатюка, і Ювілейного Хору Тисячоліття;

— вівторок, 12-го липня — Архиерейська Літургія над гробом св. Йосафата у базиліці св. Петра, до якої співали хори церкви Пресвятої Богородиці, Ванкувер, Канада, під керівництвом Василя Шмігеля, і церкви св. Івана Хрестителя, Ньюарк, США, під керівництвом Михайла Добоша. Проповідував Архієпископ Марусин, закінчуючи цим богослуженням і проповіддю ювілейні святкування Тисячоліття Хрещення України в Римі і Ватикані.

Вже в перший день святкувань, в п'ятницю, під час Архиерейської Літургії в базиліці Санта Марія Маджоре всі евентуальні побоювання щодо величності і змістовності ювілейних святкувань Тисячоліття в тимчасовому місці осідку Глави й Синоду Помісної УКЦ зникли, а на їхньому місці утвердилося переконання, що Ієрархія і люд Божий, ця частина українського народу, яка в цьому часі репрезентувала цілу християнську Україну, підготовані до ювілею змістово і чисельно, і то з України і з української діаспори. Це переконання зростало з години на годину, і з дня на день, а короною цього Ювілею стала неділя з Божественною Літургією в українському обряді, яку відслужив перший раз в історії нашої Церкви сам Святіший Отець, і з надвечірнім концертом в залі Павла VI, що від початку до кінця був видержаний на високому мистецькому рівні.

Приємно і зворушливо впливала на учасників ювілейних святкувань статочна постать Глави Помісної УКЦ Блаженнішого Мирослава Івана, усіх зібраних у Римі Владик, духовенства і монашества. На особливу увагу заслуговує постава й участь у ювілейних святкуваннях Папи Івана Павла II, який перебув у суботу і неділю біля 10 годин з українцями, а перед нашим народом виступав п'ять разів, будучи неменше від нас зворушеним усім тим, що бачив, почув і пережив. Добре поставились до ювілейних святкувань італійські радіо, телевізія і преса, а головню «Оссерваторе Романо», не дивлячись на це, що як в інших західних пресових органах, так і навіть у поважних італійських трапляються помилки у відрізненні України від Росії тощо. Бракувало, одначе, хоругв і прапорів, національного гербу і гимну «Ще не вмерла Украй-

на», що їх прочани могли привезти зі собою. Гарно зарепрезентувалась українська молодь СУМ і Пласту, а особливо зворушливим і бадьорим був вихід куреня СУМ на площу св. Петра в надвечірніх годинах в суботу 9-го липня, під звук оркестри. Від надвечірніх годин у суботу, пів дня у неділю і три години у вівторок площа св. Петра була з поблизькою околицею під звуками українських богослужень, церковно-релігійних пісень і проповідей.

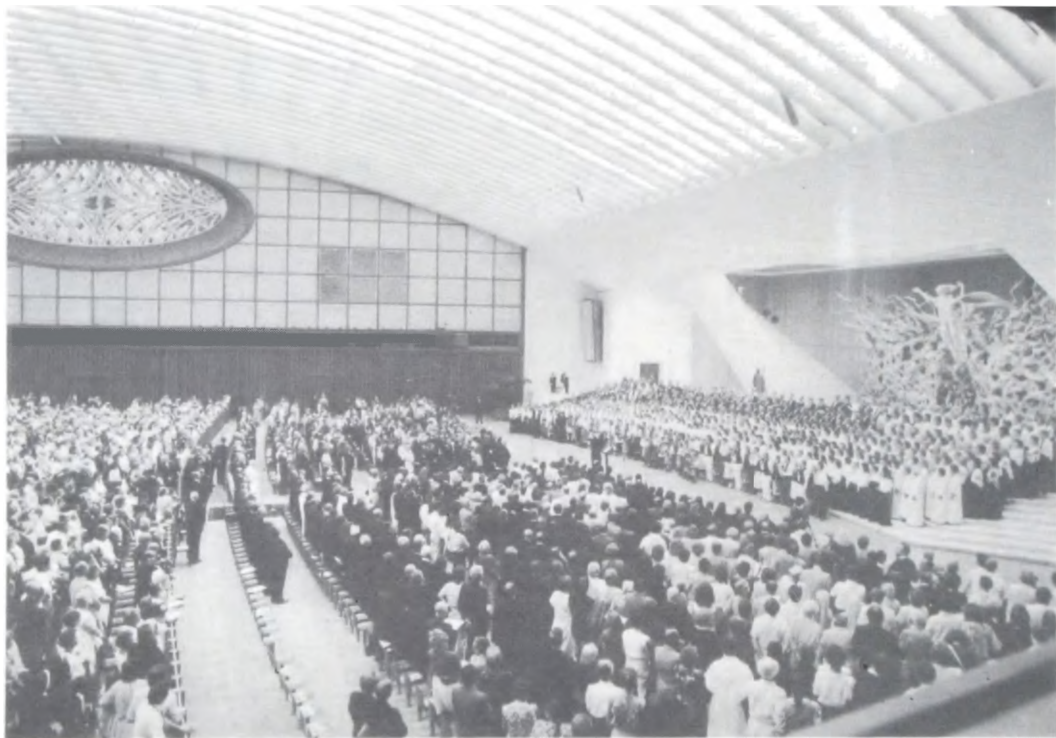
Українських прочан з цілої діяспори і з Польщі було, за скромним підрахунком, біля або й понад 9 тисяч осіб, що треба вважати за найбільший збір українців у Римі за всі дотеперішні десятиліття.

Відзначивши Тисячоліття Хрещення України в місці тимчасового осідку Глави й Синоду Помісної УКЦ, наші очі й увага звернені тепер на Бавнд Брук, місце тимчасового осідку Глави й Собору Української Автокефальної Православної Церкви, де ці ж відзначення відбудуться теж імпозантно в серпні б. року, як і на крайові відзначення у цих країнах, де вони ще не відбулися.

В підсоветській Україні Тисячоліття Хрещення України відзначається так спонтанно, масово й уважно, як на це дозволяють таємні обставини поневоленого Москвою народу. Згідно з дотеперішніми інформаціями, цим святкуванням у відомих відпустових місцях, церковцях, в лісах, в домах молитви катакомбних Церков і вировизнань охоплена ціла Україна з Києвом і Львовом на чолі. Найкращі з усіх дотепер опублікованих віршів і поем на тему Тисячоліття Хрещення України появились самвидавом в Україні.

В цьому числі журналу друкуємо на інших сторінках частину матеріалів і документів зі святкувань Тисячоліття в Римі, а інші появляться в наступних числах як важливі документи з переважного відзначення цього Ювілею в обставинах поневолення України і розсіяння її Церкви і народу.

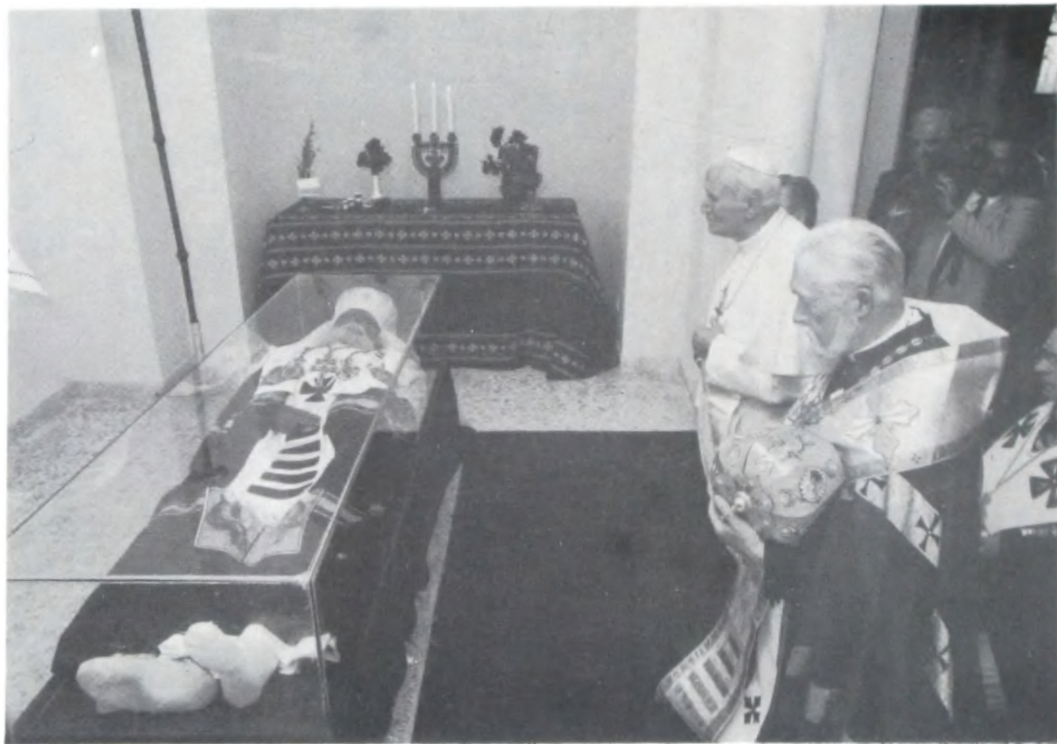
До закінчення ювілейного року Тисячоліття остається ще багато часу. Тому крапку над «І» ще не ставмо і сторінок Тисячоліття не замикаємо. Кожен день приносить нові відомості та інформації, нові матеріали, міркування, декларації, освідчення у вірі національній і церковно-релігійній. Свята Софія в Києві і Святий Юр у Львові — два переважливі bastiони української Церкви і народу, ще можуть заповнитись вірними в цьому ювілейному році Тисячоліття Хрещення України!

Фінал Ювілейного Концерту в залі Павла VI, Ватикан. Позаду Збірного Ювілейного Хору видніє статуя св. Володимира Великого, роботи скульптора В. Молодожанина, яку Глава й Ієрархія Помісної УКЦ подарували папі Іванові Павлові II

*Святіший Отець проповідує до учасників Молебня до Пресвятої Богородици у Соборі
Святої Софії. Загальний погляд на зібрану біля св. Софії українську молодь*

*Святіший Отець і Блаженніший Мирослав Іван при домовині Блаженнішого
Патріярха Йосифа в крипті Св. Софії в Римі*

ВІДКРИТТЯ ЮВІЛЕЙНИХ СВЯТКУВАНЬ ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ І ПРИВІТ БЛАЖЕННІШОГО МИРОСЛАВА ІВАНА ПАПІ ПЕРЕД СОБОРОМ СВЯТОЇ СОФІЇ

Ваша Святосте!

Наш літопис київської старини описує різні зміни, що їх принесло християнство, яке офіційно прийняв князь Володимир в 988 році. Між ними одне яскраве явище: князь Володимир зразу будує величаві церкви. В Києві, в сусідніх містах і де не ступила його нога — він залишає там новозбудовану церкву. Християнство приносить будівлі для прослави в них Бога і відтоді серед нашого народу зродилась та велика пошана до «Дому Божого», як звуть у нас досі церкви. Зараз по нашім охрещенні до українського краєвиду добавились могутні бані і вежі церков, які стали для нашого народу «світлом, що світило перед людьми» (Мат. 5, 16).

Де б не найшовся український християнин, він, поселившись, будував і свою церкву. Він хотів, щоб з ним у Божім домі жив Бог, і без якого наш нарід не хотів жити. Сьогодні по світі, де тільки опинилась українська громада — скрізь гарні українські церкви, які стали і прикрасою чужих краєвидів.

Сталося так, що і на римській землі появилася Український Собор, який збирає нас в розсіянню суцїх та своєю будовою і назвою нагадує нам Київ, початки нашого християнства, який в дивний спосіб лучить нас ізгоїв з рідною землею. То був помисл і бажання мого попередника Блаженнішого Йосифа Кардинала Сліпого, що тут зложив по своїх трудах свої кості. Тут і вітають Вашу Святість сини і дочки української землі на чужині, в цей святий наш Ювілей Хрещення Руси-України, на цім клаптику гостинної римської землі. Вітаємо Вас, Святіший Отче, перед цим храмом Божої Премудрости, що є символом нашої самобутности, наших змагань, знаком нашої віри в Христову перемогу зі словами псалма: «Господь — мій захист, мій Бог — скеля прибіжища мого» (Пс. 94, 22). Перед символом Богоматеринської «Нерушимої Стіни» — Оранти ось стоять і вітають Вас, Святіший Отче, представники Українського Народу: Синод Владик Української Католицької Церкви, священники, монаші чини, представники трьох поколінь, що виростили на чужині, українська молодь, що вже нагородилась на поселеннях, наш Церковні Братства і організоване мирянство, представники наших наукових інституцій, мужи нашої культури і мистецтва, представники наших громадських і суспіль-

них установ, що існують і діють на благо нашої Батьківщини. Тому близько десять років Ваша Святість своїм благословенням дали початок цьому Ювілеєві, сьогодні з нами його Ви святкуєте і починаєте його цим Молебнем як нашу подяку за великий дар Хрещення, «яким Бог обдарував нас у своїм возлюбленім Сині» (Лк. 1, 6).

Хочу привітати римських вірних, що з'єдналися з нами в цю хвилину молитви й радості. Тут на римській землі ми знайшли люб'язну гостинність і християнську солідарність, яка сприяла також спорудженню цього катедрального храму, що тут у Римі становить собою немов би клаптик цієї української землі, яка ще й досі чекає своєї повної свободи.

У цей святий і щасливий час ми лучимось на римській землі в особливий спосіб з нашим рідним Львовом і Києвом, та кличемо разом зі всіма християнами України: Вітайте між нами, Святіший Отче! Традиційним нашим звичаєм — хлібом і сіллю заносить свої почуття вірності українська молодь, якій в особливий спосіб присвячений цей день та яка напевно берегтиме живою християнську спадщину св. Володимира на грядучі роки.

Благословіть нас, наш Нарід, нашу Страдальну Церкву. Нехай цей святий Ювілей з Вашим Апостольським Благословенням стане завдатком для нашої близької волі. «Благословен, хто йде в ім'я Господне, Бог Господь і явився нам»!

Рим, Собор Святої Софії,
9 липня, 1988

**«НАВЕЧІР'Я ТИСЯЧОЛІТТЯ МАЄ БУТИ ДЛЯ ВАС
ЗАКЛИКОМ ДО ЧУВАННЯ, А ЧУВАТИ ОЗНАЧАЄ
ПОЧУВАТИ СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНИМ ЗА ДОЛЮ
ЦЕРКВИ І НАРОДУ БЕЗ БОЯЗНІ ПЕРЕД НОВИМИ
МОЖЛИВИМИ ТЕРПІННЯМИ»**

*Проповідь Святішого Отця папи Івана Павла II під час Богослуження
в соборі св. Софії в Римі, в суботу, 9.7.1988*

*«Величає душа моя Господа
і дух мій радіє в Бозі, Спасі моїм».*

(Лк. 1, 46-47)

1. Напередодні урочистого святкування, тут у Римі, Тисячоріччя Хрещення Київської Руси, Літургія ставить нам перед очима багатомовну євангельську картину зустрічі Марії зі своєю родичкою Слисаветою. На

порозі дому матері Івана Хрестителя. Пресвята Діва возносить до Бога пісню, яку знає увесь світ:

«Величає душа моя Господа
і дух мій радіє в Бозі, Спасі моїм».

(Лк. 1, 46-47)

Яке ж значення тих слів? Ними Марія заявляє і прославляє ласку і милосердя, якими Господь не перестає дарувати людей. Вона вимовляє ці слова спонукана любов'ю до Того, що зачався у її дівственному лоні. В порівнянні до других святих, Марія має більше як одну причину, щоб радіти в Ісусі, своєму Спасі. Вона знає, що Творець спасіння народиться від Неї і стане в одній і тій самій особі її Сином і Господом.

2. Всі ми, учасники святкувань Тисячоліття, глибоко вдумуючись в пісню радості і слави, дивимось на Неї як на великий Божий знак. В Пречистій Діві об'єдналися речі Божі і людські; небо з землею, природа з надприродним, час з вічністю. Звідси випливає ця велика радість, що проникає кожне слово «Величання».

Пригадуємо сьогодні ці основні правди, щоб краще приготувитись до святкувань Хрещення Київської Руси, що увело Божеське Таїнство в історію як цілого народу, так і всіх поодиноких членів.

Тисячоліття нагадує, що десять століть тому над берегом Дніпра було благовістзоване Євангеліє тому народові, що завдяки купелі відродження став частиною Церкви, таїнственного Христового Тіла.

3. Вернімся думкою, повною вдячності, до хрещення Володимира і Ольги, і до кожного хрещення упродовж віків уділеного на землях Київської Руси вісниками слова спасення. В кожному хрещенні здійснюється милосердя Пресвятої Тройці та утверджується те, що є найдорожче людині: її неповторна вартість, її висока гідність, її свобода Божої дитини.

«Дух мій радіє в Бозі, моїм Спасі». Пісню радісної вдячності, сповіщену одного дня перед Єлисаветою, понесла Пречиста Діва по через віки також на українські, російські та білоруські землі. Понесла його до всіх охрещених ген поза Урал аж до берегів Тихого Океану. Понесла його також до братів православних, що також урочисто святкують цей ювілей. Марія палко бажає, щоб ми належно могли зрозуміти цю подію. Вона взиває нас до єдності. Марія приносить це слово Величання, що є піснею свободи духа для всіх хто відповідає за основні засади людського співжиття, а в тому мусить бути зарахована повна пошана свободи совісті і змоги визнавати та жити по власній вірі. Пречиста Діва Марія несе цю пісню свободи поколінню української молоді, яке розпочинає нове Тисячоліття. Є це заклик до визволення від усякого

зла, від гріха і від лихих нахилів. Є це заклик до зберігання Божих і церковних заповідів, бо тільки чисте серце може сказати: «Дух мій радіє в Бозі, Спасі моїм».

4. Марія каже: «Велике бо вчинив мені Всемогутній» (Лк. 1, 49). Всемогутній, Отець наш, що на небі, велике вчинив також у нас. Маємо Йому дякувати за дар святого Хрещення, за приналежність до католицької Церкви, за радість цього Тисячоліття, що святкується у стільки краях світу, разом з вашими пастирями, за цю нашу молитовну зустріч в соборі Святої Софії в Римі, яка передається через Ватиканське Радіо для всіх, що духовно злучені з нами у вашій батьківщині і у світі.

Святий князь Володимир добре зрозумів слова Марії: «Велике вчинив мені Всемогутній». Це він поставив першу святиню на честь Божої Матері. За його прикладом, князь Ярослав Мудрий не тільки побудував собор Святої Софії, що стоїть донині, зі славною іконою Божої Матері, що зветься «Нерушима Стіна», але посвятив увесь свій народ заступництву Пресвятої Діви. Це учинив він з любови до Неї, а любов є джерелом, з якого пливе повна свобода духа.

Дорога Молоде!

5. Протягом Марійського Року хочемо віднайти все, як воно є злучене з Марією Пресвятою Богородицею: наше туземне життя і наше вічне призначення, історію Церкви і понад усе її початок по через хрещення у бутті кожного народу. Де є хрещення, там є нове народження, там же мусить бути і мати. Те, що родиться, мусить бути вложено під серце матері.

Марія, крім цього, була дана як матір під хрестом. Хрест Господній, закорінений у вашій тисячолітній історії, сповнений є стражданням, але і ласкою. Не забуваймо, що під тим хрестом був також учень, що представляє всіх нас. Як то багато добра сплило на Церкву від того учня, що під хрестом почув слова Христового Заповіту: «Ось мати твоя» (Ів. 19, 27). Так само і ви молоді, наслідуючи приклад учня Івана, на порозі другого Тисячоліття читайте Христовий Заповіт і намагайтесь впровадити його у ваше життя. Станьте під хрестом Тисячоліття вашого хрещення, як і учень станув під Хрестом Господнім і оживить у вас почування відповідальності за ваше хрещення в злучі з минулими віками і з поглядом у майбутнє. До вас молодих належить спрямувати друге Тисячоліття у світлі Заповіту Христа, зосібна ж цих знаменних слів: «Ось мати твоя!»

6. Східні піснєписці часто повторюють біблійні слова: «Радуйся», «Благословенна Ти», а народня побожність показує ікону Пресвятої Богородиці на найвищому Божому престолі в осередку

запрестольної стіни храму, на знак, що Марія родить Спасителя і його дає людям.

«Радуйся, бо Ти стала престолом Царя-Господа.
Радуйся, бо через Тебе Творцєві поклоняємось».

(Акафіст. Ік. 1)

Марія поспішила до Єлисавети, щоб занести їй Слово Боже, що сталося тілом у її лоні. Подібно вона принесла Бога на землю Руси, до міста Києва і Львова, до інших міст і сіл, вибравши для себе престол на нерушійій стіні у Києві. Марія принесла Христа на вашу древню землю в світлім таїнстві віри і побожності. Ваші предки зуміли прийняти Марію і її Сина, як потверджує почитання їй, віддаване у різний спосіб. Багато письменників і поетів віддали свої здібності на прославу її величі; а вірний народ, особливо на марійські празники, прибігав до її святинь, щоб перед її святими і чудесними іконами вилити у молитві біль зраних сердець.

«Під Твою милість прибігаєм. Богородице Діво».

Українська душа в кожній життєвій судьбі остається під ласкавим оком Марії. З «Нерушимої Стіни» в Києві Марія «Одигітрія» і «Пирогоща» — прямує з українським народом, поділяючи його долю упродовж його історії. І нині вірний народ не перестас дякувати Богові разом з Пресвятою Дівою за отримані ласки: «Великі діла вчинив мені Всемогутній і святе його ім'я» (Лк. 1, 49).

Браття і Сестри! Дорога Молоде!

7. Коли ви дивитесь на майбутність, у Тисячоліття Хрещення, питаєте себе зі святим страхом, чи та в якій мірі ви були вірні обітницям святого хрещення; чи відповіли ви на великий дар ласки, хоч і посеред досвідів особистих і суспільних. Не бракує в історії вашої Церкви мучеників та ісповідників, що дали свідчення духовної свободи, зачерпнутої з безмірного таїнства святого хрещення. Хто може злічити ряди досвідчуваних осіб, символом чого є також шляхетна постать Кардинала Йосифа Сліпого, що спочиває в тім храмі?

Тисячоліття Хрещення не лише завершує одну дію, славу під багатьма зглядами, але започатковує наступну дію. Бажаємо зачати це друге Тисячоліття вашої Церкви і вашого народу з *новим подихом надії*. Почуйте себе відповідальними за кожне сумління, за кожне життя, за мораль народу, за скарб віри. Справедливим є тремтіти, але не зневірюватись: Бог не опустить того, хто терпить і бореться за віру, за гідність людини, за правдиву свободу духа.

8. До цього довір'я закликає пісня Величання, пісня перемоги

людського духа. Треба нам співати її цілим серцем і цілою душею на порозі початку другого Тисячоліття.

Ваша тут присутність є знаком, що ви повірили в любов, яка вас окружає. Навечір'я Тисячоліття має бути для вас заклик до чування; а чувати означає почувати себе відповідальним за майбутню долю Церкви і Народу без боязні перед можливими новими терпіннями.

О, Мати! Покажи всім великі вартості людського сумління: подай усім прагнення Бога, релігії, святих ікон, власних церков і власних пастирів. Вчини, щоб гідність людини була всюди пошанована, аби можна було побудувати на ній майбутнє нового покоління в батьківщині святого Володимира і святої Ольги.

Тобі, Мати християн, вручаємо, в особливий спосіб, український народ, що святкує упродовж цього Марійського Року Тисячоліття своєї приналежності до Євангелії.

Будь, Мати, поміччю вірним українцям, що живуть у батьківщині, чи розсіяні по різних країнах світу. Розірви кайдани пригноблених. Збережи в серцях віру святого Володимира і любов до святої Церкви та Наступника Петра.

Прийми під твій материнський покров усіх віруючих у Твого Сина, не дай нікому з них пропасти, а всіх заведи з Тобою, посеред змінливих світових подій, до блаженної небесної батьківщини.

Амінь!

ПОДЯКА ЗА ВЕЛИКИЙ ДАР ХРЕЩЕННЯ

Після Молебня і походу із смолоскипами і свічками до обеліска на площі св. Петра, Святіший Отець звернувся до зібраних прочан такими словами та уділенням Апостольського Благословення:

«Вітаю сердечно українських владик, тут зібраних, священиків, монахів, монахинь і всіх прочан з країв Європи, з Америки і з далекої Австралії.

Дорогі Брати і Сестри, ви зібрались нині перед собором святого Апостола Петра, щоб засвідчити Вашу віру в Христа і Вашу приналежність до Церкви, яку Він оснував.

Ви відправили Молебень до Христа Спасителя на подяку за великий дар Хрещення Київської Русі за святого Володимира Великого.

Нехай за цей великий дар буде благословення ім'я Пресвятої

Троїці від нині і до віку. А на завдаток: найбагатіших Божих ласк уділяю всім тут зібраним моє Апостольське Благословення, яке простягаю на весь український народ».

**«У ЦІЙ НАШІЙ ВЕЛИКІЙ ХВИЛИНІ МИ ЗЛУЧЕНІ
З БРАТАМИ І СЕСТРАМИ НА БАТЬКІВЩИНІ В
НАШОМУ ПРЕСТОЛЬНОМУ МІСТІ ЛЬВОВІ І КИЄВІ,
В УКРАЇНІ. . .»**

*Слово-привіт Їх Блаженства Патріярха Помісної УКЦ Мирослава-Івана
Кардинала Любачівського в Базиліці св. Петра у Ватикані під час
Архиерейської Служби Божої, відправленої Святішим Отцем
з Владиками і Духовенством УКЦ у неділю 10.7.1988,
в Тисячоліття Хрещення України*

Святіший Отче, Пастирю і Учителю всіх народів!

«Слава Святій, Єдиносущній і Животворящій Троїці, Отцю і Сину і Святому Духові». Цими словами нашого церковного гимну вітаю цю щасливу хвилину нашого великого Ювілею Тисячоліття Хрещення Київської Руси, сьогоднішньої України. Справді це хрещення за князя Володимира було і в сьогоднішню хвилину є причиною для радості на небі і на землі, бо княжа Русь отримала «неоцінений дар» (*Magnum Baptismi Donum*, ч.1), за який прийшли ми тут «з цілою Католицькою Церквою співати Богові в Пресвятій Трійці пісню вдячності і слави, щоб відсвяткувати чудесні діла довершені Богом (Там же).

«Цей день, що його сотворив Господь (Пс. 117, 24), в якому тисяча літ тому наші предки в хвилях Дніпра одержали святу Тайну Хрещення, стаючи тим способом «родом вибраним, царським священством, народом святим, людом прибраним, щоб возвіщати діло того, Хто нас покликав з темряви у своє дивне світло» (1 Пт 2, 9).

В короткому часі сповнилися ці слова св. Петра, бо Київ і вся Русь, — сьогоднішня Україна, засіяла церквами, монастирями, культурою, книжним писанням та мистецтвом, даючи тим велетенський вклад для зросту духовости, науки та культури всього народу.

Древня Русь — сучасна Україна з радістю прийняла великий дар Хрещення і з таким же почуттям ми сьогодні прийшли до престолу Петра, щоб перед Наступником Христовим на землі і перед представниками всього християнського світу відновити нашу віру й утвердитись у ній.

У цій нашій величній хвилині, ми злучені особливішим способом з нашими братами й сестрами там на Батьківщині, в нашому престольному місті Львові і в Києві — в Україні — де тисяча років тому зійшла на нас благодать Хрещення. Ми щасливі, що можемо святкувати цей Ювілей в домі Отця всіх християн у Римі. Ця радість, однак, захмарена тим, що наші брати й сестри на Рідних Землях ще не можуть вільно ісповідувати своєї віри в Бога і вітати Наслідника Петра, який завжди утверджував нас у вірі (Лк. 22, 32). Однак ми в їх імені торжественно відновляємо наші обіти хрещення, нашу вірність Христові і даємо живий вислів нашої найтіснішої єдності і солідарності з усіма християнами України, особливо з тими, які терплять за віру. Нашою потіхою — це материнська присутність Марії — Пресвятої Богородиці, яка з нерушимої стіни Києва стає нам запорукою і надією на майбутнє, що прийде час волі для віруючих, які живуть на землі Батьків наших.

Вітаємо в особливо сердечний спосіб представників Української Православної Церкви, Українські Євангельські Громади і Спільноти, що як і ми, тут зібрані, є дітьми св. Володимира. Вітаємо синів і дочок Білоруського Народу — цієї Церкви, вірної Дочки древнього Києва, що впродовж століть аж по сьогоднішній день виявляють свою вірність спадщині тисячолітнього Хрещення.

З такими почуттями вірності і вдячності, у цей день нашої радості, прибули ми сюди, щоб почути слова Петра — як напуття всім нам напередодні нашого другого тисячоліття.

Святіший Отче, благословіть своїх вірних і весь український нарід!

«БОЖЕ, ЗДИЙМИ З НАС КАЙДАНИ, НЕ ДАЙ ЗАГИНУТЬ В ЯРМІ»

*Слово Високопреосвященного Архиепископа Мирослава Марусина,
виголошене під час Архисрейської Служби Божої в Базиліці св. Петра
в Римі, при гробі св. Йосафата, на закінчення ювілейних святкувань
Тисячоліття Хрещення України*

Те, що ми чули і що знаєм,
і батьки наші нам оповідали,
не затаїмо ми перед їхніми синами,
звіщаючи родові, що прийде,
хвалу Господню та його потугу,
і чудеса, які він чинив.

(Пс. 78, 3-4)

Всевишній Бог і Отець всього створіння, що повелів на початку віків світлові з тремяви засяяти, привів наших предків з темноти поганства до негасимого світла Христової Євангелії.

Коли в Йордані хрестився Господь, об'явилось поклоніння Свя-
тій Тройці. Коли Святий Дух зійшов на Дніпрові води, Київ і вся
Україна зродилась до нового життя, вдягнулась в одягу нової лю-
дини, як і співаємо: що в Христа хрестилися, в Христа зодягнули-
ся. Настала благодать, світло Євангелії просвітило всіх. Нехай
ім'я святої, одноістотної і животворящої Тройці буде за те благо-
словенне від нині і до віку.

Таку-то пісню слави і подяки Всемогутньому Богові вперше за-
співало покоління святого рівноапостольного князя Володимира,
хрестителя Київської Русі, чи говорячи мовою народу — ясного
Сонечка України. А по нім співало його 29 поколінь: за часів
древніх і могутніх Київської держави, у сумні літа татарської не-
волі, в геройську епоху визволення, за козацьких часів аж до на-
шого времені, днів скорби і печалі, голоду, неволі і тюрем, каторг,
розстрілів, неволі і смерті.

Нині, в тисячоліття святого Хрещення співає пісню слави і по-
дяки вже 30-те і 31-ше покоління з віддалі століть і з досвідом
століть. Стоїть нині безмовний народ над двома берегами Дніпра, і
зносить руки до небес, і серцем тільки співає, бо уста його замк-
нені, стару богородичну пісню:

Ми тя взиваєм і руки зносим,
спасай, спасай нас усильно просим.

Ювілейні дзвони мовчать на Україні. Скорбна Мати по дорогах ходить і шукає за Сином Розп'ятим, сироти і вдови жаль свій у сльозах виливають. Хресний шлях ще не скінчився. Тисячоліття своє святкує Церква на Голготі.

Каже бо Писання: «Чи ви не знаєте, що всі ми, що в Христа Ісуса хрестилися, у смерть його хрестилися. Ми поховані з ним через хрещення на смерть, щоб як Христос воскрес із мертвих славою Отця і ми теж жили новим життям. Коли ж ми вмерли з Христом, то віруємо, що будемо жити з ним. Христос бо воскрес із мертвих і більше вже не вмирає, смерть над ним більше не панує» (Рим. 6, 3-4, 8-9).

Як діти світла, як сини і доньки воскресення, прийшли ми до Риму, де гроби святих апостолів Петра і Павла, де гроби перших християнських мучеників, де гріб святого Йосафата, щоб відсвяткувати наше славне Тисячоріччя. Ми святкуємо його з Святим Отцем Іваном Павлом II, ми святкуємо його з цілою католицькою Церквою, ми святкуємо його у духовній злуці з цілим нашим народом. Ми молились у всіх головних храмах Риму, ми цілували землю катакомб, ми йшли навколішки святими сходами, ми відвідали наші українські святині у Вічному Місті.

А тепер ще під кінець цих торжественних святкувань ми стоїмо як одна громада — як одна душа й одне серце — в соборі святого Петра, при гробі Йосафата, сина Волинської землі, за родом з міста святого Володимира, за покликанням ревного пастиря, що життя поклав за свої вівці. Сімдесят літ минає як покинув він Білу Підляську та Рідний Край і прибув до нашої церкви святої Варвари над широким Дунаєм. Там розпізнав його святі Моці царський в'язень, митрополит Андрей у своїй поворотній дорозі до города Льва. А тут у Римі другий Христовий в'язень, митрополит Йосиф, склав його нетлінні Моці тому 25 років, в часі дій Вселенського Собору, при престолі святого Василя близько гробу святого Петра.

Сталось це немов на те, щоб ми не були самі як сироти, але щоб на святкування Тисячоліття Хрещення України були зібрані з нами і ангельські хори і лики праведних братів наших з кості й крові, святих української землі. Вони з нами, а ми з ними становимо нині одну Церкву. Несеться нині відгомоном століть слово митрополита Іларіона, сказане в соборі Святої Софії в Києві у прияві Князя Ярослава Мудрого:

«Славить похвальним голосом Римська земля — Петра і Павла, через них бо повірила в Ісуса Христа Сина Божого; Азія, Єфез, і Патм — Йоана Богослова; Індія — Тому; Єгипет — Марка; всі землі і городи і люди почитають і славлять своїх учителів, які нав-

чили їх правдивої віри. Похвалім і ми по нашій силі нашого учителя і наставника Великого князя Володимира, внука старого Ігоря, сина славного Святослава. Не в бідних бо і незнамих землях вони володіли, але на Русі, про яку чули і яку знають всі кінці землі. Він славний від славних родився, князь наш Володимир, ризу ветхого чоловіка він скинув і порох невірства отряс і увійшов у святу купіль, народився з води і Духа, в Христа хрестився, в Христа зодягнувся, сином нетління став і сином воскресення, ім'я прийняв вічне: Василій, яким записався до вічного життя у вишнім граді у Єрусалимі».

Похвалім нині і ми по нашій силі тут при гробі нашого Святого Рівноапостольного Великого князя Володимира, а з ним його бабуню Ольгу, що на крилах божественного розуміння злетіла понад видиме створіння і перша на Русі прийняла Христову віру.

Похвалім преподобних Отців наших Антонія і Теодозія Печерських, що полюбили монаше життя і поселилися у печерах, де життя своє прикрасили постами і світлістю, а на молитвах як безтілесні ангели перебували і наче зорі сяють на небі України.

Похвалім істинних страсотерпців і правдивих послідовників Євангелії Христової святих мучеників Бориса і Гліба, що не станули на спротив рідному братові. Він тіла їх убив, а душ не міг діткнути. Нехай плаче злий властелюбець, що в народі дістав ім'я окаяного, а ви радуйтеся з ликами ангелів і молитесь за вашу, і нашу, вітчизну.

Похвалім всіх Отців наших в битії: князів і архиєріїв, священників, монахів і монахинь, учителів і наставників наших: Великого митрополита Андрея і його переємника Митрополита Йосифа та всіх ісповідників віри: архиєреїв Григорія та Івана, Йосафата і Григорія, Микиту, Миколая, Теодора, Павла, Василія, Петра а з ними Отців і Братів наших Духовних, що мужньо понесли кайдани імені Ісусового ради.

Похвалім того вірного слугу, при якого мощах служимо нині цю Божественну Службу і закликаю: Встань, о чесна главо, з гробу твого, встань, отряси сон. Ти не вмер, але спиш до спільного всім воскресення. Поглянь на дітей твоїх, що вірно бережуть Володимирову віру, що церкви святі будують, їх вшановують та приоздоблюють, що славлять Христа Царя і є вірні батьківським святим переданням. Встань і радій та веселись разом з нами, славлячи Бога по віки.

Встань і ти, преславний князю Володимире, і радуйся з нами. Ти Христа Сином Божим визнав перед людьми, і віру в нього утвердив, і церкви поставив. Подібним ти стався розумом і любов'ю Христовою до Константина. Той з Отцями Нікейського Собору за-

кон людям подав, а ти з новими отцями, нашими єпископами, зі смиренням радився, як би то новопросвіченим людям закони встановити. Він у Греків та Римлян царство Богові віддав а ти вчинив подібно у нас. Бо і в них і в нас Христос Царем зоветься. Він з матір'ю своєю Єленою хрест з Єрусалиму приніс, а ти з бабунею своєю Ольгою приніс хрест з нового Єрусалиму і поставив його на своїй землі.

Спадщина святого Володимира була назначена від самого початку тяжким хрестом. Та якщо над тою руїною, що вже від століть триває, далі ще сяє блискуче світло хреста, то недоля народу не є на смерть його, але на нове життя і воскресення. Тому ми святкуємо Тисячоріччя не в сумній безнадійності за завтрішній день, а в сильнім переконанні, що Бог дасть і нашому Народові братню згоду і єдність, дасть культурний і суспільний розвій, дасть Україні силу і славу, волю і владу.

Вже дев'ять літ минуло, як Святий Отець Іван Павло II закликав нас до всенародного святкування Хрещення України. Цими днями ми разом з ним відсвяткували цю історичну подію, разом з усією українською ієрархією і так численним Божим Людом, як одна душа й одне серце. Ми дали нашому Батькові у вірі, святому Володимирові, ту потіху, що показали силу нашого страждального народу у його духовій та моральній Єдності: В єдності сила народу!

А піднісши очі й серця до небес, ми молимося молитвою наших батьків: Боже, здійми з нас кайдани, не дай загинуть в ярмі, волю верни Україні, щастя і долю дай їй.

Рим, дня 12 липня 1988 р.

† Мирослав, АЄпп.

МОЛИТВА ІЛАРІОНА, МИТРОПОЛИТА КИЇВСЬКОГО

(Із сторінок історії Тисячоліття Хрещення)

О Владико, Царю й Боже наш, вишній і славний, Чоловіколюбче, що віддаєш задля трудів славу же і честь, творячи причасниками Твого царства! Пом'яни як благий і нас, убогих Твоїх, бо ім'я Твоє — Чоловіколюбче. Хоч і добрих діл не маємо перед Тобою, але, багато раз милість учинивши нам, спаси нас. Ми бо люди Твої і вівці пастви Твоєї, і стадо, яке щойно почав Ти пасти, вивівши із пагуби ідолослужіння. Пастирю добрий, що кладеш душу за вівці! Не остав нас, хоч іще ми блукаємо; не остав нас, хоч іще грішимо перед Тобою, як новокуплені раби, які в усьому не вгодили господареві своєму. Не погорди нами, хоч і мале ми стадо, але промов нам: «Не бійся, мале стадо, бо благоизволив Отець ваш небесний дати вам царство».

Багатий милістю і благий щедротами! Ти, що обіцяв прийняти розкаяного і вичікуєш повороту грішних, не пом'яни многих гріхів наших! Прийми нас, що звертаємося до Тебе, зітри написані провини наші, зменши гнів, яким загнівили Тебе, Чоловіколюбче. Ти бо еси Господь, і Владика, і Творець, і в Тобі є власть — чи жити нам, чи вмирати. Відклади гнів, о Милостивий, на який за-служили ми ділами нашими; проведи мимо спокусу, бо земля ми і прах. Не ввійди в суд з рабами Твоїми. Ми, люди Твої, Тебе шукаємо, до Тебе припадаємо, Твоєї милости шукаємо. Згрішили ми і зла натворили; не зберегли ми, ні не вчинили, як повелів Ти нам. Земними будучи, до земних склонились ми і лукаве вчинили перед лицем слави Твоєї. Тілесним похотям віддали ми себе, віддались ми в неволю гріхові і печалям житейським, відбігли від свого Владики. Убогі ми на добрі діла, окаянні через зле життя.

Каємося, просимо, молимо: каємося із-за злих діл наших; просимо, щоб Ти страх свій післав у серця наші; молимо, щоб на страшному суді Ти помилував нас. Спаси, ущедри, споглянь, посіти, умилосердися, помилуй. Твої бо ми, Твої сотворіння, діло рук Твоїх. Якщо на беззаконня зважатимеш, Господи, Господи, хто встоїть? Якщо віддаси кожному за ділами його, то хто спасеться? Бо в Тебе очищення є; бо від Тебе милість і багате ізбавлення. І душі наші в руках твоїх, і віддих наш у волі Твоїй. Відколи бо Ти милостиво споглядаєш на нас — у мирі й добрі живемо; якщо ж Ти з гнівом споглядаєш — зникаємо, як рання роса, не встоїть-ся бо порох перед бурею, і ми перед гнівом Твоїм. Але, як сотворіння у Сотворителя нашого, милости просимо: помилуй нас, Боже, по великій милості Твоїй. Усе бо благо від Тебе для нас; усе ж несправедне — від нас Тобі. Усі бо ми ухилилися, всі разом стали негідними; немає ні одного з нас, який побивався б і подвизав-

ся б за небесне, але всі про земне, усі про печалі житейські поби-
ваємося. Бо зник праведний на землі, не тому, що Ти оставляєш
нас чи нехтуєш нами, але тому, що ми Тебе не шукаємо — воле-
мо тільки те, що видиме. Тому то боїмося, щоб не вчинив Ти з
нами, як з Єрусалимом, який оставив Тебе і не ходив путями
Твоїми. Але не чини нам, як і їм, за ділами нашими, ні за гріхом
нашим не воздавай нам. Радше стерпи нам і ще довго стерпи;
припини гнівний свій полумінь, який простягається на нас, рабів
Твоїх, сам направляючи нас на істину Твою, навчаючи нас твори-
ти волю Твою, бо Ти еси Бог наш, і ми люди Твої, Твоя часть,
Твое насліддя. Не возносимо рук наших до чужого бога, ані не
ідемо за якимсь лжепророком, ні еретичних наук ми не держимо-
ся; лише Тебе признаємо, істинного Бога, і до Тебе, що живеш на
небесах, очі наші возносимо, до Тебе руки наші підносимо, моли-
мось Тобі: віддай нам, як благий Чоловіколюбче, помилуй нас,
призиваючи грішників до покаяння, і на страшному суді Твоім не
відлучи нас стояти праворуч Тебе, але причасниками благосло-
влення праведних учини нас.

І поки стоїть світ, не наводь на нас напасті спокус, ані не пере-
дай нас у руки чужих, щоб не прозався город Твій полоненим
городом, і стадо Твое — чужинцями на землі не своїй, щоб не
сказали сусіди: де єсть Бог їхній? Не допускай на нас скорби, ні
голоду, ні несподіваних смертей, вогню, потопів, щоб не впали від
віри хиткі у вірі. Малувато покарай, а багато помилуй; мало зра-
ною, а милостиво зцілуй, мало оскорблуй, а скоро звеселуй; бо
не може наше ество довго носити гнів Твій, як стебло вогонь. Але
злагіднися, умилосердися, бо Твое єсть милувати і спасати. Тому
продовжи милість Твою на людей Твоїх, ворогів прожени, мир
укріпи, країни усмири, на голод пошли вражай, власть наша хай
буде пострахом для країн, боярам подай мудрість, городи насели,
Церкві Твоїй дай ріст, насліддя своє охорони, чоловіків і жінок, і
дітей спаси. Тих, що в рабстві, у полоні, на каторгах, у подоро-
жах, у плавбі, у в'язницях, у голоді, і в спразі, і в наготі — усіх
помилуй, всіх утіш, усіх возвесели, творячи їм радість, і тілесну, і
душевну, молитвами, молінням Пречистої Твоєї Матері, і святих
небесних сил, і Предтечі Твого й Хрестителя Йоана, апостолів,
пророків, мучеників, преподобних і всіх святих молитвами. Уми-
лосердися над нами і помилуй нас, щоб милістю Твою ведені в
єдності віри, враз весело й радісно славили Тебе, Господа нашого
Ісуса Христа, з Отцем і Пресвятим Духом — Тройцю нероздільну,
єдинобожественну, яка володіє на небесах і на землі, ангелами і
людьми, видимим і невидимим створінням, нині і повсякчас, і на
віки віків, амінь.

(«Слово о законі і благодаті» біля р. 1040)

Євген СВЕРСТЮК

НАША МАТИ — ЦЕРКВА ГОСПОДНЯ

Від Редакції

Не зважаючи на стан, в якому знаходиться Україна в році, в якому відзначається Тисячоліття Хрещення України, це Тисячоліття уже пройшло широкою хвилею в усьому світі, а в Україні і в українській діаспорі зокрема.

В Україні, як знаємо, офіційно немає українських Церков православно-го і католицького віровизнань. Вони були жорстко знищені більшовицькою Москвою у 30-их, а згодом у 40-их роках, і заборонені. Ця ж доля навістила також і віровизнання, які відмовилися підчинятись Москві. Українська Церква пішла в новітні катакомби, головню Українська Католицька, яку Москві не вдалося ні знищити, ані підкорити.

Не дивлячись, однак, на це, українські Церкви й український народ відзначили Тисячоліття Хрещення України в такий спосіб, як на це дозволяють обставини — у відібраних від народу і вірних церковних трамах, в лісах, домах молитви і під час неофіційних зібрань, що прокотилися всією Україною, сягаючи її східнього кордону.

Понижче друкуємо «Слово» літературного критика і довголітнього політичного в'язня Євгена Сверстюка, що його він виголосив під час такого одного неофіційного відзначення Тисячоліття Хрещення України на Володимирській гірці в Києві, влаштованого Українським Культурологічним Клубом в неділю 5-го червня, 1988 року.

Дорогі Братове і Сестри!

І на нашій вулиці Свято. Святкуємо Тисячоліття Хрещення Руси — тут на київських горах, у нашому священному Дніпрі.

Це не дата, а свято — це всенародне і всесвітнє, бо від цієї благословенної події починається наше духовне народження і наше самоусвідомлення, як живої гілки на вічному дереві життя духовного.

Нам би благовістити це свято у всі дзвони київських церков, як нагромаджену радість свят наших предків на тисячолітній дорозі пізнання Євангелія. Від таїнства хрещення почалась наша дорога до джерел біблійної історії, а відтак до історії власної. Недаром же наші літописи починаються від створення світу, а літочислення — від народження Христа. Недаром Володимир Великий височить у нашій історії над віками.

Від 988 року починається повернення нашої Київської Руси ли-

цем до християнського світу, до християнських моральних і духовних цінностей — до культури, яка вже на той час проклала глибоке русло. . .

Навернення до християнства у нашій історичній свідомості починається ще від Христового Апостола Андрія Первозванного, що благословив київські гори і поставив на них перший хрест.

Від того часу, наші київські князі не раз ходили з перемогою на Візантію, але поверталися духовно подоланими, багато з княжих дружин — наверненими до християнства. Дух того вищого світу був нездоланим. Він вкорінювався в наших предках ще задовго до княгині Ольги і князя Володимира. Ішов у глиб і безповоротно.

Вже Ярослав Мудрий стає рівним серед володарів Європи. Рідниться з короною Франції, Польщі, Норвегії, Угорщини. . . Софія Київська і Київсько-Печерська Лавра — свідки його мудрости і слави.

Важко повірити, але Суздальський літопис засвідчує, що в Києві дванадцятого століття були 600 церков і 18 монастирів. У всякому разі інтенсивність духовного життя в монастирях, розвій духовної культури Київської Руси — це факт історії. На цьому вистояв український народ попри руїни і пожежі храмів, попри навали орд і вічні війни владолубних князів земних. З животворного джерела виростало могутнє древо нашої духовности, літописці, творці храмів, ікон і книг, визнані у всьому світі, церковні співи, якими славилась Україна, господарність і гостинність, якою славилися наші предки, — все це походить від поетизації християнських ідеалів на українському ґрунті.

Хіба не промовистий той факт, що наш найбільший філософ є релігійним мислителем, наш найбільший поет чи не в кожному творі розмовляє з Богом, а вихідці з України проносять серед інших народів релігійну ідею?

Українська духовність не була на службі у володарів світу. Вона жила в народі дух незалежності від тимчасових переможців на сцені історії. Вона підтримувала дух демократизму і християнських республіканських ідеалів.

Сильні світу цього, так само як і багаті, — завжди були в погоні за скарбами земних. Духовенство часто мало ту саму слабкість людську. Вони ставили Церкву собі на службу і тоді народ волів покидати ту церкву разом з її владиками.

Історія світу, історія нашого народу була б зовсім іншою, як би володарі, світські і духовні, ставили скарби небесні вище над скарби землі. Як би Берестейська Унія 1596 року забезпечила справжню християнську рівність двох глибоко споріднених народів, це була б наймогутніша цитадель духа на Сході Європи. Як би наша переяславська угода з Росією в 1654 році пішла справді на

зміцнення держави християнської, яка тримала належну хоругву православ'я проти мусулманського моря, що вже затопило ієрархію Константинопольську, Єрусалимську, Антіохійську, Александрійську — як би так, як марили наші борці за віру предків — була б вільна, могутня спільнота православних народів — замість царської Росії — тюрми народів.

Росія справді з нашою допомогою підкосила Оттоманську імперію, але що з того, коли православну віру царі довільно використовували лише як знаряддя, а Церкву поставили в кріпосну залежність. Що з того, коли український люд змушений був втікати від єдиновірного царя в державу «бусурман», бо там більше і волі, і людяности.

Був єгипетський полон, але не було духовної єдності в тих уніях. . . Були тільки прагнення фізичного поневолення.

В прагненні відбитися від чужих кумирів і чужої користливості, український народ шукав свого захисту під крилом Христа і культивував храм у душі своїй. Не маючи своєї держави, не мав й Церкви, підтримуваної державою. Не було поставлене належне і єдине релігійне виховання.

Але духовний самозахист народу був такий сильний, що громада створювала братства і братські школи для християнського виховання.

Громада створювала протестантські Церкви, які мали і мають велике поширення в Україні, але страждають недугою ізоляції.

У пересадливій погромній імперській політиці Росії щодо Української Католицької Церкви українські громади відстоювали і будуть відстоювати сильно на заході Українську Католицьку Церкву грецького обряду, яка не хоче слугувати царям земним і воліє підпорядковуватися Апостольській Столиці, котра має належну повагу до кожного народу, кожної культури і мови, і головне, — не втрачає і нині своєї первісної духовної енергії.

Православна Церква протягом віків була нашою колыскою краси і людяности, нашим національним прапором у боротьбі за право бути собою. Вона виявила мудру терпимість до вкорінених у народі прадавніх обрядів і звичаїв. В народню пісенну і естетичну стихію вона внесла божественну мелодію молитви і гимну, в народній життєпис вона внесла елемент витонченої духовної краси, вона звеличила землю урочистою красою соборів і церков. Правду казали Володимирові послі: в грецькій церкві найбільше краси. . . В церковних співах переливається в душу небесна благодать. Правда й те, що грецька літургія найближча до мови Євангелія, що мова відправи в православній Церкві в давнину була майже зрозуміла народові.

Не було жодного перебільшення в тому, коли казали: наша

мати — Церква Господня. Вона вела дитину від народження і хрещення — крізь усі свята і будні — аж до останнього прощального дзвону. . .

Найбільшої руїни зазнала Українська Автокефальна Православна Церква, що вирізнялася з російської після краху імперії, але незабаром була засуджена за волю до самобутнього життя в традиціях нашого народу.

Російська Православна Церква несе на собі багатовікову спадщину вірного служіння царям. Разом з ними і вона зазнала катастрофи. Але і нині вона несе слово Боже — так само, як навіть іржаві труби проводять чисту воду джерел.

Російська Православна Церква в Україні — це наша реальність. Вона має підтримку держави, яка ніяк не хоче відокремлюватись від Церкви і прагне звести її то силою то миром до «природного відмирання». . . Сумлінно виконує державні доручення, регулярно поповнює фонд миру, не сміє домагатися розширення своїх прав перед державою і не сміє посягати на виховання дітей в законі Божому.

Чи може і чи сміє вона нести велику тисячолітню спадщину християнства як релігії діяльної?

Важко переоцінити ту спадщину в українському народі — одному з найрелігійніших народів світу. Наша історія, наша етнографія, наша багатюща духовно поезія, все це говорить про народ прекрасно. Як же могло статись, що внуки тих, що починали і закінчували свій день молитвою, а вітались іменем Бога, тепер довчилися до того, що лаються нерідко іменем Бога? Спершу вони зреклись віри батьків, потім — мови батьків.

Україні випала доля явити перед світом голосне знамення Чорнобильської катастрофи.

Здається, воно вже провіщається в серці «Скорбної Матері» Павла Тичини — 1918. В пошуках розп'ятого Сина до нас прийшла Божа Мати:

«Поглянула — скрізь тихо.
Чийсь труп в житах чорніє. . .
Спросоння колосочки:
Ой, радуйся, Маріє! —

Не місяць, і не зорі,
і дніти мов не дніло.
Як страшно! . . — людське серце
до краю обідніло».

Тільки вона могла зміряти безмір страждання розп'ятого краю і, прозираючи крізь завісу часу, тихо заголосила:

«Проходила по полю
— І цій країні вмерти? —
Де Він родився вдруге —
яку любив до смерти? —

Поглянула — скрізь тихо.
Бує дике жито.
— Защо Тебе розп'ято?
Защо Тебе убито? —

Вітер моторошного відчуження людини від своєї духовної суті
вже тоді носився над полями, над квітами... Бо що ж інакше
зможуть значити слова Марії, зомлілої від болю:

— «Христос Воскрес? — не чула,
не відаю, не знаю.
Не будь ніколи раю
У цім кривавім краю».

Все повторилось: цього радісного привіту вже не чули люди ні в
29, ні 33, ні в 41, ні в 47...

Відвикали...

Даруйте сумний перелік дат на святі, але мусимо якось зрозуміти
нашу реальність — буяння дикого жита, буяння черстої бай-
дужости... Мусимо також зрозуміти феномен післячорнобильсь-
кого світу, який наче зупинився і завагався над прірвою.

Люди відчували конечність оновлення.

І в житті, і в літературі з'явився чоловік, який творить молитву
невідомому богові, ім'я якого не знає.

Стоїмо біля уламків знеціненого слова, відносної істини, осором-
леного добра і фарбованої краси — як рибалка біля розбитого ко-
рита і гадаємо: чи не починати казку з початку...

Але де наш початок? Де загубилася нитка традиції, за якою ди-
тина змалечку знала те, що нині має відкрите для себе вже після
отримання диплому? І чи можна чимось замінити посів любови і
страху Божого? Ідеальних поривань і віри? Самопошани і поваги
до кожного, хто має образ і подобу Божу? Це нині — злободенні
питання, перед якими стоїмо.

Наче в первісні часи, ми знов догадуємось, що суть усього хо-
вається десь поза облудною видимістю, але підійматись до віри
дуже важко. Опускатися до безбожності — дуже легко... «Лю-
мать — не строить...»

Хвилі радості — дні розплати.
А човен вже на риф жене.
Можна вже перейти всі утрати,
Відстраждати й спалити мости.

Можна навіть уже попроситись.
Але як це по-людськи: ждати,
Хай ця чаша мине...
Тільки пам'ять — око за око!
Всі віки — тільки тьма в очах...
Як то треба злетіти високо,
Щоб узріти спасенний шлях
всепрощення і дух любови
вільне слово надії —
Марноту безконечних всіх слів...
Але як по-земному глибоко:
Я приніс вам не мир — меча.
Все під сонцем, що жити хоче,
Поривається в цвіт і плід.
Його вітер життя толочить,
Його хвиля війни змиває,
Воно просто на брук лягає
І стікає потоком в рів...
Але де ті, що вільно хочуть
Вмерти й стати сіллю землі?
Розкрутилось, зійшло з орбіти,
І пішло у словесний ріст...
Скороспілі шкідливі діти
Розтоптали щось дуже просте,
Загубили щось дуже давнє
І забули щось дуже вічне:
Дух затих, молитви піт.
Все держиться на гранях віри —
Тонких струнах, які з основ
Живлять дух і проміння віри,
Віри тої, що гори ворухить,
Що тримає на хвилях моря,
Що веде крізь безодні горя —
Тільки віри — на хвилях віри
Ожива всетворяща любов.

Відчуваємо дефіцит віри і правди. Прагнемо відновити в собі і навколо себе світ, у якому можна поважати, в якому варто жити.

Мусимо нагадати собі, що маємо 1000-літню християнську спадщину — з її джерелами, її цінностями, і то не тільки матеріалізо-

ваними в камені і золоті, з її істинами, яких нічим замінити. Су-рогати, створені навіть талановитою рукою — світять і не гріють.

Єдина дорога до — Джерела Води Живої. Воїстину — навіщо та дорога, що не веде до Храму? Але в багатьох постає питання: до якого храму обирати дорогу? Слава Богу, маємо зараз значно полегшений доступ до книг Святого Письма. Відчуваємо велику спрагу і духовний голод, якого не відають нині заколисані в сітях споживства, неймовірного переситу люди Заходу.

Маємо просвітки надій. . .

Не маю великої довіри до людей, котрі загострюють давні суперечки різних християнських Церков. Ці суперечки мали свої давні гострі причини і резони, які відійшли у минуле з пристрастями. Спроба їх оживити не йде від великої і щирої любови до Бога. Швидше вона йде від резонів надто земних. Нині, в кінці XX віку, ми загубили багато цінностей. Хай же між загубленими будуть передовсім чинники, що різнять і роз'єднують християнський світ. Адже нині багато молоді йде до віри взагалі — не від Церкви, а від книги. . .

Якщо політики вже проймаються ідеями екологічної, культурної, духовної єдності світу, то якже нині цього не розуміти людям, які моляться тим самим іменем Отця і Сина і Духа Святого? «Згода будує, а незгода руйнує». Може нам бракує ентузіазму і солідарності в розбудові Храму?

Постанова II Ватиканського Собору про єкуменізм була воїсти-ну голосом мудрости, що йде від Святого Духа. Це з тих постанов, що мають неухильно втілюватись у життя в душі суворого часу випробування. Ідеться ж не про те, щоб народи і громади зрікали-ся своїх традицій і обрядів в ім'я уніфікованої позірної єдності. Свято берегти обряди, звичаї, традиції, але стоячи на колінах перед Спасителем, який заповідав нам єдність і любов.

Визнаймо, що завжди була і буде велика взаємоповага між справді віруючими людьми різних Церков — це перегук спорідне-них духом. Хай та їхня єдність стане праобразом для всіх. І хай наше Свято 1000-ліття Християнства буде святом єдності і почат-ком нашого духовного відродження.

Слава Отцю і Сину і Святому Духу! Амінь.

ТАЄМНИЦЯ УКРАЇНИ Хрещення, Хрест, Харизма України 988-1988 (Продовження, 2)

Звідки походить перша церковна ієрархія в Україні?

Пригадуючись над так величною подією, якою було хрещення України, ставиться спонтанно питання, звідки прийшли священики, щоб хрестити народ України? Кажуть, що це були грецькі священики. Але вони не вистачали, а, зрештою, вони не знали української мови. Тому припускається, що Володимир спровадив їх з Болгарії^{*}. Проте більш правдоподібно, що не треба було далеко шукати розв'язки, бо так в Західній Україні, як в її південно-східних областях існували вже досить численні християнські спільноти. Звідтам могли й прийти священики, яких Київська Україна потребувала для хрещення.

У зв'язку з питанням про священиків, які навертали українців на Христову віру, виринає ще інше важливе питання про походження української ієрархії, а іменно, звідкіля, властиво, прийшло християнство на Україну. Без сумніву, воно стало східним і завжди думалось, що прийшло із Сходу, із Візантії. Однак, при кращій увазі, зустрічаємось тут з непевностями. Дуже дивує нас, що автор літопису ніяк про це не згадує. Тому історики придумали різні теорії про походження українського християнства. Перша та найстарша традиційна теорія тримається переконання, що Володимир після повороту з Корсуня привіз зі собою візантійського митрополита, грека. Це значить, що від початку ієрархічний лад в Україні був такий, як ми його віднаходимо в другій половині X століття, та в усій домонгольській епосі. Митрополита іменував сам патріарх за згодою візантійського цісаря. Єпископів в українській державі вибирали місцеві князі.

Візантійська теорія про початок української Церкви виходить із

^{*} Будучи в Римі під час відзначення Тисячоліття Хрещення України, ми зауважили, що праця о. д-ра І. Ортинського, яку ми розпочали друкувати у серпневому числі нашого журналу, появилася книжкою у Видавництві ОО. Салезіян під наголовком «Хрещення, Хрест та Харизма України», із авторськими чи редакційними відмінностями від того машинопису, який наша Редакція одержала від Автора — Редакція «В.Ш.».

заложення, що, мовляв, після вінчання та хрещення Володимира відносини Києва до Візантії стали так добрими, що прийняття митрополита та єпископів з Греції було цілком нормальною справою. Але ця теорія не має жодних дальших доказів про київських митрополитів з Греції в перших часах християнства в Україні.

Останні аналітичні студії про «Повість временних літ» виявили, що українська Церква в часах Володимира була зовсім незалежною від Візантії.

В протилежності до цієї першої теорії стоїть друга, яка твердить, що ієрархія України, тобто митрополит та єпископи, прийшли з Риму. Вказується, що латинський священник Бруно робить Київ базою своєї християнської місії серед печенігів за допомогою Володимира. Це було б доказом, що українська Церква в своїх початках ієрархічно залежала від Риму. Що «Повість временних літ» про ці відносини-взаємини християнської України з Римом нічого не згадує, пояснюється тим, що із знаних причин візантійські історики переіначили історичні джерела.

Взагалі кажеться, що все нам говорить про приязні відносини між українською Церквою та Римом. Але цього не вистачає, щоб могли твердити, що українська Церква походить з Риму. Встановлення церковної ієрархії для України з Риму було само собою можливим. Різниця між обома обрядами не була тоді так видимою і так обтяжуючою. В Римі та в Італії було тоді багато грецьких монастирів східного обряду. Помимо амбіцій деяких візантійських патріархів бути першими в Церкві, Візантія та Рим не були двома відділеними світами, як, на жаль, вони стали пізніше.

Крім того, на територіях слов'янського світу існували дієцезії слов'янського обряду, яких Рим толерував та які визнавали авторитет Петрової Столиці. Тому є допустимим, що між 988 та 1037 роками для організування української Церкви призначено західного місіонера. Але теж є зрозумілим, що папа був би вагався встановляти свою ієрархію в Україні, бо тоді прийшло б до зудару з візантійським патріархом.

Поруч візантійської та римської теорій існує ще третя, сьогодні досить популярна, болгарсько-охридська теорія. Ця теорія твердить, що Володимир не хотів потрапити в церковну, а таким чином теж і в політичну залежність від Візантії. Тому своєчасно привозить на українські землі архієпископа та єпископів з охридського патріярхату зі східної Болгарії. Хоча й була деяка залежність від охридського патріярха, то тільки номінальна. Українська Церква була практично вільною.

Охридський патріярхат був незалежний від Візантії та знаходився у приязних відносинах з Римом. Літургічна мова була цер-

ковно-слов'янська. Тільки такий патріархат міг дати церковну ієрархічну структуру Церкві української держави, даючи теж певну запоруку на політичну незалежність від візантійського цесарства.

Проте ця теорія не має ніякої написаної документації. Вона ґрунтується тільки на аргументі, що літургічна слов'янська мова могла прийти тільки з охридського патріархату.

Все ж таки старається навести як доказ обставину, що візантійські акти та хроніки ніколи не згадують про єпископа та патріарха, які мали б до діла з християнами України. Якщо дійсно так було, то хроніка-літопис присвятив би багато місця такій події.

Точніше кажучи, цю болгарську теорію можна б назвати македонською теорією. З Македонії, а саме з міста Солуня, де християнство існувало від часів св. апостола Павла, походили слов'янські апостоли св. Кирило і Методій. Оця теорія була етнічно та мовно македонська, а не болгарська чи сербська. Було тут теж багато греків. Тому тут говорилось по-македонськи й по-грецьки. Св. Брати переклали св. Письмо та інші богослужбові книги на мову македонську, яка не була діалектом болгарської мови, але самостійною слов'янською мовою. Давні українські книги, які були ще до Володимира, були писані само-глаголицею, що тоді залишилась тільки в Македонії. Це та інше каже нам про взаємини України з малим, але культурним слов'янським народом. Тому природним стає припущення, що й звідтам Україна шукала підпори для церковної побудови. Можливості, що від хрещення України в 988 році аж до 1037 року в Києві був болгарський архієпископ, або що принаймні українська місцева Церква та її початкова ієрархія підлягали охридському архієпископові, не слід відкинути легкою рукою. Так, правдоподібно, і архієпископ Іван, який стає головою української Церкви після смерті Володимира, походив з Болгарії.

Цю теорію відстоює перш за все великий український історик Степан Томашівський: «Відродження болгарської держави й Церкви dokonувалися, так сказати б, перед очима Володимира. Коли він опинився перед важким питанням, кому якраз поручити організацію української Церкви — близькій, однак небезпечній і ненависній Візантії, а чи нейтральному однак далекому Римові, думка його мусіла зупинитися на болгарсько-охридській Церкві. Обрядово вона походила з Царгороду, духово була злучена з Апостольською Столицею, язиково була тісно споріднена з Київською Україною. В такій ситуації вибір духовних учителів і церковних організаторів був, здавалось, простий та легкий. За Охридою, в очах Володимира, мусіло промовляти ще й те, що з цього боку не відчувалася жодна політична небезпека. Коли царгородський патріарх був простим знаряддям візантійської імперії, коли зверх-

ність їх розтягалась на Чехію та Польщу, то відгороджена Візантією та Угорщиною Болгарія не тільки не викликала політичних побоювань, а ще й могла Києву здаватися доброю природною союзницею.

Українська Церква не потребувала, зрештою, ніякого ввезення єпископів з-за кордону. Знаємо, що вже 120 років до хрещення України існувало архієпископство в Тматорокані над Озовським морем, на південному сході України. Каталоги єпархій константинопільського патріархату з другої половини X століття показують, що тматороканська єпархія поширилась, бо до неї прилучено іншу східню єпархію. Тому можна думати, що тматороканський архієпископ, коли Україна стала християнською, автоматично перейняв ролю першого ієрарха в українській державі. Таким чином не треба було кликати помочі ні з Візантії, ні з Риму, ані з Охриди. А ще більше тоді, бо, як нам уже відомо, в західніх областях української держави, на територіях Червенських Городів, теж вже около 100 років до Володимирського рішення існувало українське єпископство кирило-методіївського походження. З допомогою двох місцевих ієрархів кримські священники під проводом єпископа Настаса розпочали побудову дальших єпархій та організацію української Церкви.

В той час ані західня, ані східня Церква не були так сильно зцентралізовані, щоб постанови нових дієцезій та висвячення єпископів потребувало неодмінно завчасного та особливого дозволу римського папи, чи візантійського патріярха, чи якогось іншого патріярха. Навіть такий строгий Рим давав тоді можливість королям та князям вибирати нових єпископів. Таке право одержав, наприклад, цісар Оттон I на всі землі на схід від Німеччини. Можна, отже, припускати, що на теренах Володимирської держави вже існували дієцезії, які залежали від папи. Папа Сильвестер II міг дати такий привілей теж і українському володареві.

Такі привілеї давали велику перевагу слов'янському обряду над візантійським в організації нових дієцезій. Можна теж припускати, що всі єпархії української Церкви на захід від Дніпра, та мабуть теж на східно-північних оластях, були слов'янського обряду. Але це не значить, що тут ходило про два протилежні та ворожі зразки християнства в українській державі. Різниці поміж ними вирівнювала спільна слов'янська церковна мова та кирилівський альфавит, а остаточно теж і приналежність до однієї української Церкви.

Поширення на схід слов'янського обряду за часів Володимира, Ярослава та Ізяслава відбувалося не шляхом боротьби двох обрядів, але цілком мирним способом. Чому сприяло тодішнє політичне положення в східній Україні. На Сході, над Доном, появилась

дуже сильна тюркська орда — половці. Через цей наїзд Тмуторокань утратив пов'язання з Києвом. А це спричинилось до того, що слов'янський обряд установився в цілому українському краю. Як вже відомо, це були саме західні єпископства в слов'янському обряді, які тяжили до Риму.

Якщо, отже, не забуваємо, що майже половина українського населення була вже християнською, та що вже мусіла існувати місцева ієрархія, то приходимо до висновку, що діло Володимира було тільки остаточним проривом християнства та перемогою над поганями в українській державі. За винятком тмутороканського єпископства, яке залежало від візантійського патріархату, Україна була вже частинно пов'язана з Римом, а перш за все була новим тереном, де місіонерську діяльність міг виявляти так західний патріарх, папа, як теж східний візантійський патріарх.

Перед остаточним розколом Церкви поміж Римом та Візантією ніхто тоді не заперечував примату папи в християнській Церкві. Тому й Рим міг давати новонаверненим краям право, щоб володар у своїх областях організував ієрархію згідно з вимогами свого народу.

Подвиг Володимира Великого

Після хрещення Києва, Київської землі та полянського племені, а згодом інших українських племен, Володимир бачить своє завдання в будівні Божих храмів. Звичайно, ставить він нові храми на тих місцях, де перед тим стояли поганські кумири. Так церква св. Василя стала в Києві на горбі, де стояв Перунів ідол. Найвідомішою була церква в честь Пресвятої Богородиці, яка на відміну від інших церков, які вирубували з дерева, була кам'яна і вважалася найголовнішою церквою Києва аж до того часу, коли Ярослав Мудрий збудував Собор св. Софії в 1037 році. Назвав її Володимир Десятинною від нового закону, за яким давалося на церкву десятину частину маєтку. Така установа не була відома у Візантії, а тільки на Заході. Проте різниця між десятиною Володимировою і західною була та, що Володимир не накладав обов'язку десятини на всіх людей, а тільки на власників нерухомостей, які приносили їм прибуток.

Німецький хроніст Тітмар у 1018 році застає Київ велетенським містом із всіма торговицями, із 400 церквами й населенням «без числа».

Володимир водночас здає собі справу, яке суттєве значення має освіта. Що вона не тільки підносить рівень культури народу, але й дає можливість поширення християнської віри на поглиблення християнського життя. Тому засновує духовні школи, з яких

мали вийти майбутні священики й провідники народу. Літопис оповідає, що після охрещення Володимир забирав дітей у бояр і давав їх на книжну науку, а матері плакали, бо не розуміли значення цього зарядження. Правдоподібно, ці школи взорувалися на Візантії, де наука і шкільництво стояли вище, ніж на Заході. Були мабуть там учителями теж і болгарські ченці. З цих шкіл вийшли високоосвічені люди, як митрополит Іларіон, письменник Яків Мних та інші учені та проповідники, що промовляє само за себе.

З християнством прийшла на Україну й законотворчість. Зокрема за Володимира з'являється на Україні церковне законодавство. Хоча в т. зв. «Церковному Уставі князя Володимира» знаходиться багато пізніших законів, то їх основна частина походить таки з часів Володимира. Безперечно, Устав Володимира виявляє багато юридичних елементів Сходу та Заходу. Але водночас немає сумніву, що місцеве життя народу й староукраїнське звичаєве право теж мали вплив на Устав Володимира.

Закони Володимирові були дуже ліберальні та наскрізь пройняті духом християнства. Знесено навіть кару смерті, а злочини караються теж тільки грошовою карою.

Дбаючи про законодавство, Володимир водночас присвячує особливу увагу доброті та вчинкам милосердя. Поміч, яку він дає убогим, хворим та нещасним — це була суспільна опіка в державному масштабі. Слава про його щедрість переходила поза межі української держави. У своїй докорінній та гуманній діяльності для добра українського народу Володимир не діє як самовільний самодержавець, а йде демократичним шляхом, випереджуючи набагато інші європейські країни, бо навіть Англію з її "Charta magna" з 1215 року. Він створює прибічну раду, зложену з бояр, дружинників та єпископів. Архiepіскоп займає почесне місце в цій раді, стаючи заступником князя.

В тісній співпраці з Церквою бачить Володимир найкращі можливості для майбутньої культури та її розвитку, для піднесення духовності українського народу, для забезпечення української державности.

В своєму рішенні, в підході до виконання своєї настанови та в своєму діянні Володимир виявляється людиною надзвичайного масштабу. Його діло стає незрівняним подвигом. Але воно стало таким, бо воно виходило з глибин його душі, яка була пройнята світлом Христового Слова.

«Володимир дав своєму народові те, що він мав найкраще, тобто: святу віру. З Києва світло цієї віри дісталось до всіх східних слов'ян. Ця віра опанувала ті терени немов на доручення Володи-

мира. Тому з повним правом можна називати Володимира також Рівноапостольним», — пише німецький історик А. Амманн.

Тогочасні письменники залюбки порівнюють Володимира до Константина Великого. «Це ж бо новий Константин великого Риму дав себе охрестити і своїх людей охрестив», — пише літописець.

Мабуть більш вагомим від питання, чи Володимир був коронований, про що є загальне переконання серед істориків, є признання народом та Церквою його глибокої побожності та найменування його святим. «Іпатіївський Літопис» називає його таким в 1229 році.

На меншу увагу заслуговують теж і свідчення визначних сучасників Володимирової слави. Митрополит Іларіон у своєму славному «Слові о законі та благодаті» казав, що Володимир не бачив апостолів, що прийшли до його землі, але своїм благородним та бистрим розумом та доброю волею зрозумів, що є один Бог, один Творець. Чернець Яків в «Похвалі» Володимирові писав, що сам Бог відкрив йому істину християнства. А Нестор в Літописі відмічає, що Володимирові з'явився Христос.

Стаючи Хрестителем України, Володимир надав історії українського народу нове невідворотне спрямування, від якого народ України ніколи не сміє відвернутись. Він став для України символом та програмою.

Історик Макарій так з'ясовує Володимирів почин: «Ця подія є безперечно найважливішим з того всього, що коли-небудь збулося перед обличчям українського народу. Тут рішилась вічна доля усіх українських душ, подібно теж, до певної міри, виринула дальша доля і земської батьківщини. Із зміцненням християнства, якого dokonує Володимир Великий, почалась нова епоха українського життя у всіх галузях, нова ера прояснення звичаїв, законодавства, релігійної віри та святих надій».

Якщо хрещення Володимирове починає нову еру для України, міняючи її обличчя, то цього ніяк не можна сказати про країну, які Олег прилучив до української держави. На півночі, куди Володимир хоче теж понести нову віру, християнство не приймається. Воно натрапляє на великий опір зі сторони населення, яке мало не тільки цілком інакше етнічне походження, але теж і перебувало у зовсім інших духовних обставинах. Воно було відстале, не мало ніякого контакту з культурою християнської Європи та жило в прив'язанні до своїх напівдиких вірувань, відмінних від тих, що були в Україні. До цього існувала там кляса поганських жерців, які дорожили своїми звичаями та своїми привілеями.

На основі останніх археологічних розкопок знаємо, що в Новгороді християнство не могло прийнятись вже 100 років після хре-

щення України. Проти введення християнства там вибухали повстання, які Київ мусів придушувати. В Суздалі, у Володимирі над Клязьмою та в Москві, яка постала на половині XII століття, християнська віра змогла прищепитись на протязі XII століття й пізніше. Перші християнські місіонери, яких Україна туди висилає, вмирають мученицькою смертю. Єпископ Леонтій вмирає в 1072 році, а св. Кукша, теж печерський монах, в половині XII століття.

Ярослав Мудрий — наслідник

Незабаром після смерти Володимира його наслідником на київському троні стає Ярослав. За завдання він ставить собі продовжувати діло свого батька. Ярослав поширює, зміцнює та забезпечує у всіх напрямках українську державу, яка тоді досягає найбільшого розквіту та могутности. Українська держава стає імперією, яка не тільки об'єднує всі українські племена, що створюють властивий український народ. Але під владою Ярослава опиняються теж краї аж до Кавказьких гір та далеко на північ, де живуть фінсько-монгольські племена, з яких пізніше постане московський народ. До цієї імперії належали також балтійські племена.

Ім'я України (Руси) поширюється щораз більше та даліше. Державна організація стає все більше функціональною. Спільне право, знане під назвою «Руська Правда», дає основи для справедливости. Добробут зростає. Місто Київ набирає найбільшого блиску, підіймаючись на вершини свого міжнародного значення. Столиця України стає світилом культури та цивілізації, що не тільки дорівнює Візантії та Римові, але й в певній мірі притемнює своєю славою всі інші осередки тодішньої Європи. Політичні союзи та родинні зв'язки з Ярославом цінились високо в Німеччині, Візантії, Угорщині, Скандинавії. Відчуваючи свою світлість та силу, Ярослав снує далекосяжні плани в напрямі створення світової імперії. Висловом цих мрій був похід України (Руси) на Царгород (1043 рік).

Проте найбільшою заслугою Ярослава була його діяльність над поглибленням християнської релігії та поширенням культури. Ярослав будує багато величавих храмів не тільки в Києві, а й по всіх містах України. Найславніший із них — це Собор св. Софії, Премудрости Божої, побудований в 1037 році. Над київською брамою — «Золоті Ворота» — ставить знану церкву Благовіщення, покриту золотою бляхою. Серед інших величних храмів слід назвати церкву св. Георгія та св. Ірини.

В особливий спосіб посвячується Ярослав освіті. Він підносить на ще вищий рівень школи, які заснував Володимир, сам засновує нові, дає перекладати грецькі книги на слов'янську мову, а при храмі св. Софії закладає бібліотеку. Мала вона біля 500 томів, з яких дійшло до наших часів лише Остромирове Євангеліє.

Дуже вагомою ділянкою, на яку Ярослав звертає особливу увагу, були монастирі. Він закладає як чоловічі, так і жіночі, бо Ярослав здає собі добре справу, що чернече життя — це найвищий ступінь здійснення християнського ідеалу, а тим то монастирі стають твердинями справжнього християнства. Ярослав розуміє теж, що чернечі спільноти являються дійсними сіячами як духовности, так і культури, освіти та поступу. Насправді, монастир та монастирська школа виступають в понятті Ярослава та всієї княжої доби як основи справжньої релігійности та як джерела одухотвореного, щирого патріотизму. Брак таких передових позицій на фронті українського життя на протязі дальшої історії українського народу дався гірко відчуту на долі українського народу. Це одне із основних джерел, яке висохло як дороговказ правильного шляху.

До парохіяльних монастирів, що вже засновуються за Володимира при церквах, постають княжі монастирі. А найславніший з них — це Києво-Печерський монастир, званий Печерською Лаврою. Початок цьому монастиреві дає св. Антоній, який деякий час перебував у монастирі на Атонській горі. Тому й, на взір атонський, первісний устрій був «пустинножительний». Спадкоємець Антонія, св. Теодосій Печерський, надає Печерській Лаврі устав св. Теодора Студита, пристосовуючи це правило до потреб українського народу: крім аскези й молитви, теж і працю для добра ближнього. Печерський монастир стає завжди в обороні покривджених і безпомічних, є світильником християнських чеснот та осередком культури. Тут писалась і зродилась історія від найдавніших часів України — «Повість Временних Літ», написана в дусі глибокої християнської моралі та гарячої любови до батьківщини-України.

В національному і церковному житті Печерський монастир став bastіоном самоурядування української Церкви, що його вона мала від часів Володимира. Печерський монастир здобуває собі таку високу повагу в передмонгольській добі української Церкви, що всі монастирі приймали його устав, наслідуючи чернече життя Печерської Лаври.

Християнське життя поживавлюється через вшанування перших українських мучеників, кн. Бориса та Гліба, що ініціатором їх канонізації був митрополит Іван, мабуть болгарин. В році 1037, наступний митрополит, правдоподібно грек, Теотемпт, посвячує со-

бор св. Софії. Наслідником Теотемпта стає українець Іларіон. Постановлення його митрополитом через собор єпископів на бажання Ярослава та без відома візантійського патріярха стає дуже вагомим подією в житті молодшої української Церкви. Іларіон відзначався високою освітою й глибоким патріотизмом. Літопис каже виразно, що він був українцем, доброю та побожною людиною, ученим та аскетом.

Прагненням Ярослава було обрання митрополита-українця, щоб цим забезпечити незалежність української Церкви, яка відповідала б вимогам його могутньої держави. Узалежнення української Церкви стане суттєвою проблемою її історії, але й українського народу, перетворюючись у вісь та вістря боротьби за волю.

Ярослав умирає незадовго до розколу Візантії від Риму в 1054 році. Назву «Мудрий» надано йому за його розумне правління державою, за його любов до науки, дбання про релігійну освіту народу і за кодифікацію українського звичаєвого права в збірці прав під назвою «Руська Правда» — найстаршим слов'янським збірником законів. Можна сказати, що своїм старанням про піднесення культури та про духовне просвічення народу, Ярослав вказав правильний напрямок, у якому треба було йти українському народові. Від того, кінець-кінцем, залежала його доля.

Непростимим блудом Ярослава було те, що він перед смертю поділив державу на уділи між своїми синами. Це привело український народ до великої трагедії, якій донині немає кінця.

Відносини України з Римом і Заходом

Дарма, що Україна приймає християнство зі Сходу в східньому обряді, то це не означає, що Україна вступила в сліди Візантії. Вона має добрі відносини теж із Заходом, з Римом. Україна була далеко не чужим Сходом, Азією, або своїм власним світом, відчуженим і віддаленим від решти Європи. Україна завжди приналежала Європі тоді, на протязі своєї історії, і сьогодні в повному і властивому значенні.

Вже в другій половині володіння княгині Ольги можна доглядіти зв'язки із Західною Європою в церковній ділянці. Як відомо, в 955 році посилає Ольга послів до німецького цесаря Оттона Великого, щоб просити його про єпископа та священників для українського народу. Місіонери приходять.

За правління Ярополка, сина Святослава, приїжджають в Україну посланці з Риму в 977 році, щоб склонити Україну до остаточного прийняття християнства. Це й дало нагоду нав'язати

ближчі взаємовідносини з Апостольською Столицею за часів папи Венедикта VIII. Оці стосунки стали особливо живими в час прийняття хрещення України та в роках після нього. Київ обмінюється послами з Римом. На дворі Святополка, сина Володимира, в Турові перебуває латинський єпископ Рейнберн, з походження німець.

В 989 році, рік після хрещення України, прибули два послы від папи Івана XV та принесли мощі св. Климентія, які Рим віддає молодій українській Церкві та її народові. Під час володіння Володимира Великого римські легати були п'ять разів у Києві, не зважаючи на те, що Україна прийняла східне християнство. Зрештою, тоді Візантія була ще в єдності з римською Церквою. В 992 році Володимир відповідає на відвідини папських легатів, посилаючи до Риму послів, щоб просили папу Сильвестра про римських священників для християнізації України.

Немає сумніву, що дипломатичні та церковні стосунки Києва з Римом спричинились до того, що Україна віднайшла своє місце теж і в планах цісаря Оттона III.

Цісар Оттон III під впливом своєї матері Теофано та папи Сильвестра II (999-1003) замірявся перебудувати західньо-римську імперію в свободну федерацію давнонавернених народів, новонавернених та тих, що ще мають навернутися. Таким чином мало бути не опанування Сходу під кличем "Drang nach Osten", але мирне співжиття християнських народів. У проводі союзу свободних народів мав стати цісар і папа, перший як представник світської влади (*imperium*), а другий духовної (*sacerdotium*). Між ними мала б бути щира співпраця. Між обома цісарями, східним та західнім, намірялось теж наладнати дружбу. Кордони отого цісарсько-папського союзу вільних християнських народів накреслив папа Сильвестр II таким висловом: «Нашим, нашим є Римське цісарство: сили нам додасть обильна в овочі Італія, а військові сили Франція і Німеччина, не забракне нам поміж нами також найхоробріших королівств Скитії».

На основі цього почала спілки вільних народів римської імперії віднаходили свою християнську розв'язку відносини Оттона III й Апостольського Престолу з Польщею, Угорщиною і Чехією. Саме папа Сильвестр зрозумів, що не могло бракувати й Україні між тими народами. Вона бо являлась ваговою опорою цього плану через свою поставу вірності християнському світові та європейській цивілізації, що їх вона була готова захищати своєю надзвичайною хоробрістю.

Наслідком оцих міркувань та оцих приязних відносин було те, що послы папи, в товаристві послів двох приязних народів Угор-

щини та Чехії, принесли Володимирові королівську корону і право самостійно організувати ієрархію Церкви у своїй державі. Між послами, однак, не було польського.

Ідеологічний план ідейного цисаря Оттона III (1002 р.) і великого папи Сильвестра (1002 р.) закінчився, на жаль, зі смертю обох протагоністів. Проте дія папи Сильвестра ще більше наблизила Київ до католицького світу. Місійний архієпископ Брунон з Кверфурту основує в 1007 році в Києві свою базу для місійної праці серед печенігів. Володимир приймає його з надзвичайною щирою гостинністю, допомагаючи йому в усьому.

Маючи так приязні відносини з Апостольською Столицею, Володимир водночас висилає посольства до Єрусалиму, Єгипту й Вавилону, тобто до всіх патріархів, за винятком візантійського.

За Ярослава Мудрого дружні зв'язки з Римом та із Західною Європою не тільки не припинилися, але ще більше оживилися. На це вказує низка шлюбів між членами княжої родини та володарями Європи, які належали до західної Церкви. Ярослав був одружений із шведською князівною Інгігердою-Іриною, їх діти були одружені теж із західноєвропейськими володарями: дочки — з королями Норвегії, Угорщини, сини — з німецькими та польськими князівнями. Лише один син Всеволод був одружений із візантійською царівною Ганною Мономахос. Найбільш знаним та значущим було одруження дочки Ярослава, Анни, з французьким королем Генриком I. З цієї ціллю прийшло посольство римо-католицьких єпископів з Франції до Києва. Ця французька королева Анна стає до певної міри символом для католицької доби в історії українського народу. Вона й у Парижі молилась по-українському разом із своїми земляками, зберігаючи прив'язання до свого українського обряду і до українського кириличного письма, якого вживає навіть у державних актах. Цим кириличним письмом була написана також т. зв. «Реймська Євангелія», якої вживають французькі королі аж до революції 1789 р. при коронації, складаючи на неї присягу. Українська велика княжна Анна рядить Францією через багато років. Папа Николай II (1059-1061) в листі до неї каже, що вона вже «так як їй прислужує, виконує уряд королівської гідности».

Приязні стосунки Ярослава Мудрого з Римом є поєднані з бажанням усамостійнити українську Церкву, зберігаючи її від залежності від Візантії. На просьбу Ярослава папа Венедикт посилає до Києва болгарського єпископа Алексія (Болгарія була тоді незалежною від Візантії). Через інтриги Греції Алексій не вдержується довго. Візантія посилає грека Теотемпта на митрополита до Києва.

Проте змагання візантійського цісаря висилати з Греції митрополитів, а не давати вибирати його українськими єпископами, довело до спору з Візантією. За припорученням Ярослава українські єпископи вибирають Іларіона, українського печерського монаха, київським митрополитом. Отак Українська Церква три роки перед розколом Візантії і Риму знайшлася в гарячому непорозумінні з Константинопільською Церквою. Коли в липні 1054 року візантійський патріарх Михайло Керуларій зриває з Римом, Україна стає теж питанням, якого обидві сторони ніяк не можуть злегковажити.

Саме тоді приїжджає з Риму до Києва посольство під проводом кардинала Гумберта, якого прийнято з великими почестями. Власне кажучи, роздор між Візантією та Римом не знайшов в Україні жодного відлуння. Не надавалося йому великої уваги, вважаючи його одною з суперечок, до яких вже призвичаїлось.

Як далеко була Україна від зірвання з Римом, можна бачити з твору митрополита Іларіона «О законі та благодаті», де ніяким слівцем не згадується про можливість або небезпеку роз'єднання Церков.

Панування великого князя Із'яслава та його сина Ярополка було найкращим часом для вселенської Церкви в Україні. Історики визначають Із'яслава як володаря найбільш пов'язаного з католицькою Церквою.

20 літ після розколу Церков великий князь Із'яслав втікає до Польщі й до Німеччини. Звідтіля він звертається до обох голів тодішньої християнської республіки (*Communitas Christiana*) — до папи Григорія VII та до цісаря Генрика IV, посилаючи легатів під проводом свого сина Ярополка до Риму, з проханням увесь український край взяти під свою опіку. Через допомогу та посередництво Риму зміг український князь в 1077 році повернутись на свій трон.

Є дуже важливим, що оці відносини з Римом та звернення до папи в очах підданих не пошкодили ніяк князеві. Ще більше значущим являється те, що духовий провід української Церкви — Печерський монастир — цілковито погоджувався з князем у тій справі. А втім треба пригадати, що Ярополк після своєї смерті був зарахований до святих української Церкви.

Знаменним для тодішніх відносин між Києвом та Римом є теж образ, який знаходиться у ватиканській бібліотеці. На ньому є зображений син та наслідник Із'яслава зі своєю дружиною та з її матір'ю Гертрудою. Всі вони клячуть перед іконою св. Петра. Приязне наставлення князя Із'яслава до Риму виявляється теж і

тим, що він заявив себе васалем Святої Столиці. Правдоподібно, він одержав від папи Григорія VII теж королівську корону.

Після смерти Із'яслава добрі церковні стосунки між Києвом та Римом не припинилися. Донька Всеволода, Євпраксія-Пракседа Адельгайда, нещасливо одружена з цісарем Генріком IV, зверталась по захист до папи і дістала від нього індульгенцію. Це не пошкодило їй, повернувшись до Кисва, вступити до монастиря й бути похованою в Києво-Печерському монастирі.

Наприкінці XI століття знову зустрічаємо деякі події, що вказують на пов'язання української Церкви з Апостольською Столицею. В 1085-89 роках приїжджає до Києва легат від папи Климента III, просячи від імени папи помочі для поєднання Церков. В 1089 році в італійському місті Барі було урочисте святкування перенесення туди мощів св. Миколая з Мір Лікійських у Малій Азії. Мощі св. Миколая були забрані італійськими мореплавцями. Тому візантійська Церква не святкує цього дня. Київський митрополит Єфрем, українець, заводить це свято для України. Тоді ж в 1091 році приїхав з Риму до Києва «митрополичий грек» Теодор та привіз мощі й інші дарунки від папи Урбана II.

Дарма, що князі та народ були далекі від думки про роз'єднання з Римом, єпископи та священники, які прийшли в Україну з Греції починають нацьковувати народ проти «латинників».

Тому, не зважаючи на вірність української Церкви Апостольській Столиці, з бігом часу оце підбурювання підготовляє терен до розгублення. Народ, не визнаючись на суті справи, піддається підшептам. Не спостерігається, що коли митрополитами є українці, українська Церква виразно тяготить до Риму та до своєї незалежності від Візантії. Як тільки на митрополичому троні в Києві засідає грек, він ставиться проти українського князя і стає по стороні Візантії.

(Далі буде)

В. ТЕСЛЯР

МАСОВІ РОЗРУХИ В УКРАЇНІ

Перегортаючи сторінки української преси, ми напевно зауважили, що в цьому році значно зросли і поширилися процеси націонавання в поневоленій Москвою Україні. На арені цих процесів появилася декілька нових назв установ, товариств, чи клубів, відновлено видання журналу «Український Вісник», появилася новий журнал «Кафедра», присвячений публікаціям на літературно-мистецькі теми, як і журнал «Християнський голос» Української Католицької Церкви, перше число якого дійшло до нашої Редакції. Появилось також 32-ге число «Хроніки Католицької Церкви в Україні» за 1988 рік, виданої Комітетом Захисту УКЦеркви, як і багато інших матеріалів. В червні і липні у Львові відбулися масові демонстрації, фотознімки і короткі інформації про які друкуємо в цьому розділі інформацій, документів і матеріалів з «дому неволи», себто — з України. Масові відзначення Тисячоліття Хрещення України відбулися в Києві, а недавно в Гошові і Зарваниці, у двох відпустових місцевостях в Західній Україні.

Коли мова про журнал «Український Вісник», то в нашій Редакції і в УВС вже є числа 8, 9-10 і 11-12 із статтями і матеріалами Ганни Коваль, Махайла Осадчого, Олеса Гончара, Атени Пашко, Євгена Сверстюка, св. п. Василя Стуса, Василя Барладяну, Богдана Гориня, В. Циханського, В'ячеслава Чорновола, Павла Скочка, Володимира Леонюка, Семена Чуприни тощо. В наступних числах читаємо праці Левка Лук'яненка, Віталія Шевченка, Я. В. Кисвця, Ганни Голумбієвської, Віктора Рафальського, Миколи Муратова, Антона Середи, Ірини Сенік, о. Григорія Будзинського, Тараса Чорновола тощо, що покривають радше широкое поле найбільчійшої з національного боку і найпекучішої з вселюдського боку проблематики в країні затиску, наруги й переслідувань. Наш журнал серіялізуватиме цей матеріал, а крім того УВС вже готує книжкові випуски названих чисел.

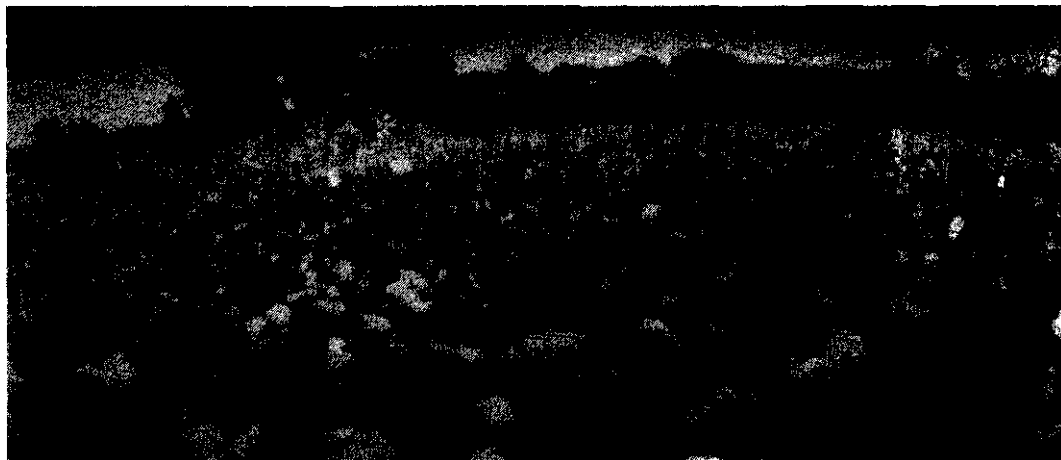
Досі появились в Україні три числа науково-популярного та літературно-мистецького журналу «Кафедра». Перше число, обмежене накладом, до нас іще не дійшло. Чергові є і ми також будемо передруковувати вибрані матеріали з цього журналу, щоб читачі «Визвольного Шляху» були в курсі визвольних процесів в підсоветській Україні.

У «Християнському Голосі» знаходимо такі матеріяли: «До 1000-ліття Хрещення Руси-України» — редакційна, «Його Свято-сті Папі Римському» — редакційна, «Звернення Вірних УКЦ до Віденської Наради», «Українська Католицька Церква — Катакомби і альтернатива» тощо; «Кардинал має рацію» — Василя Барладяну, матеріяли про або Івана Геля, о. Григорія Будзинського, о. Михайла Гаврилів, о. Петра Зеленюха, Василя Кобрин, о. Ярослава Лесіва, о. Івана Маргітича, Стефанії Січко, Степана Хмари тощо, а особливо Василя Барладяну на тему «Католицизм, Новий Заповіт і національне питання». Багатообіцяючи під оглядом змісту й погляду представляються такі матеріяли з 32-го числа «Хроніки Католицької Церкви в Україні»: «Найсвятіший Отець Іван Павло II, Папа Римський і проблеми Української Католицької Церкви в Україні в світлі 1000-ліття ювілею Хрещення Руси-України», як і інші, підписані авторами або редакційні.

В цьому числі нашого журналу передруковуємо з необхідними правописними корективами декілька коротких статей з «Кафедри» ч. 2, і одну статтю з «Українського Вісника» ч. 8. Окремо друкуємо половину збірки поезій Ірини Стасів-Калинець «До вікопам'ятних джерел», присвячену Ювілесві тисячоліття Хрещення України, що наспіла до нас в останньому тижні місяця липня. Друга половина віршів з цієї збірки появиться у жовтневому числі.

Маючи такий радше великий приплив матеріялів з України, наш журнал мусить відкрити для них місце на своїх сторінках. Тому просимо усіх наших Співробітників з української діаспори терпеливо видержати в очікуванні на оприлюднення їхніх цінних праць, статей, репортажних звідомлень тощо.

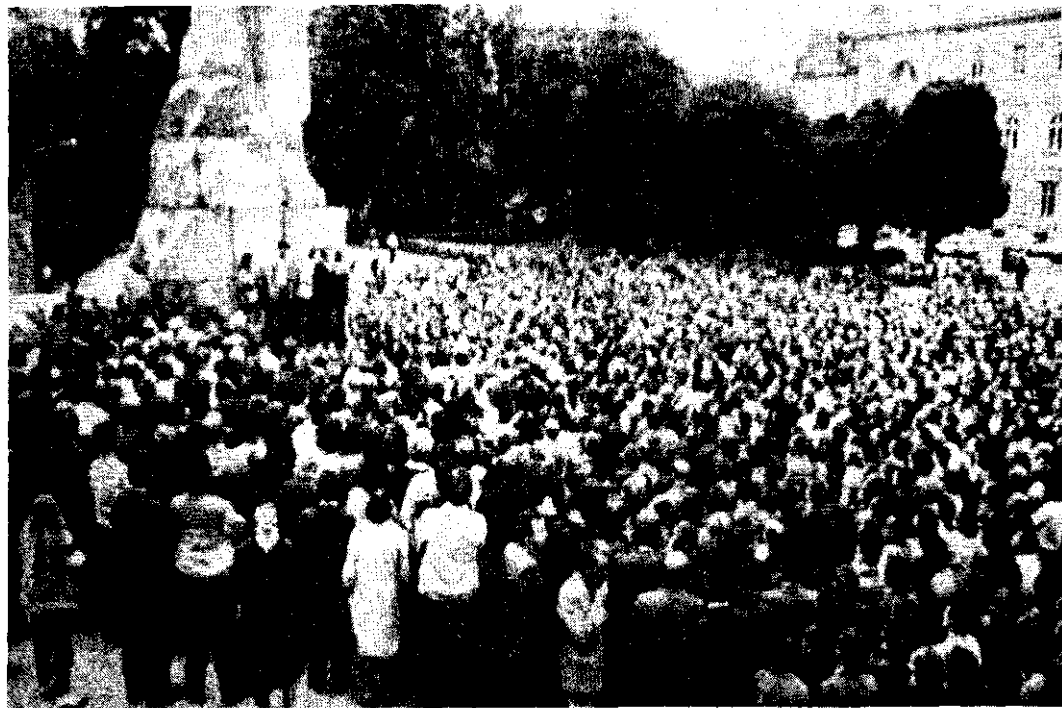
Придержуючись в нашому журналі менш-більш одних правописних правил, в передруку матеріялів з України ми залишатимемо стилістично-правописні підходи Авторів і Редакцій, за винятком «г»-«Г», «а»-«Я», «УРСР»-«УССР», «радянський»-«советський», «і»-«и» у відмінках слів тощо.

21-го червня, 1988, Львів. 50-тисячна демонстрація українців перед спортивним майданом «Дружба», під час якої поставлено різні вимоги до ХІХ Конференції КПСР в Москві

*Львів 21-го червня, 1988. До учасників багатотисячної демонстрації промовляє
Ірина Стасів-Калинець*

Львів, 16-го червня, 1988. Багатотисячна демонстрація біля пам'ятника Івана Франка, організованого Товариством «Рідна Школа» ім. Шевченка, під час якої виступали В'ячеслав Чорновіл, Михайло й Богдан Горині

З дому неволі

Інформації, матеріали

ЗВЕРНЕННЯ ПОЕТА СТЕПАНА САПЕЛЯКА У СПРАВІ ТВОРЧОЇ СВОБОДИ

Міністрові культури УССР

Директорові Інституту літератури АН УССР

Голові Управління Спілки Письменників України

Головним редакторам журналів «Вітчизна», «Київ»,
«Дніпро», «Жовтень», «Прапор»

ЗВЕРНЕННЯ

(УЦІС) За поширення ідеї творчої свободи в національній культурі й літературі. У тяжкий час, коли політична і соціальна криза глибоко відмежували різні верстви українського громадянства від мовного й літературного процесів, в час, коли естетичні втілення людських сил не залишили нічого живого в уяві та інтерес до нового гине, культура являється тією цариною, на якій сходяться і сходитимуться різноманітні зацікавлення нашої інтелігентної верстви. Але хоч і як прикро, національне мистецтво останнього десятиліття аж ніяк не являлось нам у всій його повноті, бо було ідеологічним сегментом. Тож і зміст і форми словесної творчості були піддані авторами власному літературному ошуканству, спекуляції, запобіганок перед чужомовним літературним процесом, а відповідно до цього, за умов літературного приниження, ми втратили активну увагу читача до літературної творчості, естетичний настрій часу і дальший розвиток рідної словесности.

А історія літератури у всіх періодах літературної еволюції мусить бути історією красної словености, себто словесної творчості, яка підходить під естетичний критерій. Бож творець складає все емоцією у естетичну форму, викликає певну образність, впливає на волю, настрій читача саме почуттям фантазії, а не раціоналістичними операціями. І оце є критерій естетики, що визнавала мистецтво тільки чистим мистецтвом, не признавала мистецької вартости за творами дидактичними або ж агітаційними. Ми все ж не маємо права, і не можемо викинути з історії словесного мистецтва ні заповідей, ні колядок, ні веснянок, ні молитов, бо вони є суттю естетичної форми і суттю естетичної емоції до красних форм словесности. Отже, літературний процес у своїм історичнім розвитку повинен впливати хоча б історично на визначні ідеї гро-

мадянства, виховувати національну гідність за традицією рідної культури відповідно до естетичних вимог мистецтва, а згідно до цього найяскравіше репрезентувати час, характер і обставини епохи, в якій живе і творить мистець.

Та це аж ніяк неможливе, коли творча уява мистця втратила критерій культурних цінностей, себто уявний абсолют культури, бо ж виходячи з цього, творець мусить включати в своє мистецьке буття і поняття моралі, і то перш за все совість, як головний механізм людської уяви, але не мораль супроти природи, а супроти культури. Адже йдеться про творчий процес національного духа в культурі, бо її абсолютom є ідея творчої свободи. Себто свобода як усвідомлена необхідність відродження духовного критерія.

І тут, гадаю, насамперед кожен мистець, орієнтуючись на культурні критерії, повинен являти своє творіння хоча б символічно, бути стороннім, вічним, а словом не поступатись уявною свободою творчого процесу заради усвідомлення необхідності рідної культури. Бо ж уява творчої свободи або абсолюту повинна вилитися в уяву духу як субстанції творчого процесу як духовний стимул і змісл національної культури, а звідси ідея духу, в ідею безсмертя своєї культури. Бо ж свобода, істинна безсмертність душі, являється моральними ознаками уявного абсолюту в творчості мистця.

З огляду на викладене вище, з огляду на вульгаризаторський підхід до культурного критерія, спричиненого в період застою, з огляду на спекулятивні ідеологічні явища в сучасному процесі національної культури звертаюся до Вас у межах культурної перебудови переглянути літературну творчість визначних поетів нашого часу, зокрема Василя Стуса, Івана Світличного, Євгена Смертюка, Ігоря Калинця, Михайла Осадчого та мій скромний поетичний дорібок. Беручи до уваги уповноваження, надані Вам державою, не сумніваюся, що серед вас є люди, готові усвідомити необхідність відродження рідної культури перед власними ідеалами. Те, що я стверджую, звертаючись до Вас, послужить скромним внеском благородних починань у царині літературного процесу в ім'я нового відродження української літератури, в ім'я революційної перебудови в культурному житті нашого суспільства.

10.05.88, місто Харків

Степан Сапельяк

ЛИСТ ІВАНА СОКУЛЬСЬКОГО З ТАБОРУ ОСОБЛИВОГО РЕЖИМУ ПЕРМ 35

Доброго дня!

Давно не писав Вам, бо за квітень врахували того листа, що здав в кінці лютого, коли вже був не на одиночці. Думав скаржи-

тись, але якщо б то було тільки беззаконня! Найбільшим беззаконням те, що мене, засуджено за політичні міркування, утримують на режимі карного злочинця. Навіть в час перебудови вирішив не миритись з цим, не ждати, поки з гори прийдуть відповідні інструкції, а вимагати і брати свої законні права. При цьому посилаюсь на міжнародні закони, ратифіковані ССРСР, отже відмовився від примусової праці, яка до того ж і належно не оплачується, від носіння бирки тощо. Ходжу при вусах і так ніби повернув собі своє обличчя. Про мотиви такого рішення написав генеральному прокуророві. Дотримуюсь тільки тих вимог режиму, що не сперечать статусу політв'язня. Отже, ніякого анархізму, антисоціальної поведінки. До такого рішення спонукує мене і те, що я не злочинець, отже, утримують мене тут незаконно. Ніяких доказів моєї вини у справі немає, навіть якщо міряти мірками застійних років. Посилаюсь також на ратифіковану советським урядом Женевську угоду про незастосування терору і інших видів знуцання і приниження людського (угода з 26-го червня 1987 р.).

Та на всі мої послання уваги не звернули, і мене одразу по написанню заяви 6-го квітня 1988 р. вкинули до ізолятора, в якому пробув 23 доби. Отже, ізолятор мене не забув, хоч останній раз я був там майже рік тому до одиночки (Іван Сокульський пробув майже рік в одиночній камері — УЦІС). Оце такі в мене новини. Думаю, що мене зрозумієте, що інакше вчинити не міг. Продовжують писати акти про мене, ніби я порушую режим, обіцяють карати й карати. . . В ізоляторі провів Великдень, але не на самоті, листи в ізоляторі дають — отже всі Ваші листи прочитав вчасно.

До побачення. На цьому обриваю, не встиг дописати.

Цілую — Іван.

4.5.1988

ЗВЕРНЕННЯ ОЛЕСЯ ШЕВЧЕНКА ДО ГОЛОВИ СЕКЦІЇ ОХОРОНИ ПРИРОДИ ОН

Відомий правозахисник Олесь Шевченко, секретар Головної Ради Українського Культурогічного Клубу, що відбув 15 діб арешту за активну участь в демонстрації 26-го квітня цього року в дворічну річницю чорнобильської трагедії, звернувся з відкритим листом до прем'єрміністра Норвегії, пані Гро Гарлем Брундтлянд, в якому він коротко виклав перебіг демонстрації. Як нам стало відомо, в день 26-го квітня після 17-ї години весь Хрещатик і вулиці, що до нього виходять, були окуповані дружинниками і

міліціонерами, що намагалися виловити демонстрантів, які мали зібратися на Площі Жовтневої революції. На площі лунав військовий оркестр, в якому вправлялися для 1-травневої демонстрації учні київських шкіл, що досі звичайно робилося на спортивних стадіонах. Саме ці учні перешкоджали рухові людей, що поверталися з праці, однак газети вину звалили на демонстрантів.

Масові контролі населення, брутальне поводження дружинників, міліціонерів та оперативників з демонстрантами в Києві розглядають як антигорбачівську акцію. Ці консервативні кола хотіли показати, що в Україні влада ще повністю в їхніх руках.

12-го травня в «Радянській Україні» на першій сторінці з'явилася погромницька стаття, скерована проти Українського Культурологічного Клубу, пера І. Дмитренка: «Чого прагнуть «панове»?». Головний закид на адресу клубу, це те, що його члени відкинули пропозицію вважати ідеологію марксизму-ленінізму основою свого діяння і що марксизм-ленінізм не фігурує в статуті клубу. Позатим закиди відомі з інших погромницьких статей київської преси.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ

До Голови секції охорони природи Об'єднаних Націй.
Прем'єр-Міністр Норвегії Пані Гро Гарлем Брундтланд.
Осло, Норвегія

Високоповажана Пані Голово,

Два роки минуло відтоді, як наша європейська оселя була потрясена величезною екологічною катастрофою — аварією на Чорнобильській АЕС.

Чудовий куток планети перетворився на довгі десятиріччя на мертву зону. Попіл Чорнобиля затьмарив не тільки українську землю, а й території сусідніх країн, закликавши всіх у справі захисту навколишнього середовища до відкритості та обміну інформацією. Ми пам'ятаємо з вдячністю і про Вашу особисту участь у вирішенні цих життєво важливих проблем.

Але, на жаль, становище з атомною енергетикою в Українській ССР залишається загрозливим. . . Викликає занепокоєння безпропорція в розміщенні атомних станцій: 50% усіх сов'єтських станцій діє на території України, тоді як її площа становить 2,70% від площі ССРСР, при чому ці станції збудовані поблизу великих міст, на важливих водних артеріях. Уже зараз вони згубно впливають на клімат регіону, а Мінатоенерго ССРСР плянує збільшення потужності діючих АЕС і будівництво нових АЕС в Українській ССР.

Відомо, що імовірність аварії на АЕС ніколи не може бути зведена до нуля. Нагадуванням про це служить нещодавнє падання літака поблизу АЕС в Федеративній Німеччині. 26-го квітня, у день пам'яті про Чорнобильську трагедію члени Українського Культурологічного Клубу, незалежного громадського об'єднання, вийшли на центральну площу Києва з гаслами: «АЕС на референдум!»: «Промисловість землі та води — під екологічний контроль!»: «Ми не хочемо мертвих зон!»: «Кожному персональний дозиметр!», «Український Культурологічний Клуб за безядерну Україну!».

Здавалося б, що власті, які проголосили на весь світ про демократизацію системи, повинні були б вітати такий прояв громадської свідомості, однак зі спритністю і люттю погромників люди в цивільному накинулись на демонстрантів, пошматовували гасла, а всіх учасників по-звірячому запхали в машини і розвозили по міліцейських відділеннях. Кільком демонстрантам було нанесено тілесні пошкодження. До ночі близько 50-ох затриманих було випущено, але одного із них, автора цих рядків, відповідального секретаря біо-хімічного журналу Академії Наук УРСР, Олесь Шевченка, за грубо сфабрикованим звинуваченням у спротиві міліції кинули на 15 діб до тюремної камери, повної блощиць. Там він перебував той час, позбавлений можливості мати постіль, хоа б коротку прогулянку, читати, писати і контактуватися зі зовнішнім світом, переодягатися, голитися, витирати обличчя хоча б кишеньковою хустиною і навіть користуватися гребінцем! І це все відбувається у державі, яка претендує на почесне місце у сім'ї цивілізованих країн Європи. Сам М. Горбачов говорив, що Європа, це наш спільний дім.

Ми просимо Вас, шановна пані Брундтлянд, прийняти до відома і наші скромні зусилля, спрямовані на дотримання чистоти у цьому домі.

Київ, 12 травня, 1988.

Олесь Шевченко

УКРАЇНСЬКА СЕКЦІЯ КОМІТЕТУ ЗАХИСТУ ПАРУЇРА АЙРІКІЯНА

Відомий вірменський правозахисник, член засновник Міжнародного комітету захисту політв'язнів, до якого входить також український комітет на чолі з Михайлом Горинем, був арештований під час подій у Вірменії та Нагірному Карабасі на весні цього року. На його захист створився всесоюзний комітет, до якого входить також українська секція. З приводу дальшого арешту Паруї-

ра Айрікіяна, українська секція вислала до Верховної Ради ССРСР слідуючу заяву:

«Просимо звільнити відомого вірменського громадянина Паруїра Айрікіяна, кримінальне переслідування якого пов'язане з тим, що він висвітлював події у Вірменії та Азербайджані у лютому-березні цього року, коли офіційні засоби інформації давали недостатні, неповні, або суперечливі висвітлювання подій.

Арешт Паруїра Айрікіяна — це спроба розправитися з ним за громадську активну позицію. Цей перший відомий нам після січневого пленуму ЦК КПСС 1987 р. арешт за горезвісною політичною статтею кримінального кодексу, про майбутнє скасування якої вже було оголошено публічно. Отже, це спроба сил реакції, які хочуть загальмувати або і спинити процес перебудови, демократизації, гласности. Це спроби подати науку всій активній демократичній громадськості в ССРСР. Спроба посіяти страх і спаралізувати зростаючу активність народів ССРСР.

Усвідомлюючи суспільну небезпеку безпідставного переслідування П. Айрікіяна створено Всесоюзний комітет захисту П. Айрікіяна. Українська секція захисту П. Айрікіяна звертається із закликом до найвищих державних органів ССРСР звільнити П. Айрікіяна.

УСУНЕННЯ ЛЕСЯ ТАНЮКА З ПОСАДИ ГОЛОВНОГО РЕЖИСЕРА МОЛОДІЖНОГО ТЕАТРУ

Московський журнал «Советская культура» надрукував у квітні ц.р. прикру статтю проти відомого режисера, послідовника Леся Курбаса, Леся Танюка, що протягом 1987 р. намагався перетворити київський молодіжний театр на сучасний високомистецький культурний центр з виразним українським характером. Журнал одержав з України масу листів та телеграм на оборону відомого режисера. На жаль, і зросійщена публіка театру, і частина ансамблю, в якому не всі володіли українською мовою, поставилися негативно до намагань Танюка переставити театр на українську мову й підкоритися його вимогам, пов'язаними з переходом на високий мистецький рівень. Бюрократи з міського культурного відділення, користуючись новими «демократичними» (в лапках) засадами голосування, нацькували частину ансамблю, якій не відповідали зміни Леся Танюка, і провели в березні цього року перевибори, під час яких 31 голосів заявили, що вони не бажають мати Леся Танюка за головного режисера, а 17 голосів були за нього. Отже, спершу не дали Танюкові нормально працювати, а тоді вжили «демократичний» (в лапках) спосіб, щоб його вигризти з

театру. На основі якогось листа, мовляв, Танюк творить «терор» в театрі, склакали комісію, яка на підставі голосування звільнила його за «непридатність». Водночас культурні бюрократи висловилися в тому напрямку, «щоб дати йому студію при українському театральному товаристві». Знеохочений і обурений Лесь Танюк поїхав назад до Москви, звідки він прибув тому рік до Києва з надією і запалом, що йому вдасться створити модерний український театр в Києві. На його захист посипалися листи і телеграми. Найбільш його обороняє журнал «Советская культура», тоді як київська «Культура і життя» дуже слабо відгукналася на його захист. З далекої Якутії, де живе на засланні Юрій Бадзьо та його дружина Світляна Кириченко, що добровільно поїхала до чоловіка на вельми важкі кліматичні та життєві умови в Хандизі, наспіла до уряду УРСР телеграма такого змісту:

«Сьогодні дізналися із «Советської культури» про розправу над Лесем Танюком. Уважаємо цю подію викликом перебудові, активізацією антидемократичних сил в республіканському керівництві, продовженням знищення української духовості, зведення нашої культури до провінційного рівня. Звільнення Леся Танюка рівнозначне наруги над пам'яттю Леся Курбаса. Обурені протестуємо, вимагаємо зняття міністра культури, що забрехався. Відновлення Леся Танюка!» Юрій Бадзьо, Світляна Кириченко.

До «Літературної України» вони вислали таку телеграму:

«Дізналися про справу з Лесем Танюком. Уважаємо цю подію антиукраїнським випадом Міністерства культури УРСР рівнозначним наруги над пам'яттю Леся Курбаса. Послали урядові УРСР протест, вимогу зняття міністра, відновлення Танюка. Де голос українських письменників? Чому мовчить «Літературна Україна? Ганьба!» Юрій Бадзьо, Світляна Кириченко.

Вся акція проти Леся Танюка та його спроби зреформувати Молодіжний театр вже заповідалася на початку року, коли роз'язано Художню раду театру, до якої належали видатні і відомі зі своєї оборони української мови і культури українські письменники. Випади проти Леся Танюка вийшли з Культурної ради міського управління, де керівниками є все ще ті самі прихильники брежнєвизму і антиукраїнського курсу.

НОВА ЖЕРТВА В УКРАЇНІ

(УЦІС) — З України наспіла сумна вістка, що окупантський терорист Кондур 18 лютого 1988 р. в с.Вовче на Львівщині замордував сплячого на ліжку *Василя Гігоша*, ударивши його гострим ножом у саме серце.

Василь Гігош мав 50 років, одружений, батько чотирьох дітей, відомий український патріот, сміливий, веселої вдачі і працьовитий, а водночас, як добрий батько, виховував своїх дітей в релігійному та українському національному дусі.

Його палка любов до свого поневоленого народу і турбота за його долю робили його авторитетним і шанованим серед всіх чесних людей, які його знали. Це викликало лють у ворогів українського народу. І тільки за це підсланий вбивник устроїв йому ножа в серце.

Вбивця Кондур був спійманий людьми на місці злочину і переданий міліції, але покищо не відомо, чи і коли будуть його судити.

Цей варварський злочин супроти українських патріотів не єдиний. В подібний спосіб були замордовані Алла Горська, Володимир Івасюк, отець Анатолій Гургула, художники Віктор Кіндратишин і Михайло Кліщ, отці Євген Котик і Михайло Луцький, члени ОУН Константин Луц, Микола Кончаківський, Володимир Казновський і Михайло Журавівський та багато інших.

Це старі і випробувані методи московських окупантів, які і продовжуються сьогодні, в часі т. зв. «перебудови» і «демократизації». Вони спрямовані на те, щоб далі залякувати і гальмувати сміливі виступи та активну діяльність патріотів в обороні прав і свободи українського народу.

ПАМ'ЯТНИКИ УКРАЇНСЬКИМ ПОЛІТВ'ЯЗНЯМ НА УРАЛІ

(УЦІС) — Дуже багато українських борців за свободу рідної Батьківщини загинули мученицькою смертю в московських тюрмах, психолікарнях, в концтаборах і на засланнях. Тому від довшого часу рідні, приятелі і взагалі українські патріоти на Батьківщині робили і далі роблять різні старання перед владою, щоб одержати дозволи на перевезення тлінних останків героїв з чужих земель в Україну. Наполегливі домагання робили рідні сл. пам. *Михайла Сороки, Василя Стуса* та багато інших патріотів, але завжди стрічалися і далі стрічаються з окупантською нелюдською заборонаю.

У висліді того рідні і приятелі замучених героїв змушені ставити пам'ятники за межами Батьківщини, тобто в тих місцях СРСР, де були замучені борці за волю України.

І саме, щойно прийшла така вістка з України, що на Уралі рідні поставили пам'ятник для замученого сл. пам. *Олексі Тихого*, тіло якого Москва теж заборонила перевезти на рідну Україну.

«НЕБЕЗПЕКА НАВИСЛА НАД НАШОЮ ЗЕМЛЕЮ І ЇЇ НАРОДОМ»

(УПС) — «Знайомтеся — Зелений світ» — під такою назвою відомий член Українського Культурологічного Клубу в Києві *Олесь Шевченко* звідомляє про вечір Асоціації «Зелений світ», що відбувся недавно в Києві. Ось слова самого автора О. Шевченка:

«Екологія атомової енергетики» — під такою назвою відбувся вечір у будинку письменників у Києві 29 березня цього року. На зборах було оголошено про створення добровільного екологічного громадського об'єднання «Зелений світ», фундаторами якого стала Спілка письменників та Спілка кіноматографістів України.

Шефство над новою громадською організацією взяв Український комітет захисту миру, очолюваний Олесем Гончарем. Головою «Зеленого світу» на республіканському екологічному семінарі 10 березня у будинку «Кіно» було обрано Юрія Щербака.

Важко пригадати, коли ще був письменницький клуб такий велелюдний як цього вівтірка. Слухачі заповнили не лише залю, але й всі радіофіковані проходи та приміщення першого поверху.

Роки хижацької відомої експлуатації природних ресурсів України, мовиться у зачитаній на вечорі декларації «Зелений світ», призвели до реальної загрози існуванню теперішнього і наступного поколінь. Настав час бити на сполох, небезпека нависла над нашою землею і її народом. За останніх 5 років у наші ріки, озера і моря вилито 7 мільярдів кубометрів неочищених стічних вод, в атмосферу викинуто більше як 60 мільйонів тонн шкідливих речовин. Україна, займаючи 1/37 території СРСР, забезпечує виробництво однієї п'ятої частини валового національного доходу. В результаті цього техногенний вплив на одиницю площі України у черговості перевищує аналогічний загальносоюзний показник.

Справжньою екологічною катастрофою настали для нашої землі і народу трагічні події на Чорнобильській АЕС на весні 1986-го року. Як один із наслідків катастрофи: — у декларації названо той факт, що прекрасна і родюча у минулому українська земля нині є першою за кількістю генетичних відхилень. На вечорі виступив Юрій Щербак. Виступали також член кореспондент АН Сабатович, представник держплану УРСР, два інженери, які працюють на Чорнобильській АЕС, та ще чимало зацікавлених людей, свідків тривожних подій на Україні.

Юрій Щербак у своїй промові сказав: «Якщо ми будемо мовчати, то пред ким ми приховуємо, перед американськими супутниками, які мають інформацію, де які лежать поля? Вони просто літають і знімають все. Ми повинні підняти голоси на захист віковихних

цінностей, на захист народу і сказати своє слово про моральну негідну поведінку медиків. Я Вам хочу сказати, що медики відмовилися, коли фізики пропонували вже 30 квітня скоротити, або взагалі не проводити першотравневу демонстрацію. Медики виступили катерогічно проти. Я б ніколи цього не казав, як би не знав фактів і людей, які брали участь в засіданнях урядової комісії. Найстрашніший факт, коли Борис Євдокимович Щєбрина, отой заступник Голови Ради міністрів, який перший прилетів у Чорнобиль і першим сам прийняв рішення про евакуацію. Він о год. 22-й вечора 26-го числа прилетів, і сам прийняв рішення. Останніми це рішення підписали медики, а саме заступник міністра охорони здоров'я Воробйов. Прокляття впаде на нього, на його рід, я певен в цьому», — закінчив Юрій Щєрбак. У відповідь на ці слова зала заплескала у долоні.

Деклярація Української асоціації «Зелений світ» закликала громадськість ширше використовувати демократичні механізми, а уряд, запровадити практику референдумів для вирішення усіх значних господарських проєктів, видати підручники для вивчення екології, починаючи з дитячого садка, заснувати український друкований орган Української асоціації «Зелений світ» у вигляді журналу, а також видавати аналогічну щоденну газету. Академії Наук УССР запропоновано провадити соціологічні дослідження з питань екології, широко використовувати опитування громадської думки. Поставлено вимогу до керівних органів скасувати заборону на гласність конкретних даних щодо стану навколишнього середовища та забрудження харчових продуктів. Лікарів закликано сказати правду щодо захворювань, викликаних радіоактивним зараженням. Деклярація закликає українську громадськість у День захисту навколишнього середовища 5-го червня 1988 року провести масову маніфестацію у столиці України.

У виступі Юрія Щєрбака були важливі повідомлення, що на 300 кілометрів білоруської тереторії лежать поражені радіацією плями. Там «палас і кричить природа, треба людей веселяти і щось робити». . . В катастрофічному стані перебуває також поліський Народицький район Житомирської області. «Люди живуть на цій землі, сказав Юрій Щєрбак, і я сам дивився на дозиметри, що показники там вищі як в Чорнобилі, тому що там лягли радіоактивні плями».

Присутні на вечорі сумнівалися, що офіційна преса надрукує на своїх шпальтах текст декларації Української асоціації «Зелений світ», а також заклик до масових маніфестацій. Однак судячи з того, як рішуче одностайно наростає протест усіх верств суспільства республіки, учених і робітників, інтелігенції і студентства проти хижацького нищення природи України — цілком імовірно, що 5-те червня стане Днем українських борців за здоровий «Зеле-

ний світ», які проголосили: «Ми не хочемо бути останнім поколінням, яке бачило природу у її первозданному вигляді».

До сьогодні дозиметри у приватних руках уважаються «антирадянським» інструментом. Люди, уповноважені працювати дозиметрами, дають письмову заяву, що дані, виявлені при замірюванні, будуть вважатися державною таємницею. Населення сприймає весь брак інформації як дискримінацію, дикунство та середньовічні звички, негідні сучасного суспільства.

Немало здогадів кружляє довкола Чорнобильської АЕС. Є відомості, що створено комісію, яка готує проект, як закрити Чорнобильську АЕС. На жаль, досі немає ще концепції, як розв'язати це важке питання. Ті що там працюють, отримують мінімальну радіацію, вони під постійною лікарською контролею. Вода довкола Чорнобиля заражена, працівники возять зі собою 3-літрові банки з водою з подальної зони. Науковці та інженери ламають собі голову, що робити з мертвою зоною. Червоний ліс, що був знищений радіацією, лежить звалений у ямах, його накриває тільки півтораметровий шар землі.

Українське населення центральних земель також стривожене проектом Чигиринської АЕС, проти будівництва якої висловили свою думку українські вчені на чолі з біокібернетиком Амосовим на сторінках «Літературної України» в лютому цього року. Досі Міністерство енергетики в Москві не зволило відповісти на цей тривожний голос з України, це викликало немало обурення в науковому середовищі Києва. Партійний апарат та естаблішмент чинять перебудові на Україні шалений опір, хід перебудови нагадує діалог сліпих і глухонімих. На думку киян, дозволено гуртуватися, дискутувати, висловлювати критику, але ті, що їх критикують, мають таки ж право відмовчуватися й ігнорувати все те, що їм закидає громадськість.

ДО ТАРАСА БЕЗ ДОЗВОЛУ

У Києві перед пам'ятником Великого Кобзаря відбулося неофіційне святкування «Шевченківських днів». Ось звідомлення члена ради Українського Культурологічного Клубу Олеса Шевченка в цій справі.

Уперше після 1971 року в Києві перед пам'ятником геніальному українському поетові Тарасові Шевченкові 4 березня відбувся несанкціонований владою мітинг, присвячений дню народження поета. На майдані, що навпроти Київського університету, зібралися коло 150-ох представників незалежної громадськості. Біля

підніжжя статуї було покладено вінок із червоної калини та пшеничного колосся. Напис на стрічці: «Великому Кобзареві від Українського Культурологічного Клубу», а також десятки букетів із живих квітів. У виступах Ігоря Бондаря і Сергія Набоки було підкреслено виїняткове значення для української нації творчості і особи поета-мученика, його гуманістичних ідей. Їхні слова були прийняті з гіркотою та болем за трагічний сучасний стан рідної культури. Вони закликали всіх патріотів до роботи над відродженням національних цінностей у братньому єднанні та християнської любові.

Олесь Шевченко закликав громадськість бойкотувати офіційну ухвалу перенесення щорічного «Шевченківського свята» із столиці України до обласних центрів (по-червого) і на два місяці пізніше від пам'ятних дат. Учасники свята читали вірші Кобзаря, співали пісні на слова поета, зокрема «Думи мої, думи» та «Заповіт», а також народні пісні.

Голова ради Українського Культурологічного Клубу Сергій Набока оголосив, що, згідно з традицією, чергове відзначення «Шевченківського свята» відбудеться на цьому ж місці 22-го травня 88-го року.

Люди в цивільному та офіцери міліції спостерігаючи зібрання, стояли, не втручаючись, остеронь, але після закінчення мітингу, що тривав півгодини, супроводжували його учасників.

Уже наступного дня стало відомо, що в деяких установах ідеологічної сфери поширюються чутки, ніби то члени Українського Культурологічного Клубу перед пам'ятником Тарасові Шевченку закликали «бити москалів». Що тут можна сказати, хіба слова поета: «Як би ви вчилися так як треба, то і мудрість була би своя. . .» А тож виходить, що — чув дзвін, та не знав де він. А ось укотре вже інкримінують великому поетові його вірш «Розрита могила», прочитаний чесною українкою в національному вбранні.

Київ, 10.3.88

Олесь Шевченко
Член Ради Українського
Культурологічного Клубу

УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ НА ЗУБАХ КРОВОЖЕРНОГО «ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА»

*Брови черные, густые,
Речи длинные, пустые. . .
Кто даст правильный ответ,
Тот получит десять лет!*

(Усна народня загадка)

Щоб дезактивізувати — треба виявити радіацію.

У тягучому жабурині застою, проголошеному Брежнєвим етапом розвиненого соціалізму, сильною дозою радіації, кар'єризму і догідництва опромінилися не лише казенні письменники, але й літературознавці.

Кожен з цих «опромінених» зараз, в часи перебудови, став своєму небезпечним для оточення, для розвою і оновлення всіх сфер суспільного життя, а насамперед для літератури. І щоб провести широку дезактивізацію згубного впливу цієї літературної мізерії на людські душі, треба виявити всі її прояви.

Привідімкнемо ж важезні сейфи КГБ і обережно, аби не опромінитися, витягнемо аркуш за аркушем густо списані стоси паперу, переглянемо титуловані підписи — це доценти, професори, кандидати і доктори наук, члени Спільки письменників: Жанр усіх творинь — рецензії. Літературні рецензії на художні твори поетів-шестидесятників. Але рецензії не звичайні. Не видавничі, якими можна хіба що не пустити книжку в світ. Не журнальні, якими можна хіба відлякати читача від поганої книжки. Ні, це рецензії — кримінальні, прикриваючися якими слідчі органи і суди відправили на довгі роки за ґрати і дрти українських поетів Василя Стуса, Ігоря Калинця, Михайла Осадчого, Василя Барладяну, Ірину Стасів, Ірину Сенік, Олексу Різнікова, Івана Сокульського, а також тих, у кого було знайдено їхні вірші.

Слухали люди виступи по телебаченню або читали друковані для всіх статті таких, скажімо, вчених, як І. Дузь із Одеси, Й. Цьох, І. Дорошенко, В. Здоровега, М. Матвійчук зі Львова, Максимов і Леценко з Рівного, відвідували їхні лекції в київських вузах, в Одеському та Львівському університетах, в ровенських чи івано-франківських вузах — і не відали, що саме на гнилій совісті цих «вчених» поламані долі багатьох в'язнів сумного двадцятиліття.

Та й самі ці «вчені», на відміну від руйнаторів української культури 30-их років типу сумнозвісного Полторацького, які обвинувачували українських письменників у всіх «ізмах» на сторінках тодішньої української преси, тепер старанно приховують своє співробітництво з каральними органами. Їх можна зрозуміти, адже їхні «відгуки» нічого спільного із літературознавством не мають. Але це й не доносить: вони виконують таємне офіційне замовлення, готують обґрунтування для звинувачення людей за ст. 62 («антисовєтська пропаганда і агітація») і ст. 187 («наклепницькі вигадки») Кримінального кодексу УРСР.

Пригляньмося ж ближче до діяльності цих літературних карателів. Завдання просте, бо все робилося, аби вони лишилися невикритими. Попираючи конституційне право на захист, у засуджених поетів, як правило, відбиралися усі виписки із матеріалів справи (а в деякого навіть вирок!). Але все ж сліди злочину збереглися і на папері, і в пам'яті...

* * *

У Василя Стуса усі виписки із слідчих та судових матеріалів були відібрані в мордовському таборі восени 1975 року. Але йому ще до того вдалося передати на волю детальний опис своєї справи. На жаль, ми його не маємо. Але він разом із віршами, які потрапили у перший вирок Стуса, надрукований за кордоном, а отже від ганебного стовпа київськи горе-літературознавці, що прилучилися до цькування геніального поета, не втечуть.

* * *

Зате збереглися досить широкі виписки із львівської лексико-стилістичної експертизи на твори Михайла Осадчого. Шкода, що самі рецензовані вірші пропали: всілілі після арешту копії поетичних збірок Осадчого були підступно викрадені із його дому. Тому для ілюстрації «об'єктивності» рецензентів маємо кілька фрагментів та два вірші, названі антисовєтськими, що до арешту автора були друковані у совєтських виданнях (про що рецензенти не знали чи забули).

Отже, слово мають:

Іван Дорошенко — доктор філологічних наук, професор, зав. катедрою української літератури Львівського університету, нині — «пізно померлий» (а то б активно «перебудовувався»...);

Микола Матвійчук — доктор філологічних наук, науковий спів-

робітник відділу літератури інституту суспільних наук АН УРСР (нині на заслуженій пенсії, вирощує квіточки на дачі...);

Михайло Нечиталюк — тодішній кандидат, що за ретельну працю на ниві «таємного літературознавства» одержав ступінь доктора філологічних наук, вчить студентів принципів факультеті журналістики Львівського університету;

..... — кандидат філологічних наук, викладач філологічного факультету ЛДУ (на «експертній» ниві не новак: ще 1965 року разом із Матвійчуком та ін. зліпив безглузду мовну експертизу по справі М. Масютка, приписавши тому гамузом авторство десятка анонімних самвидавчих статей, яких той насправді не писав;

Георгій Книш — третьосортний львівський поет і прозаїк, член СПУ, штатний газетний викривач «крамоли».

Ці п'ятеро подали 28-го липня 1972 року до органів слідства УКГБ по Львівській області «рецензію» на твори Михайла Осадчого, на підставі якої він і був засуджений 5.9.1972 року до 7 років позбавлення волі в таборі особливого режиму та 3 років заслання.

Цитуємо ті виразніші уривки з цього шедевр «тіньового літературознавства», які торкаються поезії (бо рецензувалися також публіцистичні та літературознавчі статті і повість «Більмо»):

«... Вірші Осадчого відображають невдоволення автора своїм становищем у суспільстві, містять злісні випадки проти совєтської держави і суспільного ладу (доблесні «вчені» заговорили мовою кримінального кодексу... — Ред.), свідчать про буржуазно-націоналістичні настрої і погляди автора. Він уявляє себе «борцем» за Україну і своє покликання визначає так: «Я спопелю вампірів і вольним упаду на землю козаків» (див. цей *друкований совєтським виданням* вірш нижче — Ред.).

А поки цього не сталося, спотворено зображує совєтську дійсність, яку ненавидить і яку намагається вимазати як не дьогтем, то сажею, про що заявляє цілком відверто: «Душу в сажу обкопчу і виллю на папір...»

... Автор живе подвійним життям, його вабив ореол борця за Україну... Вірші були періодом визрівання настроїв невдоволення сучасним життям, віри в своє особливе покликання борця за визволення України, але в той період він змушений був маскуватися, ховатися за алегорії і двозначності в віршах... Збірка «Повітряні ями» — вірші переважно умовного, зауваженого змісту...

... На цій особі відпечаток в'язня, який, проте, не змінив своїх переконань і продовжує вірити в свою правду, а на інших дивиться як на таких, що не знають життя. . .

Партбілет мені дали в райкомі,
Щоб покрити матом в КГБ. . .

В усіх цих рядках виражене різке несприйняття, зневажливе осудження советської дійсності і советського суспільства. . .

Збірка «Повітряні ями» (заголовок символічний, означає приблизно таке: живемо в страху) не викликає заперечень в її анти-советському спрямуванні.

... Настрій збірки віршів «Адаме, де еси?» — самотність, відчуження, озлобленість, безперспективність, намагання зняти з себе вину виправдатись: «Адже чи дотлумачили б Адам і Єва з'їсти плід саме того дерева, якби Бог не вказав на нього в спосіб заборони? . . В цих настроях вловлюється суперечність — від усвідомлення безвартісності свого життя — до ідкої іронії над собою:

Цар колись казав на себе: ми. . .
А моя рідня хоча й не царська,
Але гонор царський: ми — з тюрми. . .
І тече у жилах кров козацька. . .

Але в збірці є група віршів, у яких ця злоба, образа, ненависть переноситься на суспільство, людей, державу. . .

Отже, «Адаме, де еси?» — сповнена ненависті до навколишнього світу, розчарування, зневіри, є не тільки виявом особистих почуттів автора, але й характеризує його погляди на советську дійсність, суспільство, народ, принципи моральні і етичні, і тут автор не зупиняється перед наклепами і перед закличками «іти і бити сокирою в коріння», що й дозволяє зробити висновок про її анти-советський зміст.

... Основний зміст віршів збірки «Квос его» — переживання у в'язниці. Виразна настанова — видати себе (свого ліричного героя, автобіографізм якого навіть не вуалюється) за безвинного мученика, за страдника, за борця, захисника рідної землі, якого незаконно ув'язнили.

... Автор глузує над советським громадянством, соціальною базою колгоспного селянства, ідко іронізує з приводу розміру пенсії колгоспникам, в дусі зловорожих вигадок закордонних радіостанцій натякає на якесь нарочне спалювання бібліотек. . .

... Тенденційно трактує Осадчий поняття «освічености» українців, рівень державного мислення їх гетьманів.

... Це виявляє свідому орієнтацію на відповідного закордонного читача, вірніше, видавця, який, річ ясна, друкуватиме лише те, що паплюжить совєтську дійсність.

... З цією метою автор вкраплює ніби мимохіть «сенсаційні на-тяжки» на 1933, 1937 роки, на пожежу бібліотеки в Києві, підтасовує цитату Довженка, робить одверто наклепницький висновок про те, що 30-ті і 60-ті роки — це якісь трагічні періоди нападу «на національні почуття, на людську душу»...

Друга риса збірки — автор і його ліричний герой пропагують ідеологію українського буржуазного націоналізму. «Рідна земля», «Батьківщина» в трактуванні Осадчого — це лише Україна, що поза Україною — то лише чужина, куди посилають таких вірних синів, як Чорновіл, Стус.

... Автор стає в позу героя націоналістичних романів — і декларує якусь свою безмежну любов до «рідного народу»... Але тут же проглядає і люте нутро цього «народолюбця», його жадоба сліз і крові:

Як повітря, прагну я свободи,
Слїз за сльози і крові за кров...

За рецептами націоналістичних писак Осадчий спекулює ім'ям Шевченка, видаючи себе за його духовного сина, однодумця з подібною долею:

О Явасе, колимський брате,
Кос-Арале двадцятого віку...

... Настанову писати проти совєтської дійсности в Осадчого свідома... За віршами стає образ не «таланту, дротом скованого», як без зайвої скромності називає себе Осадчий, а фізіологічно злої, хитрої і, звичайно, знайомої з законами віршованої техніки людини, яка відчула, що на такий духовний товар, як наклеп на совєтську дійсність, є попит і намагається такий товар продукувати...

... Про збірку віршів «Одкровення»:

«Заблудився в пралісі» — очевидно, має на увазі свій арешт. Вірш «Куліш у Мотронівці»: для Осадчого Куліш — великий патріот України, просвітитель... У вірш «Лесі Українці» автор проізіує над столітнім ювілеєм поетеси: мовляв, чого тобі не радуватись з того, що ось ювілей відзначають... Вірш «Осиротіли Суми

і Ромни» — недвозначний натяк на русифікацію українських міст (нижче дамо фрагмент цього вірша з пам'яті Автора — Ред.).

... «Тоді питалися» — у формі біблійного мотиву трактує сучасність у трагічних тонах. ... За біблійною алегоричною формою ще більш захований ідейний зміст вірша «Як розпинали». ... «В цім зачудованім оціпенінні» — герой вірша Кальнишевський, автор трактує його як борця за волю України. Натякаючи на тягар віків, оману волі, поет усе ж сподівається: «А воля, ще не вроджена, росте. ...».

У вірші «Мордовський березень» стає у позу «мученика за ідею». ... «У саду за тією землею» — алегоричний вірш, натяк на жар-птицю, яка згоріла і мовчала (Україна — ?) ...

... Ясна річ, що герої — це сам Осадчий і йому подібні, імена яких Україна, начебто, боїться й згадувати. ... Поет не дуже скромний: видряпує дорогу в небо і тут же робить блюзнірський висновок, що слід по ньому так само, як і слід по українському народові, «зникає в безвісті. ...».

«Усе розгублено. ...» — чи не натяк на термоядерну війну? (?! — Ред.).

... Сучасність Осадчий характеризує як «вік демагогічної гігантомахії», що нівелює особистості в нестримних балачках про щастя і розквіт загалу. ... Суд для нього — це продовження середньовічної інквізиції. ... Брехливо змальовує він атмосферу закритого судового процесу. ... Писання Осадчого розраховане не стільки на внутрішнього, як на закордонного читача і служить воно антисоветській націоналістичній пропаганді. ...»

На суді, де рецензенти виступали вже як експерти, Осадчий звернувся до них з такими словами (збереглися в точному запису):

— Експерте Книш, чому ви свого часу друкували в обласній газеті, де тоді працювали, мої «Зоряні ноктюрни», а сьогодні звинувачуєте ці ж вірші, що в них наклепницький, антисоветський зміст? Коли Ви були правдиві тоді як друкували мої вірші в пресі, чи тепер, коли вимагаєте жорстоко судити за них?

— Експерте Нечиталюк, своїм, а вчора й моїм студентам журналістам ви покажете оригінали моїх творів, щоб самі виявили, що є що, а чи підписану вами брутальну рецензію, власне, не рецензію, а ніж у вірші й прозу, ніж у спину із-за рогу?

У відповідь експерт Нечиталюк, похнюпившись, низько нахилив голову, а Книш, високо знісши голову, вигукує: «Я тоді недогледів. За ці речі, Михайле, таки треба судити. ...»

Отож пропонуємо нашому читачеві «ці речі» — кілька, оцінених рецензентами як антисоветські, віршів Осадчого, що збереглися.

ЗОРЯНІ НОКТЮРНИ

Небо, обвисле гірляндами зір. . .
Поле, просте і тривожне. . .
Тут предки скропили десятки вір
Кропилами в шкіряних ножнах.

Поети впивали повітря й красу
І думали в тишу вціляли.
Чи радість серця їх проймала
чи сум —
Ділили і славу, й печалі.

А я, розпростерши фантазії літ,
Від зір і від поля впиваю
І ненависть Гонт, і ум Сковорід,
І волю бентежного краю. (. . .)

(Першу із трьох частин раннього вірша М. Осадчого, художньо досконалішу, передруковуємо із газети «Львівська правда» за 1. XII. 1963 рік).

Ну хто без тебе я, о пісне колискова,
Що спраглий джерела натомлений косар.
Моя — твоя краса, і серця юний жар,
І океан снаги, і солодощі мови.

Жень-шень душі моєї, Україно!
Короткі радощі поривних, гордих дій. . .
І перший подих мій, і пісня лебедина
В тобі лиш мають зміст, надіє всіх надій.

Нехай для інших ти не Лувром славна,
Та скільки зір твоїх у світі цім!
Пливе Дніпрова течія державна,
На березі її і мій біліє дім.

В моїй душі безмірний простір віри
Із сподівань та вистради віків.
Вогнем добра я спопелю вампірів
І вольним спалахну на землях козаків.

(Вірш передруковуємо із книжки: М. Осадчий, Місячне поле. Львів, «Каменяр», 1965 р., цензурного дозволу БГ 08321).

Осиротіли Суми і Ромни.
Мов білого гриба, шукаю українця
І вдивовиж радію, що вони,
Оті гриби, напоєні по вінця
Від соняшника сонячного. Так,
Я тут родивсь, пастушив на леваді...
І слідчий не питавсь, яка мета...
І прокурор не лютував, щоб дати...

(Вірш не друкувався).

* * *

Щоб підтягнути під кримінальні кваліфікації дуже далеку від уявлень про якусь «пропаганду і агітацію з метою підриву» поезію *Ігоря Калинця*, треба було неабияких сил, зусиль і фантазії. Отож шанувальники української поезії з вулиці Дзержинського мобілізували для цього чоту «літературознавчих» кружків на чолі із тим таки проф. Дорошенком та доктором філологічних наук Володимиром Здоровею, що змінив покійного професора на посаді зав. катедрою української літератури Львівського університету (головна тема його «наукових» пошуків — боротьба з «українським буржуазним націоналізмом» в літературі і поза нею).

Приклали руку також до «рецензування» Калинцевої поезії доцент катедри журналістики ЛДУ *Д. Григораш*; вже покійний кандидат наук *П. Малих* (його заробітчанським амплуа були поверхові газетні та журнальні статті про «віковічну дружбу двох народів-братів»); також «пізно померлий» доцент ЛДУ *Аркадій Халімончук* (з його літературних доносів згадаймо хоча б погромні рецензії на поезію Ярослави Павличко); уже відомий нам умінням писати далеко не безневинні дурниці, а потім хнюпити голову, доктор наук *Нечиталюк*; уже покійний головний редактор видавництва «Каменяр», потім доцент катедри журналістики ЛДК *П. Ящук* (у цього бували і ближчі до науки праці, а ось погодився ж чоловік на мерзенну справу, і, нарешті, тодішній головний редактор видавництва «Каменяр», байкар і гуморист *Іван Сварник* (може підпільні рецензії Сварник писав теж з гумором, а його не зрозуміли, коли опиралися на його висновки, судячи *І. Калинця*, *В. Чорновола* та інших?).

Рецензуючи рукописні збірки *Ігоря Калинця* «Відчинення вертепу», «Спогад про світ», «Коронування опудала», «Підсумовуючи

мовчання», «Віно для княжни», ці залаштункові рецензенти зробили категоричний висновок, «що збірки віршів Калинця націоналістичні й антисоветські за своїм змістом» (цитуюмо звинувальний висновок).

Але з цієї «когорти славних» здалося замало і на суд Калинця для підсилення прислали також «експертів». Головував серед них той же, що й у Осадчого, «спеціаліст» з високо знесеною головою *Григорій Книш*. Йому допомагали кандидат наук, нині декан факультету Львівського поліграфічного інституту *М. Старовойт*, викладач факультету журналістики ЛДУ *І. Курганський* (людина дуже далека від української мови й культури, хоч і вимучила дисертацію «по Франку») та *В. Рябий*, тоді викладач факультету журналістики ЛДУ, а зараз поліграфічного інституту, автор низькосортних гуморесок у пресі за підписом Віталій Шпичка (цей же Рябий, рецензуючи того таки року відібраний у В. Чорновола зошит, де були тільки виписки із прочитаного без будь-якого коментування, спромігся на такий «науковий» висновок: «В цитаті в журналі «Комуніст України» Чорновіл підкреслив слова «ще більше зближення», що свідчить про зоологічну ненависть буржуазного націоналіста до дружби братніх народів». ...).

Повністю підтримавши «висновки» титулованих рецензентів Здоровеги і Ко, «експерти» ще й від себе дещо добавили — звинуватили поезію Калинця ще й в песимізмі (!?), клерикалізмі та містицизмі. ... А цілком ліричну книжку любовної лірики «Коронування опудала» потрактували як *оплакування Галичини* (чому б не цілої України?!), а не жінки. ...

Ігор Калинець на суді закликав експертів і суддів до здорового глузду і аргументовано спростував усі закиди. Дехто з експертів відмовчувався, тільки Г. Книш, гордо задерши голову (довірили ж чоловікові ворогів викрикнути, як не загордишся. ...), не поступився ні на йоту.

Цікаво, що Верховний суд УРСР, розглядаючи касаційну скаргу І. Калинця, надавав таки ляпасів усім цим літературознавцям від КГБ, повністю виключивши з вироку збірки «Відчинення вертепу» і «Коронування опудала» та ряд циклів із інших збірок. Звичайно, судді були зв'язані загальною настановою і вище себе стрибнути не могли, тому залишили неторкнутим і 10-річний термін ув'язнення, і децицію інкримінованих віршів (хто знає поезію Калинця, спробуйте знайти заклики до підриву чи ослаблення советського ладу в залишених у вироку віршах «Тренос», «Для зачину», «Обеліски диму», «Підсумовуючи мовчання», «Вежа твоєї печалі», «Страждання», «Тривання», «Коли б проросло сім'я»,

«Сила, що звільнить нас»...), але факт, що юристи таки відшмагали «письменників» і «вчених», заслуговує загальної уваги, особливо у студентів, яких і в часи перебудови продовжують навчати ці експерти від літератури, та у молодих авторів, яких письменники типу Книша скеровують на літературну дорогу...

Хоч усі рецензовані «експертами» збірки Ігоря Калинця уже надруковані (покищо за межами України, хоч пора вже друкувати їх і тут, ми справді перебудовуємося...), не можемо відмовити собі у задоволенні проілюструвати діяльність літературних кружків. На жаль, не одержали тих віршів, які все таки залишені у вироку, але маємо збірку «Відчинення вертепу», що теж була оцінена експертами й рецензентами як «націоналістична і антисоветська за своїм змістом». Поломавши голови, які із віршів цієї чудової збірки (однієї з найкращих у поета, яку цілу можна було б видати хоч сьогодні) викликали особливу лютість «вчених» і «письменників» (чи не заздрість до справжнього таланту водила пером останніх?), зупинимось на двох чи не «найгостріших» — на актуальну нині тему захисту пам'яток духовності народу (хоча Калинець, як і всякий справжній поет, просто «на тему», виконуючи «соціальне замовлення», звичайно, не пише). Може, рецензенти, виступаючи в ролі руйників української поезії, вирішили захистити свого духовного родича Любчика, який, будучи в повоєнні роки директором Львівського музею українського мистецтва, був одним із тих, хто знищив багато шедеврів українського мистецтва, в тому числі творів П. Холодного, Архипенка, Никифора?

Василь ГАЛИЧ

ІНШОМОВНІСТЬ: ОМЕРТВІННЯ ДУХОВОСТІ

Чому рідна мова найкраща, чому її не може замінити жодна інша, чому відмова від неї призводить до духовного зубожіння, навіть драми індивіда?

Людина — творіння природи, конкретних природно-кліматичних умов, у яких вона живе віддавна і які становлять її національну територію. Оскільки національна територія має в цілому індивідуальний характер, то в цій особливості вона проявляється і в духовному народі та окремої особи — у своєрідності мови, психіки, світобачення і т. ін.

В цьому взаємозв'язку й полягає розгадка визначальної ролі саме рідної мови в гармонійному розвитку індивіда і народу загалом. Будучи інобуттям тієї ж природи, що й духовний комплекс народу, *рідна мова* містить абсолютний набір засобів для його вираження. Між нею, мовцем та його духовним світом існує, таким чином, повне взаємозрозуміння.

Коли ж індивід переходить на чужу мову, то при цьому він міняє лише засіб вираження своєї духовності, а сама вона як така залишається без змін.

Тут і виникає конфлікт несумісності запозиченої мови з духовністю індивіда, як явищ різних сфер. Ситуація нагадує «взаємини» двох іноземців, котрі не можуть порозумітися між собою, хіба що один, скажімо, француз, говорить по-німецьки, тобто на мові співрозмовця. Але при цьому він уже втрачає свою мовну суть і стає в цьому відношенні німцем.

Така глибинна особливість закономірностей природи. Кожен її об'єкт своїм змістом може переходити і переходить в безконечно різні форми, але при цьому він втрачає свої попередні властивості і стає носієм суті «об'єкта прописки».

Перетворившись у пару, вода втрачає свої властивості. «Заповіт» Шевченка, перекладений китайською мовою, вже «не розмовляє і не розуміє по-українськи». Будь-який автор, твір якого перекладено мовою, якої він не знає, не може прочитати і навіть опізнати свій витвір.

Цій закономірності підпорядкована і духовність індивіда, який повністю перейшов на іноземну мову, навіть споріднену. Маючи

інший характер, цілком іншу природу виражальних засобів, чужа мова не просто спотворює інородну для неї духовність індивіда, як вважається, а повністю нівелює її особистісну суть. Вона тут же наче робить китайський переклад «Заповіту» Шевченка, не давши йому й хвилини побути у барвах рідного слова.

Згубність такої операції очевидна. Встановлюється своєрідний окупаційний режим, в умовах якого чужа мова постійно і *абсолютно* грабує духовні цінності і тут же вивозить їх за кордон.

У внутрішньому світі «окупованого» виникає постійний духовний дефіцит. Він вимушений перебиватися лише тими цінностями, що потрапляють до нього із зовнішнього світу. Звідси його жадоба до переймання чужих культурних цінностей — музики, літератури, мистецтва, одягу, інтерес до яких переважно дилетантський. Він же сам духовно безплідний, безликий, весь у сфері передусім матеріальних інтересів. Причому, в глибині душі байдуже ставиться як до батьківщини запозиченої мови, так і до рідної землі.

Слід підкреслити, що і духовність не залишається пасивною в цьому конфлікті. Вона, в свою чергу, мов паяца, розмальовує чужу мову всілякими акцентами, невластивими їй мовностилістичними конструкціями, карикатурним вживанням значення слів і т.д.

Розмаїта палітра анекдотів, побудована на особливостях «російської» мови в устах національних меншостей, особливо з числа азійських народів, — переконливе цьому свідчення.

Сучасний стан російської мови, це наглядна картина спотворення її національними особливостями духовності, які вона покликана виражати як засіб інтернаціонального спілкування.

В контексті викладених міркувань ясно проступає визначальна роль гармонії рідної мови з духовністю і в психологічному аспекті, а тим паче для натур непересічних. Як глибокодумно зауважує Франко, саме тут слід шукати розгадку рівного поступу генія Шевченка і духовної драми Гоголя.

Відмінність між ними справді разюча. У Шевченка духовність і мова — одного ества діти. Вони милуються одне одним, радіють одне одному. Рідна мова залюбки підставляє келихи свої аби душа поета наповнила їх болями, думами, тугою до волі, за рідним краєм і з безпосередньою щирістю виносить їх у великий світ, де вони стають на папері хоч і сумними рядками, але на невимовне щастя Кобзарю.

А далі розливаються батьківщиною поета, по душах, розумах, серцях мільйонів співвітчизників, викликаючи у них своєрідну

ланцюгову реакцію духа великого, помноженого на духовний відгомін цих мільйонів.

А в Гоголя? Духовність його наглухо закупорена чужою мовою. Крізь її грати і замкнуті двері жоден звук душі в одязі рідного слова не може вирватися на волю. Чужа мова з холодною байдужістю м'ясника перекладом своїм відкадає на купу відходів своєї кухні найсуттєвіші притаманності його творчого ества. Вони здійснюються в душі «Алофеозом війни» Верещагіна, викликаючи жаль і біль.

І так впродовж життя!

Неминуче настає момент, коли перед внутрішнім зором письменника постала страхітлива картина побоїща його духовності. Гоголь побачив, а вірніше підсвідомо гостро відчув: порівняно з тими незбагненно прекрасними образами, які чужа мова досвіченими в'язнями його душі, — «мертві душі» — це мерзенність, обриддя. Як же такий похаб пускати у світ, коли ці прекрасні, казкові видива, сутність його художнього генія навіки залишаться у замуrowаній, світлій його душі. І — кидає у вогонь вже викінчений другий том «Мертвих душ».

Звичайно, мовлячи услід за Франком, можна по різному пояснювати причину духовної драми Гоголя, але суть її саме у несумісності його духовності з чужою мовою.

Про це свідчить аналіза тих співвідношень мови і духовності, що їх подано вище.

Це стверджують і особливості духовного складу індивідів, які з тих або інших причин повністю перейшли на чужу мову.

Левко ЛУК'ЯНЕНКО

ЗАСНУИМО ФОНД ДЛЯ ЗАОХОЧЕННЯ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

«Літературна Україна» свого часу повідомляла про створення комісії СПУ (на чолі з Дмитром Павличком) у справах україномовної праці з учбовими закладами. Із доповіді добродія Павличка ми довідалися про цікаві цифри щодо українського шкільництва. Уболіваючи за станом мови, ми з надією сприйняли створення Комісії, побачивши в ній перший симптом переходу від безплідних нарікань до спроб щось робити практично.

Після того «Літературна Україна» не сповіщала читачів про роботу Комісії. Прецінь вона щось робить? Хотілось би знати, що саме, які зустрічає труднощі, яка допомога їй знадобилась би від простих людей?

Хоча я й не вважаю за можливе істотно змінити стан справ мови за допомогою однієї активізації вчителів української мови, проте, не заперечуючи їхньої ролі в цій справі, радо погодився сформулювати пропозицію Григорія Приходька на папері до добродія Д. Павличка.

Утім, спочатку кілька слів з приводу згадки про невеликі можливості українського вчительства. Проблема української мови — це не шкільна проблема, це проблема становища всієї української нації. Зниження зацікавленості нею, відхід від неї породжені не поганими вчителями української мови, а упослідненою ролюю нашої мови в суспільному житті. Хіба, наприклад, не є просто такою дискримінацією нашої мови той факт, що вчителі московської мови мають зарплатню на 15 відсотків більшу від вчителів української мови?

Питання про українську мову — це питання не про шкільний предмет, де можна в одній класі вивчати німецьку, в сусідній — французьку, а через 10 років в обох — англійську; питання про українську мову — це питання про життя чи смерть українців як окремого етнису і турбуватися про неї має весь народ.

З огляду на демократизацію суспільства та заклики казати правду, про найпалкішу проблему нації пора заговорити і відповідно палкими словами, а не продовжувати беззубий елейний гіпноз, що по суті неспроможний сколихнути людей і сприяє продовженню летаргії.

А тепер щодо вчителів української мови. Їх понад 40 тисяч, тобто один на тисячу українців. Це зовсім мало. Але все-таки це великий загін. І коли б він складався з національно свідомих людей та ще із завзятих і здібних учителів, він зміг би в часи стагнації дуже загальмувати процес збайдужіння до мови, а в теперішніх демократичних умовах зумів би швидко активізуватися, аби переломити процес і почати на повернення збайдужілих до української мови, а через неї й до наших національних духовних джерел.

Що треба для активізації вчителів української мови?

До тих пропозицій, що вже потрапляли на шпальти газет, пропоную ще й таке.

Створити громадський фонд. Назвати його можна «Фонд Ушинського». (Аби уникнути незграбної довготи, непотрібно назву формулювати «Фонд імени славнозвісного українського педагога Ушинсь-

кого», бо всі вчителі знають, що він українець, і ще більше людей знає, що він видатний педагог).

Фонд Ушинського — громадська організація, що для нормального здійснення своєї мети потребує стати юридичною особою. Для цього вона: 1) виробляє свій статут на основі викладених тут міркувань і подає його на затвердження Райвиконкому за місцем СПУ; 2) на підставі рішення Райвиконкому відкриває в банку рахунок фонду; 3) повідомляє про це Україну через засоби масової інформації з відповідним закликом.

Фонд як громадська організація складається із людей, що вільно входять і виходять із організації. Загальні збори активістів обирають правління у складі членів, голови й писаря строком на один-два роки. Перевибори бувають після присудження вчителям-переможцям щорічних премій. Голова і члени правління працюють без платні. Розмір платні писаря визначає правління в залежності від об'єму праці і подає (разом із фінансовим звітом) на затвердження загальних річних зборів організації.

Фонд діє під опікою Комісії СПУ у справах україномовної праці з учбовими закладами — бо за вищих суддів у справі поцінування вчителів української мови визнаємо письменників.

Фонд щороку присуджує 100 премій (по 4 на кожну область). Премію складають: диплом, значок і 500 крб. грішми.

Премію присуджують найкращим чотирьом вчителям області.

Виділяють найкращих чотирьох учителів із багатьох добром комісій, що їх складають із членів Облспілки письменників, Облспілки журналістів, викладачів педінститутів. Голів обласних комісій призначає голова Фонду.

Фонд має емблему і гімн.

Премію вручають на урочистих зборах учителів та інтелігенції області, що їх організує Облуправління народної освіти у співпраці з комісією (може в час серпневих нарад).

Республіканська телевізія пересилає урочистість присудження премії Фонду на всю Україну. Аби можна було передавати урочистості кількох областей, їх призначають на різні дні, а між тими кількома, що припадатимуть на один день — вибирати жеребом.

Кошти в сумі 50 тисяч карбованців з гаком Голова Фонду збирає на рахунок у банку від усіх добродіїв, що вважатимуть за можливе робити для цього грошові внески.

Голова Фонду оголошує через газети конкурси на кращу емблему і кращий гімн. Емблему майстри втілюють у кожен диплом і значок (що можуть бути різні). Гімн (краще на зразок гімнів спу-

деїв Києво-Могилянської Академії 17 сторіччя) виконують у час присудження премій.

Голова Фонду оголошує через газети конкурси на виготовлення майстрами ужитково-декоративного мистецтва дипломів та знаків. Голова Фонду Ушинського разом з художньою радою республіканського художнього фонду призначають день для публічного поцінування поданих на конкурс праць. Разом вони визначають підхожі зразки та вирішують: виготовляти 100 штук однакових, чи погодитися на обласні варіанти? Якщо допустити обласні варіанти, то як втілити емблему Фонду на всіх дипломах і значках та число для позначення року? Якою має бути винагорода пан-майстрам переможцям?

Бажано зробити телевізійне пересилання для наочної демонстрації народові рівня майстерности українських майстрів. В учительській газеті та журналі «Народня творчість та етнографія» друкувати докладні звіти про підсумки конкурсу.

Пан-майстри переможці мають право поставити свої прізвища (чи свої майстрові знаки) на споді чи звороті власних виробів. Вони беруть участь в урочистостях присудження премій.

Шановний пане Редакторе!

Свого листа я хотів би закінчити пропозицією панові Павличкові виступити з ініціативою створення запропонованого фонду і адресую його до газети тільки через те, що не знаю Павличкової адреси.

Сподіваюся, що Ви не відмовите в любязній послужі передати листа добродію Павличку. А коли б добродій Павличко вважав, що задля добра справи варто листа оприлюднити, то я не мав би нічого проти.

Залишаюся з пошаною до Вас та добродія Павличка

Левко Лук'яненко
юрист, старший козак

Якщо би ще два підписи трошки додали ваги до пропозиції створення заохочувального Фонду Ушинського, то поруч зі мною стоять і однаково за українську мову стурбовані

Микола Горинь
музик, поет, козак
Петро Рубан,
пан-майстер, художник, козак

ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ ССР ЗАЯВА

Повністю підтримуємо 2-й пункт опублікованої в газеті «Літературна Україна» від 9 липня 1987 р. постанови липневого пленуму Спілки письменників України і звертаємося до Вас з проханням внести до Конституції Української ССР статтю про державний статус української мови на території УССР з таким текстом:

«ДЕРЖАВНОЮ МОВОЮ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ССР Є УКРАЇНСЬКА МОВА.

ЗНАННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК МОВИ МІЖНАЦІОНАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ БАЖАНЕ І ВСІЛЯКО ЗАОХОЧУЄТЬСЯ».

Збирач підписів — Інтернаціональний комітет за надання українській мові на території УССР державного статусу.

Від редакції: текст широко розповсюджується по Україні та в населених пунктах інших союзних республік країни і за особистими або груповими підписами надсилається за вказаною адресою.

Оскільки «Кафедра» не має доступу до загальної канцелярії Президії ВР УССР, ми не можемо сказати, яка кількість таких заяв надійшла і надійде адресатові.

Євген СВЕРСТЮК

ТВОРЧІСТЬ — ЦЕ ЗГОРТАННЯ НАДМІРУ СИЛ

У січні 1988 р. при Будинку вчених столиці України м. Києва засновано неформальний Українознавчий клуб «Спадщина». Його члени-засновники — молоді науковці м. Києва.

На засіданні згаданого Українознавчого клубу «Спадщина», що відбулося 24 лютого 1988 р. з доповіддю «Українська культура як цілість» виступив відомий український вчений, літературознавець і критик Іван Дзюба. Текст його доповіді надрукований у республіканській газеті «Культура і життя».

На цьому ж засіданні виступив член-засновник УАНТВІ Євген Сверстюк. Друкуємо текст його виступу з приводу доповіді Івана Дзюби «Українська культура як цілість», який Є. Сверстюк передав «Кафедрі».

Приємно і трохи незвично, що наша розмова про українську культуру та її проблеми починається доповіддю людини справді приналежної до української культури.

Мусимо визнати, що в рамках міфу про Сізіфа наш камінь, який ми котили на гору в роки відлиги і просвітків, упав з гуркотом і загруз у землю. Нині знов ходять навколо нього уболівальники, говорять банальності про те, що наші предки були сильні, що про них чув світ, і скаржаться на наше каліцтво. Чинovníки від культури так ніби заворушилися і пробують пальцем той осоружний камінь. . .

Але насамперед мусимо згадати стару абеткову істину, що культура починалася із служіння культові Бога, служіння самовіданого, офірного. Що перші твори культури — це культові твори. Що нашої залі окрасою і досі стоять культові споруди в честь святих, наші церкви і собори досі значать наші найвищі пориви до неба. Це тільки архітектура — застигла музика в дереві й камені. Якщо брати музику, літературу — тут картина складніша. Але хто ж були українські великі композитори — Березовський, Бортнянський, Ведель. — хто як не творці церковної музики? Бах, звичайно, творець духовної музики, органіст собору, кантор собору Томи. Бетговен — геній іншої музики, яка відокремилась, витворилась у світі секуляризованої культури, але сходились і горіли вони перед одним і тим самим вівтарем, який означав Абсолют.

Сковорода творив свій «Сад Божественних пісень» і прямо закладав в основу пісні зерна Божественної мудрости, взяті з Біблії. Але хіба наш найбільший геній не починав своїх найкращих творів епіграфом із Святого Письма («Сон», «Кавказ», «Посланіє», «Великий льох»). Хіба великий Гоголь не говорив, що будь-яка його праця починається з молитви, а отже і зберігає в собі дух молитви?

Але повернемося до нашого каменя. Хто може його підіймати знов? «Що дасть нам силу?» — запитувала Леся Українка і відповідала: «Хрест». Необхідно відновити людину. Відновити цільність особи, яка несе в собі Дух. Животворящий Дух.

Необхідно віднайти втрачене русло нашої традиції, бо це русло нашої рідної. . . єдиної ріки.

Необхідно витворити внутрішню свободу як неодмінну умову творчости, та внутрішня свобода з'являється перед Абсолютом, — навіть якщо це зоря («Я молюсь на зорю» — Лермонтов).

Ми часто забуваємо нарешті, що творчість це згоряння надміру сил. Убогі потуги горіти не дають тому вогню, який дають спалахи щедрої юности, часом зухвалої до самозабуття. Не забуваймо, що

первісні цінності, великії, даровані нам як повітря і сонце, дають-ся нам через велику спадщину, відчуття якої підсвідомо носимо у собі і проносимо крізь катастрофи. Часто вона пробивається сто-гоном:

Але що я можу зробити,
Як в мені багато мене (Л. Костенко).

В час важкого відпливу наших сил і чергового рубання лісу — у нас залишається живим лише коріння. Коли на казенному Олімпі наводяться нарешті цілковитий порядок — десь у селі Богданівка дивна жінка з колгоспу Білокур Катерина продовжує народжувати дивосвіти, а дивна жінка з села Голотня, що недалеко від Чорнобиля, творить небачені диво-квіти, диво-птахів, диво-звірів... А глухий Никифор з Криниці малює свій прасвіт...

Колись мені конче потрібно було щось послати одній славній жінці з Лондону — Кетлін Тернер, яка надсилала мені від Пен-клубу різні книжки. Найлегше було б вислати буклет листівочок з репродукціями Бородіна чи Пащенко з надписом «Отак і жи-вем». Але мені потрібно було послати таке, щоб інтелігентна ан-глійка вирізняла і відчула наше українське лице. Слава Богу, за-рятувала Марія Приймаченко: вона викликала там живий інтерес до землі, яка витворює таку казку. Що не кажіть, є щось дже-рельне в цій казці, яка вічно оновлюється!

Не забуваймо, що ці сільські жінки несуть у собі давній світ культури, справжньої цілісної... Ось вийдуть публікації листів Катерини Білокур — побачимо, як органічно успадкувала вона наші цінності, наші ідеали Істини, Добра, Краси. Як була вірна їм...

На зміну освіченому чиновнику від культури має прийти в культуру та жива людина, з живими ідеалами і з відповідним по-тенціалом творчих сил, щоб підняти ці ідеали і стояти перед ними лицем. Це їй заповідав Шевченко, а за ним і Франко (у статті «На роковини Шевченка»):

Молітесь Богові одному,
Молітесь правді на землі,
А більше на землі нікому
Не поклоніться!

Ось чому ми можемо брати зараз рядок клясики української літератури, наперед знаючи, що він забезпечений сумлінням і не-залежить від навколишньої погоди, від кон'юнктури часу...

Хочу наголосити на одній передумові, поза якою в українську

культуру не приходили. Це принцип БЕЗКОРИСНОСТІ. Той високий принцип, який Кант кладе в основу обов'язку, в основу етичного і в основу естетичного. Все велике, що у нас створене, на нашій пограбованій землі, з нашим бездоріжжям, з нашими роздоріжжями — все створено великими спалахами ідеалізму. Де брались ті люди? Куди вони дівались, часто не залишаючи навіть своїх імен? У випадках нам відомих ця безкорисність найчастіше була цілком в кантівському дусі — не тільки не збігатись з інтересом, а часто йшла і проти власних особистих інтересів. . .

Хоч як був заплутаний в сітках часу Довженко, але то факт, що він за виразом Берії, пожалів декілька метрів стрічки для вождя. То факт, що він до кінця тримався свого ідеалізму, а його самого тримали у чорному тілі. А в своєму щоденнику він зухвало сперечався з вождем: хоч ви який великий, але я більший за вас, бо я з моїм народом. . .

Все ж таки з нашого коріння виростає багато здатних нести в собі дух свободи і йти дорогою самозречення в ім'я великого самочинного ствердження.

І розуміється, всім, хто зважився орати дорогу до зір крізь терни, *треба ясно уявляти долю Шевченкового Перебенді:*

Один він між ними, як сонце високе.
Його знають люди, бо носить земля;
А якби почули, що він, одинокий,
Співа на могилі, з морем розмовля, —
На Божее слово вони б насміялись,
Дурним би назвали, од себе б прогнали.

Тільки легкі до польоту, не обтяжені світом речей, не обважнілі на тучних пасовиськах світу сього, тільки чисті серцем можуть пориватись до далеких вершин, де вселюдські ідеали зоріють, до верховин, що відкриваються приреченим світити і поривати інших.

Зірка ГРЕНДЖА-ДОНСЬКА

МОЇ ПТАШЕНЯТА

Не мала я ще ніколи нагоди приглядатись до життя пташок із близька. Може й тому я з зацікавленням так слідувала за малою пташкою, що загніздилася в городочку моєму, щоб вивести своїх малят. Пташки вилуплюються тисячами що-весни — нічого це нового, і може й нема про що писати. Події ці проходять біля нас мов дощ, чи вітер, чи той розквіт бозу — це належить до природи, до весни, це частина нашого життя, і хоч ми і знаємо про них, не всі ми їх сприймаємо глибоко. Та ось, маленька й полохлива ця вільшанка захопила мене цілком і я очей із неї не зводила.

Сплела вона своє гніздо між гілками старого винограду, що в'ється по стіні гаражу, і приліпила до вікна будови. Гніздечко було ще порожнє, як я його побачила. За кілька днів з'явились там аж три синенькі яєчка.

Щодня підходила я до вікна із середини гаражу і як вільшанка вилетіла із гнізда на мить, я могла як на долоні приглядатись до хвилюючих подій життя моєї пташки. Не лякаючись ні гуку брами гаражу, ані мотору авто, сиділа вона як скам'яніла на яєчках день за днем.

Проходила я кілька разів денно біля неї, щоб запевнитись, «чи все впорядку», чи не померла з голоду, — та ж ніч і день гнізда не покидає! Хотілося їй допомогти, хотілось їй принести хробачків, а може їй води подати... Вилітала із гнізда лише на мить, щоб дещо з'їсти, і верталась скоренько у гніздо. Поливала свій город я увесь день, щоб виманити хробачків із-під землі для неї.

Одного дня побачила я із хвилюванням, що яєчка трісли й ті тріщинки рухаються! Навідуватись перестала я тоді, ні авто не заводила, щоб у великій їй роботі — маленьких вивести у світ — не перешкодити. Коли я знов заглянула в гніздечко, лежало там вже троє голеньких, маленьких пташенят, із довгими, напненими у небо шийками — голівок гейби і не було. — тільки шиї як ті рури, довгі, голі, на кінці з розкритими широко жовтими «рота-ми». А «мати» й «батько» прилітали і на зміну пхали хробачка за хробачком в одну та в другу «руру».

Своє гніздечко мати-пташка боронила як найкращий сторож:

* «Робін»

коли чужі пташки посміли підлетіти близько, вона з завзяттям вилетала із гніздечка й безоглядно нападала на непрошених гостей — не важно, чи це був воробчик, чи великий шпак, а навіть і ворона... Завзяту силу і войовничість матері всі добре знали й відчували, що тут їм вже не місце — здавалися їй і ткали якомога швидше. А пташка-мати, запевнившись, що небезпека вже минула, верталася із задоволенням назад в гніздо до обов'язків, які їй приділило Боже Провидіння.

Було так любо слідкувати день-у-день, як мати обгортала голі тіла діточок своїх пухнатиими грудьми, щоб їм не було зимно. (А ночі ще такі були холодні). Лише голівоньки і дзьобики стирчали із-під теплої перинки маминого пір'я. Маленькі навіть уві сні тримали дзьобики відкрито, щоб, борони Боже, не прогавити нагоди й першому схопити хробачка, як мати прилетить...

І ось трагедія — гніздечко сунеться униз! Не витримало тягару трьох підростаючих пташок. Кінець моїм маленьким «діткам»! Треба якось рятувати! Попідкладала я гніздечко дощечками, по-прив'язувала їх і гніздо затрималось. Поки я крутилася біля гніздечка, обі вільшанки наробили крику: «Гей, чого крадеш діток ти наших?!» Дарма я промовляла ніжним голосом до них — мене не зрозуміли. Заспокоїти їх я не могла...

За тиждень пташенят пізнати було годі. Це вже були правдиві пташенята, повні пір'ячка, з голівкою та з гарним дзьобиком, без жовтої закраски біля рота. Гніздечко заповнилося маленькими пухенькими тілами. Вже місця в ньому не ставало.

І прийшов великий день: дві більші пташечки покинули гніздо. Цих пташок більше я не бачила. Одне лише гніздечко із малою пташечкою в ньому говорило, що двоє з них почало вже нове життя...

Мене стиснув жаль. Покинули мене мої пташки... Так, мої! Бо ж я їх врятувала від загибелі, врятувала їм гніздечко! Чи виживуть вони? Чи кіт десь їх не зловить? Чи мати знає, де вони? Чи допоможе їм в біді?

І третє пташеня трималось коротко гнізда. Внедовзі вилетіло і воно. Турботи огорнули знов мене: а де ж воно? Пішла я в розшуки. Цвірінькала поблизу мати, ще й з хробачком у дзьобі, — значить, — близько десь маленьке. Найшла я його нарешті на низенькій гілці при землі. Перелякалося, бідненьке, злетіло вниз на землю і поскакало аж у третій двір. Погнала я за ним, схопила ніжно у свої долоні, зловила хробачка для нього, запхала у відкритий дзьобок і занесла до гніздечка. Кружляла мати наді мною й кричала на весь голос знову: «Гвалт! Рятуйте!»

За хвилику вилетіло пташеня з гнізда і присіло в цвітнику на землю. Схопила я його скоренько, щоб ні мій собака, ні коти сусіда життя йому не скоротили. Так опинилось знов у гніздечку, та захотіло вдруге спробувати крил своїх. Моя погоня за маленьким розпочалася наново. Смеркало, — вже й мале це відчувало. Заспокоїлося нарешті і в знайомому гнізді проспало цілу ніч.

Бажання запізнати світ новий все ж гнало пташечку з гнізда. Цвірінькаючи мило й знову з хробачком у дзьобі показала мати ранком, де маленьке примостилося на високій гілці бозу. «Ти вже там безпечно — лиш на землю не злітай!»

Сиділо там воно без руху цілий день. Та понад вечір вже набрало більш відваги і перелетіло на поблизькі драти, а звідти на сусіднє дерево, — а там вже ждала мати. Присіло пташеня на гілку біля неї і радісно затріпотало крильцями малими: «Бачиш? Вмію вже літати!» Мати дзьобиком торкнула дзьобик милої дитини і цілунком цим їй дала знати, що задоволена безмежно з її лету. І сидючи так біля себе, спокійно вижидала ночі.

Хоч більше їх я вже не бачила, мої турботи за маленьке зникли. Однак думками я ще все довкола пташенят моїх. Нема вже їх... город мій опустів... А все ж — очима воджу по кущах, по деревах, надіючись побачити їх хоч на мить. Щоразу заглядаю я в гніздечко, та з нього віс тільки порожнеча... І мама-пташка не кружляє наді мною, не вітає щебетанням більш мене. На серці в мене сумно... І жаль стискає горло як згадаю, що втратила своїх крилатих, милих друзів. Та заразом я й вдячна їм, що зволили мені заглянути в частину їхнього життя і так уприсмнили тижні ці для мене.

Травень, 1988

Матеріали VII ВЗ ОУН

ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО НОВООБРАНОГО ГОЛОВИ ПРОВоду НА VII ВЗ ОУН

Дорогі Подруги і Друзі!

Найперше складаю глибоку подяку за виявлене мені й усім членам Керівних Органів довір'я, яким Великий Збір Організації Українських Націоналістів наділив нас, обираючи до найвищих керівних властей ОУН. Ми свідомі великого тягару і відповідальності, покладених на нас, і будемо змагати, щоб це довір'я виправдати, а завдання з честю виконати.

Включення нових молодих сил до керівництва визвольної організації, якою є ОУН, є одночасно єдністю поколінь та забезпеченням продовження її дальшої дії і боротьби за волю і державну незалежність України згідно з незмінними дороговказами і правдами, що ми їх переймаємо від наших Великих Попередників.

Наші дебати і винесені постанови не суперечать в нічому головним світоглядним, ідейно-політичним чи стратегічним засадам ОУН, що були зобов'язуючими в минулому, а внесені деякі уточнення чи підсилення наголосу на окремі ділянки були скеровані на знайдення кращих тактичних прийомів у праці в дещо змінених обставинах.

Належить підкреслити і з признанням ствердити, що Україна, український нарід, його боротьба була в осередках наших роздумів і вирішень, що є доказом нашої політичної зрілості. Правильна і глибока аналіза становища у світі, імперії і в Україні зосередить нашу дальшу увагу і працю на найважливіші завдання на нинішньому етапі боротьби, який знаменується підготовкою і мобілізацією найширших кругів народу до революційно-збройної боротьби за українську державу.

Ставання поневоленого народу до державної самостійності є довгим процесом. Український нарід у ХХ столітті вже тричі піднімався до збройної боротьби і зумів здобути свою державу. Та в існуючих тоді міжнародних констеляціях не можливо було її закріпити і вдержати. Але база для дальшої боротьби є створена і закріплена.

У дотеперішній боротьби за волю і державність український на-

рід поніс колосальні людські жертви і спустошення у всіх ділянках національного життя. Але він не загинув і як мітичний Фенікс знову і знову відроджується до нового життя і нової боротьби із щораз більшою натугою і у ширшому засягу. Сьогодні український національний організм зарівно біологічно як і національно значно скріпився і цей процес далі продовжується.

Роля ОУН, як в минулих періодах і етапах, остається далі домінантною, бо вона і сьогодні являється єдною політичною силою, здібною вести нарід правильним шляхом до мети. Теперішній етап боротьби українського народу, а з ним і ОУН як унаправлюючої сили, знаменується його все охоплюючим засягом і всесторонністю дій. Він є вирішним у підготовці народу до збройної боротьби, а тому так дуже важливим у нашій праці.

Голова Ярослав Стецько, передбачуючи дальший розвиток і хід боротьби, називав її *страшною*, бо йдеться про *бути чи не бути* українській нації. На терезах історії рішається наша доля як нації, бо є вона пов'язана теж з долею російської імперії, нашим поневолювачем, і з долею світу. Тому нам треба міряти наші сили на ці великі завдання, а не навпаки.

Визволення України, як ключової проблеми розв'язки світової кризи, вимагає вже тепер мобілізації всіх сил народу, а в час збройної боротьби — теж великих людських жертв на полі бою. З України приходять вісті, що там настав час духовного оновлення української людини, особливо молодой, і що знову наближається час масового героїзму.

Всі наші Кадри, тут і в Україні, мусять теж бути готові до такої боротьби, яка вимагатиме героїзму і особистих жертв.

Моє покоління, яке народилося і формувалося в Україні, де пройшло також хресний вогонь у збройній боротьбі, а на чужині увібрало теж кращі здобутки західної культури, є може добрим помостом до тих, хто не мав щастя вирости під синім соняшним небом України. Вірю, що ми знайшли спільну мову теж у нашій політичній праці в рядах ОУН.

Тому мій гарячий апель до Вас, Подруги і Друзі, на плечі яких вже спадає великий тягар праці і обов'язків, а в близькому часі мусите перебрати у Ваші руки всю діяльність і керівництво ОУН, ще глибше збагнути *саму суть* нашого великого змагу за волю України і віддати себе *всецїло* служінню цій святій ідеї.

У своїй праці обраний Вами Провід ОУН буде руководитись найперше добром української визвольної справи і діятиме в рамках нашого Закону і згідно з постановами Великого Збору. У принципових справах нашої ідеології, програми, політики і стратегії бо-

ротьби будемо тверді, у менш важливих справах — вирозумілі. Та у всіх питаннях доброзичливі поради і пропозиції будуть брані до уваги Проводом. Дружність і ділова співпраця на всіх щаблях нашої організаційної побудови й у всіх ділянках праці повинні цікувати наші взаємні відносини і нашу працю.

Моїм найбільшим задоволенням з перебігу і висліду праці Великого Збору є те, що ми зможемо, разом з привітанням, повідомити наших однодумців в Україні, що після смерті сл. п. Ярослава Стецька, який втішався там великою повагою і респектом, ми зберегли нашу ідейну й організаційну єдність і підкріплені свіжими молодшими силами, вступаємо у цей черговий період нашої праці і боротьби.

Ще раз складаючи нашу подяку за довір'я, звертаюся до всіх наших Кадрів з гарячим апелем далі продовжувати нашу працю і боротьбу за здійснення найвищого ідеалу української нації — волі і державної незалежності.

Щасти нам Боже у цьому великому ділі!

«Український націоналізм має свій уклад позитивних ідей і вартостей, які визначають зміст і форму життя, розвитку народу й одиниці в усіх ділянках, визначають їхню творчу роль у вселюдському поступі».

Основні правди наших ідей кореняться в українській духовості, зформованій та утвердженій впродовж цілого історичного розвитку; духовості, яка гармонізує з найкращими досягненнями розвитку; духовості, яка гармонізує з найкращими досягненнями розвитку вселюдської духової і суспільно-політичної культури та поступу».

(С. Бандера: «До засад нашої визвольної політики»)

С. ДУНАЇВ

МІЖНАРОДНЕ СТАНОВИЩЕ Й НАША ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

(Програмова доповідь)

Вільний світ під цю пору знаходиться в евфорії захоплення горбачовськими реформами і перестройкою. Міністер закордонних справ Західної Німеччини Г. Генчер не єдиний закликав демократичні держави дати всесторонню підтримку Горбачову і його реформам. Йому втворює нью-йоркський губернатор Маріо Куомо заклик закінчити «сорокрічну холодну війну між двома націями, що дійсно можуть змінити хід історії» (в його розумінні російська імперія — це одна нація). Таких голосів на Заході більше.

Неначе холодна вода діяли виступи президента Рональда Регана. «Вашінгтон Пост» із 29-30 серпня 1987 р., коментуючи його виступ в Каліфорнії, писав: «Горбачовська гласність є лише першорядним політичним експортом, за товар якого Москва думає зміцнити свою оборону і зискати добре наставлення Заходу». На конференції американців і москалів у Шотоква біля Нью-Йорку Реген заявив: «мир — так, але свобода в усьому світі — теж». «Його акцент на розтягнення свободи в усьому світі був гірким горіхом для пристосуванців», — пише Вільям Сафаер у «Нью-Йорк Таймс» за 31 серпня 1987 р. Вони сліпі на те, що Москва преспокоїно, мимо горбачовських реформ, продовжує наступ проти вільного світу наймодернішими методами психологічної, політичної, диверсійної і саботажної війни.

В період політики детанту, зформульованій Джорджом Кенаном, а зреформованій Г. Кіссінджером і ціхованій страшним русофільством, Москва, згідно з виразно задекльорованими своїми завойовницькими цілями в новій конституції про всяку допомогу т. зв. національно-визвольним рухам і соціальним революціям по цей бік залізної заслони, опанувала нові країни в Азії, Африці, Латинській Америці, а тотальною мілітаризацією усіх ділянок життя в імперії, з особливим зосередженням свого збройного зусилля на термоядерну і ракетну зброю та морську воєнну флоту — завалила т. зв. рівновагу сил. Якраз цією миролюбною політикою, США поставали були собі за ціль досягнути міжнародну стабільність, або за всяку ціну мир. Насичуючи Росію добробутом,

вони сподівалися перетворити її у мирну приязну потугу. Різниця між Кеннаном і Кіссінджером була лише та, що Кеннан хотів установити «вічний мир» на основі двох силових полюсів — США і ССРС, а Кіссінджер на основі «рівноваги сил» п'яти центрів: США, ССРС, Китаю, Західної Європи і Японії.

Концепція детанту не принесла для Західного світу сподіваних цілей, а натомість довела до моральної демобілізації вільних народів, скріплення пацифістських настроїв, обеззброєння Заходу і творення ілюзій про можливість існування поруч себе на базі статус кво російської загарбницької імперії з завойовницькими цілями світового засягу зі ще вільною частиною світу, який прагне зберегти себе непорушним, не турбуючися долею поневолених російським імперіялізмом і комунізмом народів. Не зважаючи на детант, Москва посилила свою підтримку терористичним акціям, зокрема в країнах Західної Європи, за поміччю лівих бригад та нацистських терористичних груп, які так, як комуністичні фракції червоної армії, виконують плани Москви.

Масові медіа інформації на Заході, стаючи свідомо чи несвідомо, на службу Москви, допомогли обезцінити всякі традиційні національні, релігійні, моральні і правні суспільні цінності. Масовий ужиток наркотиків, зниження наукового рівня в школах, повалення авторитетів, потоптання Бога і таких понять, як Батьківщина, нація, родина, гідність людини — чимраз більше розкладають західні суспільства. Процес розкладу охопив навіть Церкву, яка йде на зустріч людським слабостям, нехтуючи покривдженими й поневоленими, стаючи не раз Церквою пануючих, а не поневолених. Майже весь комплекс православ'я є в засягу російської імперії. Царгородський патріарх, що найдалше стояв від цезаропапизму, відвідує Загорськ і також вплутався в економічний діалог з цезаропапською церквою імперіялізму й колаборантства з народобивцями й воюючими безбожниками. Західна Церква увійшла у співіснування, у співпрацю, детант та діалог з воюючими безбожниками. Нам нічого сподіватися від офіційних Церков Заходу, бо вони йдуть із сильними того світу, а не з тими, що борються за правду, яка завтра переможе. Режимову церкву поставлено понад Церкву катакомб. Світова Рада Церков своїм діалогом і співпрацею з церквою російського імперіялізму, колаборуючою з безбожницьким народобивчим окупаційним режимом, стала допоміжною в поборюванні також визвольного націоналізму — ідейної і моральної сили, спроможної протиставитися большевизмові й ідейно оновити розкладений Москвою, лібералізмом і соціалізмом Захід. Визвольний націоналізм під впливом Москви знецінено, фальшиво ототожнюючи його з націонал-со-

ціалізмом. Це ж бо той визвольний націоналізм не дає спати Горбачову, бо все наново вилонює нові сили з нутра народу до боротьби з чужою окупаційною владою і нею насильно насадженим режимом. Це національні рухи всередині імперії є найбільшою колодою у здійсненні дальших загарбницьких плянів Москви. Тому постійно Москві потрібна гарантія дотеперішніх загарбань.

Гельсінські домовлення, заініційовані Москвою за Л. Брежнєва і підписані на конференції у Гельсінках в 1975 р., де Захід зобов'язався зберегти статус кво кордонів держав у центрально-східній Європі, в основному є також на те, щоб гарантувати за Росією її загарбання у Другій світовій війні, щоб західні держави визнали її кордони непорушними без жодного мирового договору. Гельсінські домовлення — це вершок капітулянтської політики Заходу перед російськими капіталістами, що завершив ялтанську добу. Боротьба з позицій Гельсінських домовлень за національні, чи людські права, є безперспективною з погляду самого тексту Гельсінських домовлень, які повні принципових контрадикцій, і з погляду самого факту, що їх підписав окупант України. Декляративні заяви західних урядів в обороні людських прав, які можуть бути здійснені лише в національній державі, а не в імперії, без рішучості вжити силу за їх здійснення, баламутили борців поневолених народів, їх вилонювали, а тих відважних, мужніх патріотів, які відкрито ставали на захист не лише людських прав, але ідей самостійности, віддавали на поталу окупантові. Правда, представники Заходу, для оправдання себе за підписання тих Гельсінських домовлень, не раз виступали в обороні членів розгромлених груп Гельсінських домовлень, переслідуваних в'язнів за релігійні вірування, в обороні ув'язнених оборонців національних культур і мов. Та лише кілька таких виступів були у Відні, і то не за самостійність, а за самовизначеність поневолених народів. Ми вважаємо, що український народ і інші поневолені народи в російській імперії давно самовизначили себе на полі бою за свою суверенність. Визначили себе державними актами, відновлюючи державну незалежність, і постійною боротьбою у різних видах за остаточне досягнення її. Це вони — поневолені народи — стримують Москву від остаточного завоювання більше ніж морально здемобілізованого Заходу. Бо, наприклад, доки існує фронт в Афганістані — трудно москалям починати нову війну.

Головний засіб російського імперіалістичного експансіонізму це військова сила. Мимо намагань американської детантської політики довести до стратегічного роззброєння, помимо договорів військового обмеження (САЛТ I, САЛТ II, САЛТ III) збройні перегони ведуться, а російська імперія веде в них перед. Страте-

гічний плян Москви ясний: маючи вихідну базу Афганістан і Близький Схід, захопити без війни нафтові поля і сирівці Африки, що є тотожне із сателітизацією Західньої Європи. Цей плян Москва послідовно здійснює. Опанувавши В'єтнам, Камбоджу і Ляос, Москва має геостратегічну позицію на Індійському Океані. З Курільськими островами, Сахаліном і північною Кореєю вона опановує вихідні позиції в Тихий Океан, чому ще виразно перешкоджає Національний Китай, який має ключеве стратегічне положення на Тихому Океані, захищаючи Австралію, Малайзію й Індонезію. Москва консеквентно й пляново йде на здобуття світу, включаючи в свою модерну стратегію периферійні війни, розклад, диверсію, страйки, а засобом пресії і шантажу є погроза атомовою війною.

Військова стратегія держав, які належать до Північно-Атлантичного Оборонного Союзу (НАТО), є суто оборонна. Її ціль — реагувати на можливий наступ російської імперії на Західню Європу чи Північну Америку. Керівники НАТО є свідомі великих недотягнень цього пакту. Вони вбачають їх у тому, що їхні конвенційні сили далеко слабші від Варшавського пакту, що невдачі США в Індокитаю, Ірані й Африці породили в Європі зневіру в американську силу, і недовіря до США в тому, чи вони будуть готові боронити Західню Європу нуклеарною зброєю в разі агресії з боку СССР: що СССР диспонує хемічною зброєю, якої майже немає НАТО, і що в Західній Європі є цілковитий брак цивільної оборони. Європейці вважають, що лише колективним зусиллям західніх європейців можна ці недомагання НАТО надолужити. Західня Європа, яка нараховує 350 мільйонів людей, починає чимраз більше бути свідомою, що вона мусить стати одною з надпотуг, не чекаючи на свою охорону перед 280 мільйонним СССР з боку 220 мільйонів американців, для яких Тихий Океан і Південно-Східня Азія набирає чимраз більшого значення, а американська стратегія ставить їх на рівні з Європою. Тому тенденція провідних європейців добитися більшого усвідомлення європейськими націями потреби сильнішої військової співпраці, тим більше після пропозиції Горбачова елімінувати ракети середнього сясягу, провести «double zero option». Колишній канцлер Німеччини Г. Шмідт пропонував навіть спільні франко-німецькі збройні сили під французькою командою, а теперішній канцлер Гельмут Коль пропонує творення спільних франко-німецьких бригад. Ідея Європи-моноліту чимраз більше зникає, а перемагає концепція ген. Шарль де Голя — Європа-союз національних держав, а віссю тієї європейської потуги мали б бути Париж-Бонн.

На жаль, НАТО у своїй стратегії не враховує потенційних сил

поневоленних народів і в тому напрямі не має ще належної дії з боку НАТО, ще не ведеться політика визволення поневоленних народів у російській імперії. НАТО гарантує Москві статус кво її загарбань, трактує СРСР як гомогенну державу, а в найкращому випадку як «союз республік».

Таким чином дві сили — США і НАТО, які могли б успішно протиставитися російській імперії, підтримавши визвольні рухи поневоленних народів, наразі таких плянів не мають.

Правда, Американський Конгрес схвалив закон про поневолені нації в 1959 р. (86-90) і про підтримку ідеї розвалу російської імперії й комуністичної системи з метою відновлення незалежних держав — України й інших поневоленних народів, але цей закон ще не став нерозривним складником закордонної політики дотеперішніх урядів США і він не визначає закордонної політики США щодо російської імперії. Поневолені народи ще не стали досі жодним чинником у розрахунках офіційного західного світу проти агресії російського імперіялізму й комунізму, як його модерної форми.

Західні держави не використали теж резолюції ОН, прийнятої в грудні 1976 р. Генеральною Асамблеєю про деколонізацію усіх ще поневоленних народів колоніальними потугами. Цю резолюцію примінюється виключно в Африці, а не робиться заходів, щоб примінити її до поневоленних Росією народів. Захід, визнавши в Ялті поділ світу на дві сфери, підписанням Гельсінських угод загарантував його і надіється лише на еventуальне покращання стану через політику детанту. Найбільшим ударом для політики детанту у США був московський наїзд на Афганістан. США зірвали на деякий час торговельні зносини з агресором. Це сприяло внутрішній кризі в російській імперії, загостило внутрішні конфлікти, а затримка доставки модерного технологічного влаштування сповільнила зріст російської індустрії.

З приходом до влади у США президента Регана постійно змагаються дві концепції ведення зовнішньої політики: одна за продовження політики детанту, посиленої торгівлі з СРСР і іншими комуністичними країнами, яка має принести для Заходу зарібток, але й скріпити мир на основі статус кво, не вмішуванням у т. зв. внутрішні справи великодержав, впливаючи на росіян, щоб відмовилися від своєї імперіялістичної войовничости, а друга — за поширення ідей демократії і на країни опановані російським імперіялізмом та комунізмом, постійне й поступенне викачування комунізму (roll back) і підтримка, включно з мілітарною допомогою, збройно воюючим визвольним рухам в боротьбі за їхню дер-

жавну незалежність і проти комуністичних диктатур — Афганістану, Нікарагви, Анголі, Мозамбіку й інших. І ці визвольні рухи під цю пору отримують від США матеріальну й мілітарну допомогу, попри великого спротиву противників такої допомоги у США.

Хоча вільний світ не то що не ставив собі за ціль цілковите повалення комунізму в самому центрі в Росії, а тільки поступове випирання його з країн ним окупованих, що стало гаслом після довгої доби детанту щойно в останніх роках, то все таки, під тиском національних сил поневолених народів комунізм тратить чимраз більше ґрунт під ногами. Тітоїзм висунув тезу про потребу регіонального ревізйонізму комуністичної доктрини. Румун Чавшеску висунув свою версію сталінізму. По смерті Мао Тсе-Тунґа прийшло до китайської національної версії комунізму. Комуністичні партії в Західній Європі відкидають зверхність КПРС, видигаючи свій власний еврокомунізм і засуджуючи російський комунізм за його тоталітаризм і терор. Світовий комуністичний рух розпався на комуністичні партії окремих народів — Китаю, Румунії, Югославії. В російському таборі залишилися — Куба, В'єтнам, Ангола, Південний Ємен, Етіопія. В СССР і сателітних країнах комунізм здегенерувався під натиском національних сил. Його носії — це запродавці російських імперіялістів. Комунізм у поневолених народах втримується лише силою російської окупаційної влади.

Новий ісламський режим в Ірані є не лише гостро антиамериканський, але й антимосковський. Інвазія Москви на Афганістан скріпила національні почуття не лише ісламських народів у СССР, але у вільному світі. В Туреччині панує незмінно велика ворожнеча до російського імперіялізму, що поневолює братні по вірі народи Азербайджану і Туркестану. В Єгипті, після прогнання росіян за президента Анвара ель-Садата, впливи комунізму зліквідовані. Заключений договір Єгипту з Ізраїлем в 1979 р. зменшив російські впливи в середземноморському районі. Інвазія Москви на Афганістан ще більше наблизилася Пакістан до західного табору. Натомість курс індійської політики є нейтрально-проросійський у наслідок різних конфліктів Індії з Китаєм і Пакістаном. Ця проросійська політика не послабла навіть після інвазії Москви в Афганістані, бо для Індії вигідний російський тиск на Пакістан і невідгідне скріплення американсько-китайського зближення.

В червоному Китаї Денг Ксьо-пінґ вважається головним промотором проамериканської й прояпонської політики. Розміри китайського суходолу створюють тиск до політики ізоляціонізму і

злагіднення доктрини клясової боротьби. Під цю пору Китай пасивніший у міжнародній політиці, концентруючи всю увагу на розбудову економіки й піднесення життєвого рівня.

Посилення визвольної боротьби в Україні, Литві, Латвії, Естонії, Білорусії, Грузії, Вірменії, Туркестані й в інших уярмлених країнах створює новий чинник у нашій зовнішньо-політичній дії, унааявнюючи перед вільним світом існування окремої дійової визвольної сили, яка поборює статус кво разом з концепцією детанту, гельсінськими домовленнями, рівновагою сил, а змагає до розвалу російської імперії на національні держави поневолених народів у їхніх етнографічних межах.

У нашій зовнішній праці ми виходимо із заложення, що завданням нашої визвольної політики є не лише здобути прихильність США, але у нашій визвольній стратегії є важливе ставлення до української національно-визвольної боротьби також азійських потуг Третього Світу, який треба зазнайомити з революційним потенціалом України й інших поневолених в СРСР народів.

На особливу увагу заслуговує Японія, яка дуже приязно ставиться до нашої визвольної боротьби. Приязними до нас сьогодні є неутральні країни типу Швеції. Туреччина — також природний союзник України. Латинсько-американські, численні азійські й африканські народи, пізнавши українську проблему, ставляться прихильно до України, бо наш антиімперіялізм і антиколоніялізм є їм зрозумілий і близький.

Ми, в універсальному засягу, протиставляємося і поборюємо большевизм як синтезу російського імперіялізму, шовінізму й комунізму, нав'язуємо до оригінальних первнів духовости й соціальности даної нації. Нами видвингнена концепція Антибольшевицького Блоку Народів (АБН) — це концепція власних сил України і поневолених народів, а не коцепції інтервенції. АБН протривав десятиріччя без чужої допомоги, бо спертий на органічні інтереси націй і спільної мети. Наша міжнародно-політична дія продовжувалася на широких міжнародніх форумах за мобілізацію сил у світі й за ідею необхідности розвалу російської імперії, знищення комуністичної системи, у масових акціях з революційними цілями й дипломатично-політичними засобами. Відкритий бій концепціями був засадою нашої зовнішньої політики. Наша безкомпромісова концепція нового ладу у світі поставила ОУН-АБН орієнтиром і дороговказом не лише для української спільноти й вільного світу. Світова Антикомуністична Ліга, Європейська Рада Свободи й інші міжнародні форуми мають включені у свої Хартії нашу політичну концепцію. На місце обмеженої термоядерної війни як ро-

зв'язка світової кризи, наша Організація видвигнула як альтернативу підтримку визвольних рухів поневолених народів, яка допоможе розвалити советсько-російську імперію зсередини. Наш інтерес в Афганістані — це якнайдовше втримати й розбудувати афганський фронт. Створити ще інші фронти — це в нашому інтересі. Для нас важливий комплекс В'єтнаму і Кореї, розбудовуємо проукраїнські позиції серед ісламського світу та вказуємо євреям, що ініційована в плянах КГБ акція проти українців за т. зв. коляборанство з німцями є на те, щоб дискредитувати еміграцію, внеможливити їй дальшу дію в користь самостійності України та послабити прихильне українське наставлення до Ізраїля.

На польському відтинку наша підтримка йде зокрема до тих кіл, які наставлені до нас приязно і вбачають гарантію самостійності Польщі в самостійності України. В центрі ставимо спільного ворога, не забуваючи про конечність протидіяння польонізації, і національно-соборницький акцент. Перенесення метод боротьби польського народу на інші поневолені країни буде революціонізацією цих країн так, як метода страйків у концтаборах через український Донбас була перенесена в Польщу.

Нашу зовнішню політику ми не допасовували до мильної політики детанту, як уже переконався і Захід, а на всіх нам доступних і нами здобутих форумах ставили нашу власну концепцію — протиставлення московській загрози для всього світу, а на місце обмеженої термонуклеарної війни нашу альтернативу — підтримку визвольним рухам, які зсередини завалять російську імперію і тим чином буде ліквідована загроза для ще вільних націй світу.

Наша українська зовнішньо-політична акція безпомірно більше скріпилася, ніж це було після війни. Ми пішли з нашими ідеями, нашою концепцією і глобальною стратегією у відкритий бій на міжнародних форумах — регіональних і світових. Ми зарепрезентували її з широкою аргументацією урядовим, парламентарним і військовим чинникам Заходу, зокрема США, але і Сходу, а також національному Китаєві і Японії. Нам відкрилися дипломатичні канали і ми їх втримуємо. Це правда, що наша визвольна концепція ще не прийнята офіційно урядовими чинниками, але вирішальним є, що ми стали підметом подій у сенсі окремої концепції, глобальної стратегії. Півофіційні кола на Заході вже включають її у свої стратегічні міркування. На конференції НАТО у Мюнхені 1986 р. створення Департаменту Психологічної Війни НАТО вже було предметом дискусії. Її підтримував ген. Роджерс, а кол. віце-міністр оборони Великої Британії ставив запитання, як підтримати національно-визвольні рухи? Американські автори книги «Combat on Communist Territory» захищають нашу стратегічну

концепцію. На наші сугестії глибокої стратегії, яка включає психостратегію, військову технологію, електроніку, мікроелектроніку, боротьбу на території ворога, відгукнулися десятки найвизначніших західних стратегів і політиків. Ярослав Стецько писав: «Це не важно, чи автори цих концепцій доживуть їх здійснення, але важно, що Україна більше ніж колись досі стала в осередку шукань і орієнтиром для означених Західних кіл. Це, очевидно, — писав Я. Стецько, — завдяки крайовій боротьбі, що є вирішальною силою, але не менше суттєвим є вплетення її у глобальну стратегію боротьби з більшовизмом, з власних позицій, з'ясувавши їх як необхідні позиції Заходу».

Дипломатичні канали використовуємо, але не виключно. Ведемо дискусії з тими, що мають вплив на офіційну політику. Зібрання десятків прізвищ до Почесного Комітету УПА чи АБН, серед яких є низка високих військових і політичних діячів, говорить само за себе. Наша публіцистична, інформативна, концепційна діяльність є особливого значення. До неї нав'язують, її кладуть в основу своїх еляборатів для концепції, наприклад, «High and Low Frontiers». Доповіді ген. Сінглярба, ген. Трагама, ссра Ф. Бенета, посла Дж. Вілкінсона, проф. Маніна, науковця Гегмана — це в більшості повторення наших ідей в їхньому оформленні. Чіткістю концепцій і незаавульованою в загальники постановкою включаємося в комплекс кожночасних актуальних політичних і стратегічних боїв, висувуючи кожночасно свою розв'язку, завжди актуалізуючи її. Ми можемо ствердити, що ми посунули українську справу далеко вперед. Суттєве в нашій зовнішній політиці — переконати Захід, що найважливішим фактором у його стратегії мають бути поневолені нації, Ахиллесова п'ята російської імперії й комуністичної системи. Не pomoже стримування більшовизму на периферіях в Анголі, чи Нікарагві, якщо центр імперії не буде заатакований, якщо не буде вільний не лише Афганістан, але не буде вільна Україна і з нею усі нації, поневолені в російській імперії.

ПОСТАНОВИ VII ВЕЛИКОГО ЗБОРУ ОУН В ДІЛЯНЦІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ОУН

А. Загальні постанови

1. Зовнішня політика і зовнішньо-політична діяльність Організації Українських Націоналістів спирається на національний принцип організації світу — проти великопростірної, національної держави — проти імперії. Священним законом ОУН є боротьба за Українську Самостійну Соборну Державу. У цій боротьбі ОУН орієнтується:

— на власні сили українського народу, незнищений людський потенціал української нації, як авангардної сили поневолених народів у боротьбі проти російського імперіалізму;

— на спільний фронт уярмлених в російській імперії націй, на національно-визвольні революції, що зі середини розвалють імперію і знищують комуністичну систему;

— на творення спільного фронту співзвучних з нами політичних сил вільного світу на основі принципу: Воля народам — воля людині!

До факторів сили зараховуємо дію нашої еміграції і еміграцій інших поневолених народів. Зовнішньо-політична діяльність — це фронт боротьби проти ворога, його впливів і його різноманітних концепцій.

2. У нашій зовнішньо-політичній дії використовуємо різні засоби та методи ведення боротьби і модерні засоби масової комунікації.

3. VII ВЗ стверджує деяке захитання боротьби за УССД наступними проявами:

а) в обороні українських політв'язнів замовчується, що майже всі вони найперше борці за УССД применшуючи їх до рівня «в'язнів сумління», обмежуючись до оборони їхніх людських прав, або називається їх двозначним терміном «правозахисників»;

б) шириться схильність погоджуватися зі статусом Києва, як провінційного міста в СРСР, в якому дехто радіє побачити консуляти західних держав; всі евентуальні користі з таких консулятів не дорівнюють далекойдущій шкоді для нації через нівеляцію та ерозію її статусу як столиці державної нації до статусу інтегральної частини російської держави;

в) появою намагання злегалізувати в рамках російської імперії (СРСР) певні самобутні національні установи, тобто відмовитися від конфронтаційної, безкомпромісової боротьби проти цієї імперії; вільними установами можуть бути українські національні установи єдино в УССД; намагання легалізуватися послаблює змаг за УССД;

г) поновне скріплення в певних еміграційних колах «культ-обміну» з колоніальним окупаційним режимом в Україні і його коляборантами з-поміж українського народу, що є на користь російської імперії та зводить українську проблему до орбіти «єдиної-неділїмої».

4. Політика Москви під проводом М. Горбачова створює «атмосферу» перебільшених надій і ілюзій можливості здобути для нації реальні осяги в легальних форумах СРСР. Сучасній кремлівській політиці протиставимо революційну стратегію «будови барикад» нескорої України проти наступу російства, новітнього колоніалізму, шовінізму й етноциду. Десятками років в Україні діяли сили, що провадили і провадять боротьбу різними засобами за національну самобутність та відвоювання власної держави, по-мимо всіх жертв і переслідувань. В такому дусі жило і живе націоналістичне підпілля і катакомбна Церква.

Національно-визвольний рух використовує кожен щілину і розлузнення імперської структури для зміцнення власних національних позицій. Але є також загроза послаблення нескорених, безкомпромісових сил ілюзіями більшої волі й злагодження московської політики щодо уярмлених націй. Отож VII ВЗ доручає посилити визвольну міжнародню політику по лінії концепції Національної Революції, зміцнювання спільного фронту уярмлених націй та дальшого мобілізування у вільному світі приятелів проти російської імперії.

5. VII ВЗ постановляє продовжувати систематичну, розплановану й добре підготовану акцію розкривання СРСР як московської загарбницької великодержави, як центру атеїстичного месіянїзму, марксизму і советського тоталітаризму, як центру нівеляції національних культур і культуровбивства, як центру все нових плянів агресивного експансіонїзму, як найжорстокішої економічної і соціальної колоніальної системи всіх часів. Таку роз'яснюючу діяльність посилити на всіх доступних форумах почерез АБН-ВАКЛ-ЕРС, почерез наші чужомовні періодици, книжковими виданнями, поміщуванням відповідних матеріалів у чужих виданнях, виступами в чужонаціональних медіях і масовими акціями.

6. VII ВЗ віддає велику шану сл. п. Ярославові Стецькові Голові УДП і Проводу ОУН та Президентові АБН, за його незмірен-

ну вартісну дипломатичну й політично-ідеологічну працю продовж понад 40 років.

7. VII ВЗ дає всецілу піддержку п-ні Славі Стецько на пості Президента АБН. VII ВЗ стверджує, що найважливішими формациями вияву зовнішньої політики ОУН є УДП і ЦК АБН.

Б. Постанови в окремих справах

8. VII ВЗ поручає Проводові продовжувати наші зовнішньо-політичні заходи у мохаммеданському світі і на Близькому Сході. Треба зрушити ісламські народи до боротьби проти атеїстичної та колоніальної російської імперії, яка вже поневолює кількадесять мільйонів мохаммедан в СРСР, Афганістані й інших країнах та націляється вести нові агресивні війни супроти мохаммеданських народів.

9. VII ВЗ віддає велику шану й честь героїчній боротьбі афганського народу за свою волю і незалежність проти російської імперської агресії. Наші заходи щодо співпраці з афганським повстанським рухом потрібно інтенсифікувати, зокрема намагатися поширити визвольну боротьбу на базі концепції ОУН-АБН з терену Афганістану на простори Советського Союзу.

10. VII ВЗ стверджує повну правильність постанов V і VI ВЗ щодо Китаю і других комуністичних країн Далекого Сходу. Ще більше уваги треба приділити Японії, як теж втримувати далі зв'язки з вільними країнами Азії. Японія сьогодні головна демократична великопотуга в Азії, і в ній необхідно далі розбудовувати зв'язки до прихильних нам кіл та формувати там про-українську групу.

11. ОУН завжди намагалася прихилити до визвольної боротьби українського народу жидівську меншину в Україні. Але деякі жидівські кола пішли на співпрацю зі злочинною російською імперією в поборюванні українського національно-визвольного руху та в знеславлюванні української нації. Ціллю цих затій є викликати українсько-жидівську ворожнечу, щоб перешкодити наближенню обох націй для зформування спільного фронту проти московського імперіялізму та нав'язання прихильних взаємин.

VII ВЗ ОУН доручає невпинно й послідовно розкривати і поборювати ворожі диверсії та вести далші заходи придбання у жидівському народі приятелів нашої справедливій боротьбі за УССД, для боротьби проти російського імперіялізму та нав'язання приязних взаємин між обидвома народами на підставі концепції: Воля народам — воля людині!

12. VII ВЗ схвалює дотеперішню політику Проводу ОУН у відношенні до Польщі. Це, найперше, допомога втримати проживаючу там українську спільноту на високому рівні національної свідомості та культурного розвитку з власною Українською Церквою та ієрархією. Стверджуємо вияви симпатій до українства з боку певних польських кіл, при постійній ворожій поставі комуністичного режиму до національно-державних стремлень українського народу. Відмічуємо деякі взаємні прихильні заходи на в'язати політичну українсько-польську співпрацю. Ми за розбудову тривалої й міцної дружби на базі визнання поляками ідеї УССД і етнографічного принципу майбутніх кордонів між державами обидвох націй після знищення російської імперії. Пропонуємо концепцію і формацію АБН за найдоцільніший форум українсько-польської співпраці. Закликаємо польський народ і польську Церкву відзначити і вшанувати Тисячоліття Християнської України й української Церкви, встановленої великим князем св. Володимиром Великим.

13. VII ВЗ стверджує, що незмінно найближчими союзниками України «по долі» є народи поневолені Росією в межах ССРСР. Треба докладати великих зусиль для тіснішої і всесторонньої співпраці з визвольними рухами Туркестану, Литви, Білорусії, Латвії, Естонії, Грузії, Вірменії, Азербайджану й інших у боротьбі проти спільного ворога — Росії.

14. VII ВЗ стверджує, що досі в російському народі немає жодної серйозної політичної групи, що стремить до ліквідації російської імперії та відзискання уярмленими націями власних суверенних держав. Головною організованою силою, що поневолює Україну, є російська держава і мільйони росіян, які виконують накази цієї держави (РСФСР, розширеної до ССРСР). В колах російської опозиції (дисиденти, правозахисники) були окремі голоси в користь державної незалежності неросійських народів, але без практичних позитивних наслідків, а радше обманливого характеру. Стверджуємо, що російські і т. зв. «совєтські дисиденти» не виступають за розвал ССРСР, і тим самим не є і не хочуть бути приятелями українського визвольного руху, що змагається за УССД. Теза, що лише комуністично-партократичний режим є ворогом народів в ССРСР, є фальшива й безпідставна, бо основою влади КПРС є реальна сила російської держави.

15. Товариства й установи, які займаються виключно обороною людських прав, забувають, що здійснення і гарантія людських прав є неможливе тоді, коли не є здійснені державницькі права нації. Їхні заходи можуть лише дещо допомогти індивідуальним політичним в'язням у ССРСР. VII ВЗ поручає всюди й завжди звертати увагу чужинців на те, що український народ прагне найпер-

ше знищення жорстокої російської неволі та відзискання своєї суверенної держави, а не змагання за фіктивні людські права в межах російської імперії; такі права завжди будуть фіктивні доки Україна буде поневолена. Права людини для українського народу будуть здійснені єдино в УССД!

16. У відношенні до держав Західної Європи. VII ВЗ схвалює дотеперішню зовнішню політику ОУН, ведену через УДП, Організації УВФ, АБН і ЕРС. Поручаємо втримувати на високому рівні «АБН-Кореспонденцію», «Юкренієн Ревю», «Л'Ест Європієн» і продовжувати видання німецько-мовного Бюлетеня і по можливості також в еспанській та інших мовах. Основні напрямні наступні:

а) поборювати закріплене москвофільство як щодо російської імперської культури так і щодо російської імперської держави;

б) розкривати ілюзорність і тимчасовість політики коєкзистенції (детанту) з ССРС;

в) непохитно і систематично пропагувати необхідність відновлення Української Держави та держав всіх уямлених Росією націй, як справжньої гарантії тривалого й справедливого миру, волі і безпеки всіх народів Європи.

Доцільно поробити заходи для встановлення бюро УДП-АБН-ЕРС у Страсбурзі для впливу на Європейський парлаєнт і політичні кола, з ним пов'язані.

17. VII ВЗ стверджує, що США, як головна потуга Західного світу, повинна захищати свободу народів і людини та допомагати визвольним рухам Москвою поневолених народів.

Вітаємо реорієнтацію деяких політиків США супроти російської імперії щодо політики нуклеарного роззброєння, як і щодо конкретної допомоги повстанцям в Афганістані, Анголі, Нікарагві.

Своїми виступами президент Рональд Рєган підкреслював злочинність російської імперії і виявив про-українську політичну орієнтацію при численних нагодах. При зустрічі Голови Проводу ОУН із президентом Рональдом Рєганом вліті 1983 року президент заявив: «Ваша боротьба є нашою боротьбою, ваша мрія — це наша мрія, ви є совістю вільного світу».

На основі згідної з тими заявами політики, США в першу чергу мусили б відкликати визнання України легально-складовою частиною ССРС на зразок балтійських країн і відкликати визнання непорушности кордонів ССРС.

Тільки тоді США здійснять постанову, проголошену в законі про «Тиждень поневолених націй».

Така настанова радикально змінила б відношення між обидвома

надпотугами на користь вільного світу, і США могли б поновно відискати ролю носія смолоскипу свободи для націй, що живуть у темряві російської тюрми народів.

У всіх ділянках суспільного життя в США слід усвідомлювати американський народ про смертельну загрозу російського імперіалізму для США і вільного світу, та рівночасно пропагувати ідею розвалу російської імперії через національні революції поневолених народів.

ВЗ зобов'язує клітини ОУН доложити всіх зусиль у заходах, щоб США зрозуміли необхідність розвалу російської імперії і дали всебічну допомогу українському визвольному рухові, як і визвольним рухам інших Москвою поневолених народів.

18. VII ВЗ визнає важливість західних радіопередач до поневолених Москвою народів і особливу ролю, яку відіграють ті передачі в ширенні правдивих даних про поневолені нації, зокрема їхні колишні могутні держави — як українську — і про політичні, культурні, релігійні заходи та акції української діаспори в змаганні а УССД.

Українсько-мовні радіопередачі «Радіо Свобода», «Радіо Ватикан», «Канадські передачі» та інші, повинні віддзеркалювати та пропагувати інформацію про Україну з наголошенням прагнення українців до державної незалежності.

VII ВЗ доручає Проводові продовжувати акції щодо посилення західних радіопередач на Україну з відповідним змістом, підкреслюючи мобілізацію народніх мас до національно-визвольної боротьби.

19. VII ВЗ стверджує доцільність поширення Української Центральної Інформаційної Служби і поставлення її на рівні пресових агенцій. УЦІС повинна стати інформаційним центром про Україну, зваживши, що УССР немає своєї власної інформаційної служби, а є обслуговувана виключно імперською російською агенцією ТАСС у Москві. УЦІС потрібно забезпечити модерними засобами швидкого і масового поширювання інформацій до всіх важливих центрів Землі.

20. Для здійснення своїх завдань, Сектор зовнішньої політики потребуватиме більше кваліфікованих і високо-ідейних кадрів. Тому VII ВЗ доручає призначення фондів на влаштування курсів зовнішньої політики ОУН.

ЗВЕРНЕННЯ

VII Великого Збору ОУН до поневолених і загрожених
Москвою народів

Народи поневолені Москвою!

Борці за волю і незалежність наших країн!

Організація Українських Націоналістів, що вже в 1943 році під німецькою окупацією в Україні зібрала представників поневолених Москвою народів і дала початок Антибольшевицькому Бльокові Народів, від свого VII Великого Збору шле Вам свій дружній привіт. Вже близько 45 років, коли під охороною нашої Української Повстанської Армії в лісах біля Житомира в Україні на наших спільних нарадах ми покликали до життя організовану силу, яка розрослася у світовий антикомуністичний рух, який охопив також загрожені московським імперіялізмом народи. Наші спільні ідеї свободи народів і людини впали на добрий ґрунт і тепер за ці ідеї ведеться боротьба у світовому масштабі. Треба було довшого часу, щоб після боротьби УПА, повстанських загонів у прибалтійських країнах, повстань у Східній Німеччині, Мадярщині, яким Захід відмовив допомоги, прийшов Афганістан і Польща, які викликали реакцію у світі, а впарі з цим потребу допомоги. Вільні народи світу, по стільки роках кривавого досвіду, прийшли частинно до висновку, що наша визвольна боротьба є боротьбою за їхнє вільне існування. Звідси моральна і матеріальна допомога рухові опору в Польщі і збройна допомога в Афганістані. В міжчасі московський імперіялізм, на спілку з червоним Китаєм, захопив під свої впливи велику частину Африки і веде бій за панування над рештою азійських країн. Навіть недалеко від границь потужної Америки московський імперіялізм підпалює все нові вогнища, щоб прискорити панування над світом, як це заповідав московський імперіяліст Ленін.

Третя світова війна ведеться вже від багатьох літ на периферіях світових потуг Америки й СССР. Покищо позиції здобув СССР, а Америка зі своїми союзниками були у дефензиві. Та прийшов час, що відступати нема вже куди і вільний світ мусить об'єднати всі свої сили до протинаступу. Ми є свідками зудару двох світів — світу неволі і колоніального визиску, яким є московська імперія та світу західньої демократії, підточуваного постійно п'ятими колонами Москви. Цей західний світ чимраз більше переконується про забріханість московської політики, але все ще вірить, що вдасться налагодити крапці стосунки з Кремлем. Останні домовлення президента Регана з Горбачовим про ліквідацію частини термоядерної зброї мали б започаткувати період по-

літики нового детанту, який потрібний Горбачову для проведення його реформ у відсталій економіці та глибоких протиріч у соціальних відносинах в імперії. Москві потрібна західня технологія та приспання чуйности народів світу, щоб тим часом приготувати нові удари і скріпити свої позиції для дальшої експансії.

Прийшов час, щоб поневолені Москвою народи сказали своє слово і розкрили правдиве обличчя московської імперії. Потрібно, щоб західні держави зрозуміли, що всяка допомога Москві торгівлею, обміном науковими досягненнями та технологією — це зміцнення ворога з його нищівним апаратом проти себе самих.

Заговорімо спільно перед світом про злочини Москви, про голодовий геноцид, про мільйони жертв по тюрмах, концлагерях і психушках, про нищення національних культур, про грабунки національних цінностей минулого в користь московської імперії, про руйнування Божих храмів і нищення національних релігій, про русифікацію і лінгвіцид національних мов, про нечувану колоніальну експлуатацію неросійських народів. Нехай наш спільний голос буде грізною осторогою для вільного світу, а для наших народів мобілізаційним закликком до дальшого спротиву і боротьби за відзискання державної свободи і незалежності.

Заявімо спільно і могутньо перед світом, що поки не буде здійснене право на національно-державну незалежність і свободу народів на просторах СРСР, доти висітиме небезпека війни над вільним світом. Тому ми за розчленування СРСР на окремі національні країни на принципі етнографічних границь. Ми за тривалий мир між народами і проти панування одного народу над другим. Ми за свободу віри, совісти, преси, вільної праці й особистої ініціативи та за свободний розвиток національних культур. Ми за правдиву демократію й народовладдя та за міжнародню співпрацю в колі вільних національних держав і народів.

В підготовці до великих вирішень у світі і на території наших країн, зміцнімо вузли нашої співпраці й спільними силами України, Білорусі, Литви, Латвії, Естонії, Польщі, Словаччини, Чехії, Малярщини, Румунії, Болгарії, Хорватії і інших народів Югославії, Кавказу і Середньої Азії даймо доказ нашої солідарности в боротьбі проти спільного ворога — московської імперії.

Хай живе дружба поневолених народів, хай живе АБН і його епохальне гасло Воля Народам, Воля Людині!

Поезії

Ірина СТАСІВ-КАЛИНЕЦЬ

ДО ВІКОПАМ'ЯТНИХ ДЖЕРЕЛ
ДО 1000-ЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ

Сторожать шлях твій зорі і віки,
і слово вибране земля сторожить,
бо ще вона не розцвіла, й порожні
спливають зерна з Божої руки.
Бо ще мовчать у наслуху пророки,
хоч, наче кров, із горла слово б'є.
І ще життя не скінчене твоє,
бо почалося в тьмі віків глибоких,
коли ще тільки промінь зацвітав,
коли ще тільки Бог творив і мріяв.
Бо ще тебе чекає Україна —
твоя єдина і свята вдова.

ВЕЛИКОДНЕ

Великодні дзвони дзвонять, дзвонять дзвони Великодні,
біла лілія церковці хоруговками цвіте.
Білий трепет, трепет ніжний рук Маріїних Господніх
над хустками, писанками, над хлібами. Це святе. . .

Це сльозою Бога чисте. . . і на білі обруси
Сонце сніп кладе весняний. Причащає хлібом батько,
білим хлібом причащає з крапельинками роси. . .
Мій Великдень. Воскресіння. . . А в оркестрі ранку — стогін.

Зарясніло писанками, покотилось обіруч,
і сльозою голубою до єдиного, до Бога.
Попливла молитва тужна і важка, немов обруч.

Дзвонять дзвони, дзвони дзвонять, дзвонять дзвони Великодні
понад гори, понад доли, над міста і пустирі.
Освятив вогонь жертвний, освятив вогонь пирій.
І розверзся час всесильний, час розверзся у безодню.

Дзвонять дзвони, дзвони дзвонять, а Марія — без дороги:
— Де ж та свічка воскова? Де ж та свічечка із рук?
Мій Великдень. Воскресіння. І в оркестрі ранку — стогін:
Чи воскрес? Чи й по сьогодні Він не визбавився мук?

ІКОНА

Злетів на свічку запах саду —
і біле вінце зацвіло.
Над голим писаним столом
дозріли очі... Все позаду.

Як сніг, як стіни у пільмі.
Вогонь пригас. Іскра чатує.
Та пусто. Господи, чи чуєш
Хтось тиху свічку — спогад мій?

Тремка долоня гріє віск.
З вікна в вікно косіє протяг.
і об'явилася навпроти
свята Родина в сяйві іскр...

Рушник на рамі, як з плеча.
сповзає в подиху затерплім...
Моя оголена свіча...
Ця хата... Пустка... День найперший...

КАРПАТСЬКА ЦЕРКВА

Виходим з тиші, наче з храму,
і храм лишився голіруч,
і тільки Місяця обруч
вінчає даню славному.

На сьомий камінь — сліз журба:
таке освячення незрячим. . .
О, дай нам очі — й ми побачим,
Що в нас дорога голуба.

П'ЯТНИЦЬКА ЦЕРКВА

За найжорстокішу з молитв
поставлю жовтий пагін свічки:
хай біль безмовно відболить,
немов коріння покалічене.
Бо я сама собі суддя,
сльозам своїм я вирок власний,
коли в неторканості дня
змаліла мрією про щастя,
коли торкнулась суєта
мене своїм їдучим жалом,
і той розсипавсь п'єдестал,
що я в гордині збудувала
собі, сьогоднішній, на глум,
собі, сьогоднішній, на відчай.
О, порятуй мене малу
піщинку в морі віковичнім. . .

Порятуй мене, Діво Маріє,
Зоре ясна, мене порятуй
від моєї терпкої надії,
від мого лиховісного сну,
щоб до ока вернулась обачність,
на вуста повернулася мідь,
бо ховається в щасті нещастя —
з власним болем зустрітись увіч.

Яріє свічки пагінець,
малює тіні по склепінні.
І ряд апостольський повільно
додолу сходить. Тут кінець,
і тут початок того світу,
де ще живу я ще жива,
де непокорені слова
зігріють душу незігріту. . .

Озираюсь в стомлені обличчя,
у мою покійно-тиху Русь.
На престоли — вишитий обрус.
Кров Господня в келисі іскриться.
Не судить, бо суджено є всім
перейти за межі дня і ночі.
І припаде порохом вам дім.
І заплаче на руїнах зодчий.
І печалі голуба печать
нам закриє двері у насушне.
До мачинки змізернілий час
розгортає полотнище пустим. . .

Кладуть книжки й хрести свої кладуть.
Кладуть, як меч надщерблений, додолу.
І білотінно в сутінь білу йдуть,
лишивши голим не склепіння голе.
Так мовчазно — ні докору, ні сліз.
Так безіменно — мов лишають душі.
Так косарі лишають свій покіс. . .
і гусне тиша у камінній мушлі. . .

А щось ридає і ячить
в кутку безжалісне і наче,
печаль малює на обличчі,
в пустий кулак ховає мить,
примхливий вигадці радіє,
до серця тулить самоту,
і сивим квітом безнадії
вінчає голову пусту.

Чи вже собі я змізерніла
у днів знебарвленій піні? . .
І слово прощення безкрило
відкрилось, зраджене, мені:
на стику ночі і світання,
коли життя карбує карб,
дорогу вічного чекання
мені вказала та рука,
яка не знає милосердя
до туску, смутку, пустоти.

Нема в минуле нам повернень,
але майбутнє освяти
буянням пісні, сплеском слова
в євшаннім запаку степів.
Зерно, відсіяне з полови, —
ласкавий засів моїх днів,
коли скажу: я так любила
і ненавиділа я так,
що словом зраненим спалила
свої заковані вуста
за кожну втоптану сльозу. . .
Коли скажу: я так любила
святої волі чистий звук.

І озирнулися вони —
мої притомлені ратаї,
мої апостоли полів.
Замість плугів, замість ціпів
підняли слово. . . Аз читаю
в обличчях наших жаль століть.
Безсила Русь мені кричить
в поклоні стомлених голів,
щоб згустком фарби зачерствів
цей вік, цей час, ця тиха мить,
бо птах, що серце розриває,
вже на дзвінниці дня стоїть.

(Закінчення буде

Леонід ПОЛТАВА

РАЙДУГА

Поема

*Патріярхові-Ісповідникові-Мученикові Йосифові І
У Тисячоліття Хрещення України-Руси*

II. Кардинал

З-під Розп'яття

З-під Розп'яття — взяли розп'яти.
Не дали й попроситися з нами. . .

Цвіль бараку — твоя палата.
Ліс тайги — вівтарі та брами;
Люд сибірський — твоя громада,
І замок — це твої уста.
Будеш тут,
Будеш тут аж до зради
І себе, і Христа! . .

Десятки неповторних літ —
Тайга, тундра, прокльони, піт. . .
Дерев покоси. . . смертний крик. . .
Барак. . . погрози. . . большевик. . .
Десятки юродивих літ,
Що мали «оновити» світ.
Вселюдський світ — та без людини.
Народу цвіт — без України! . .

Десятки літ — у порожнечу.
В осклілий сніг, у заметіль, в хуртечу,
У реготання сніговій! . . —

О, неповторний духа бій!

Та що всі тернопільські битви,
Коли в душі — десятки літ

Мовчазної, безсмертної молитви
Проніс ти крізь сибірський сніг —
І переміг!

В дорозі

Сива сибірська нудьга...
Мертва сибірська пурга...
Біла від гніву тайга...
Серед ночі, повитої темними снами.
У барак увірвався чекіст:
— «Сабірайся с вещами!»

Зоря затріпотіла, мов свіча —
Зоря, примерзла до вікна бараку.
Невтішно — гірко хтось крізь сон заплакав.
Хтось тихо скиглив, наче дитинча:
Всі спали покотом на нарах...
Лиш віч-на-віч чекіст і ти,
Вже високо,
Вже десь у Божих хмарах,
Яких ніхто не зможе досягти!...

Благословив ти з тих висот
Усіх, кому ім'я — народ,
Із ким ти жив, кому служив
І радо б душу положив,
Для кого всі десятки літ
Проніс так гордо честь і піт
Через сибірський переліг —
І переміг!

Зникає потягу закурена стріла...
Твій машиніст — із Київщини родом:
Його неначе доля зберегла
Для зустрічі із рідним, із народом, —
Довідався, православний, кого віз,
І, хоч мужчина — не ховає сліз...

Розстав Байкал... Почищали ліси...
Зникає сніг, як видиво примарне
Від саява Божої краси...
А ти вслухаєшся в далекі голоси,
І на крутім чолі — снуються думи хмарні;
Пливуть, пливуть вітрилами думки,
Дзвенять дзвенять, молитви-водограї. —
І помахом дрижачої руки
Ти в машиністі — всіх благословляєш,
Усі народи, всі материки,
Всі космоси, і — краї, і безкраї!

Далекий шлях із Воркути до Риму...
Молитву мовлять втомлені уста...
Над димом потяга — могутній знак хреста
Розкинув руки владно, нескоримо...
У дим кадильниці
Ти обернув сибірський сніг,
Всім нам належаючи — ти став собою,
Біблійним Йосифом підвівся над Землею!
Ти переміг в найважчому двобої,
І б'ють колеса по залізних реях:
Ти — переміг!
Ти — переміг!!
Ти — переміг!!!

Рим

Над Вічним містом — сонце, голуби
І небо — усміх Вічної Мадонни...
Петра Святого стоголосі дзвони
Звіщають новий день надії і журби,
І смутку й радості, спочинку й боротьби —
Життя земного неземні закони...

На римських вулицях — тисячоликий хор
Народів, націй і племен незнаних...
Пливуть річками всеземні прочани
На гойну площу, де Петрів Собор.

Везуть калік. . . Ведуть сліпих — прозріти. . .
 Сліпий веде сліпця. . . Тут зрячі і незрячі,
 Стрункі й горбаті, ревні і ледачі. . .
 І квітами по площі — діти. . .

І раптом — тиша, наче залп!
 Вікно. . . балкон. . . У білому — Людина.
 Яку Господь отут обрав за сина,
 Щоб вивести народи із проваль.
 Щоб Колізей навіки був музеєм,
 А не продовженням сибірських магістраль!

Благословляє води і народи
 Отець Отців. . .
 Упали на коліна
 І білі, й чорні. . . Падають країни,
 Віддаючи Всевишньому поклін,
 Що підійма народи із колін!

Упала на коліна й Україна! . . —
 Благословляючи, чи знав,
 Кого на площі він благословляв
 Між ріками народу в ту хвилину? . .
 У тиші, що гула, як амонал, —
 В старенькому плащі, на тверді римських плит.
 Мов сивий голуб, наш стояв Митрополит —
 Стояв його майбутній Кардинал!

Кардинал

Із далеких сибірських пустель
 Ти приніс із собою хреста.
 Для якого ні меж, ані стель;
 Ти молитву приніс, що її шепотіли уста —
 І спиняли сибірські сніги,
 І змовкали в ту мить вороги;
 І любов ти приніс, що плекаєм у серці своїм,
 Із якою народній возводимо дім;

Ти нам Слово приніс.
Що колись в Назареті постало —

Будь же славний вівіки-віків, Кардинале!
Ти, що хрест неземний в заметілях проніс,
Щоб свобода й добро Україну осяли,
Щоб Земля обернулася із Острова Сліз
У Христові Сади, —
Кардинале!

Воркута. . . Рим і Львів. . . —
Скільки нам невідомих шляхів
Ти пройшов і ще пройдеш,
Щоб щастя засяло! . . .
Будь же славний вівіки-віків —
Всіх знедолених Кардинале!

1966 р., Вашингтон

(Закінчення буде)

Спогади

Богдан ЧУЙКО

КОЛИ ПЕРЕМОЖЕШ — ТИ ЦАР, А КОЛИ ПОТЕРПИШ ПОРАЗКУ — ТИ БАНДИТ

(Продовження, 6)

Чи варто було вишукувати протокол із 1949 р. «якогось-то Гуту» у 1983 році? Слід було б глянути до моєї справи і подивитись в томи 4, 5 і 6, а в ньому протоколи свідка, кол. керівника СБ Галицького району, Лесіва В. А., за кличкою «Гонтаренко». Він у 1971-72 рр., посилаючись на покійників, пояснював: «Чуйко — комендант обласної бойки СБ». Але тому, що його «показання» у той час не пасували до розробленої схеми вистави, заперечуючи свідчення Зборик, вони були залишені поза справою для майбутніх розправ. Брехня, панове! За свідченнями заготовлених вами свідків стверджується, що я ходив у цивільному одязі. Тільки свідок Зборик перевдягла мене в уніформу советського офіцера, котру запримітила темної ночі, супроводжуючи мене до Шуляра В.! А про те, хто в 1944 р. був керівником обласної та окружних бойовок СБ, вам достовірно відомо із забраних документів у забитого в селі Ясень «Опришка» 25.5.1945 р., з його особистих розписок, довідок 5-го відділу та архівних справ колишніх Ясиньських учасників УПА. Але зачіпка для п'ятої розправи над мною цілком переконлива і підходяча. Підготовка до неї почалася від 6.5.1980 р. з «прихованого слідства» і допитів у ІТК-6п, і продовжується й досі.

24-го березня 1983 року, рівно після відбуття трьох років в ізоляторах і ПКТ, з «Кривавого Сима» ІТК 1-2 мене етапом переправили в ІТК 9-11 у поселення Чепець. В ІТК-6 (пересилці) майор Голованов знову відібрав від мене необхідні мені дефіцитні ліки та інші незаборонені речі. При відправленні при всій групі десь із 30 осіб голосно проголосив: «Забити бандита Чуйко на пересилці не вдалося».

Але у Чепці, де не вистачає 30% кисню, ти передчасно і без нашої допомоги подохнеш у смертельних муках».

Про моє існування в ІТК 9-11 у поселенні Чепець я зупинюся

тільки на одному епізоді. 15.10.1985 р. до ІТК 9-11 із Солікамська прилетів молодий, дуже культурний громадянин із магнітофоном. Представив себе Солікамським прокурором, але свого прізвища назвати не захотів. Пізніше, вже у слідчій камері, я від спів'язня, що був під слідством, а тоді засуджений за писання антисоветських листівок, Дмитрієнка, дізнався, що він прокурор КГБ, а його прізвище Плохих. Він при магнітофоні цікавився моїм життям-буттям, здоров'ям і чи знав я Попова, Христофорова, Зверева, тобто ті самі прізвища, якими в 1981 р. цікавився, допитував, знущався і вибивав зуби злочинець «насідка» Ямашкін А. В., за кличкою «Молодий». Я розповів йому про це «приховане слідство» і його наслідки. Прокурор дуже обурювався. Я назвав йому знайомих мені Попових, в тому числі майора, оперативника ІТК 9-11, який постійно у моїй відсутності шукав скаргів у моїх речах. Забираючи все, що йому подобалось: вироки, копії скарг адвоката і мої скарги по «пенсійній справі», відповіді-відписки, а також книгу «Антидеї». Нічого він мені не повертав. Знав Попов майора РОР в ІТК 1-2 і його витівки, Зверева, начальника Головної Управи і товариша по інституті архітектора. Але як я зрозумів, що ці особи його не цікавили. В кінці допиту він побажав мені, щоб Бог поміг мені дожити до звільнення, і ми мирно розійшлися.

Я цій візиті не надав потрібної уваги. Однак, 5.11.1985 р. мені наказали збиратися на етап, але не забрали з приводу нестачі транспорту. Одні казали, що заберуть мене на місце судимости в Тамбов для закінчення терміну, інші ж, що до Івано-Франківська, де проти мене знову розпочато політичну справу, а дехто, що на пересилку на виховання перед закінченням терміну».

«Параш» у таборах багато і різних, хоч відбавляй, але джерело їх одне й те саме.

18-го листопада 1985 року, коли мені до закінчення терміну залишилось 4 місяці і 6 днів (24 березня 1986 р.), із Управи «Усальлага» надіслали за мною спецлітак, в якому мене зв'язали як барана і завезли у пересилку ІТК-6. Разом відправили ще 7-х розбійників-каторжан у горезвісний «Лебідь».

На пересилці я дізнався, що я етапований у розпорядження Управи АМ-244 за наказом заступника начальника Незванкіна Н. Д. Після обшуку мене ухали до в'язнів 25 камери 2-го корпусу. Наступного дня мене викликав старий знайомий начальник пересилки майор Голованов. Він проявив велике здивування, що його пророцтво не забулося і я ще живий. Він заявив мені, що як раніше, так і тепер я знаходжуся у розпорядженні КГБ, що на пересилку за мною приходив їх співробітник і йому наказав мене як

підслідного тримати в одиночці. Попередив мене, що будь-яких скарг він органічно не зносить. Я просив перед'явити мені постанову обвинувачення. Він відповів, що він має все необхідне на моє утримання, а все мені пред'являть співробітники КГБ. Наказав в'язневі Брагіну повторно мене обшукати. Брагінець забрав від мене всі дефіцитні дороговартісні ліки, якими дружина забезпечила мене за дозволом адміністрації ІТК 9-11 з огляду на їхню відсутність у медчастині. Забрав грілку, вату, 4 балзами «Зірочка», закордонну пачку цигарет, 100 гр. чаю, конституцію СРСР, зошити з виписками із книг і журналів, листи, газети, пензель і плястмасовий прилад до голення, — усе те, що йому сподобалось, і заніс це до кабінету Голованова. Потім заштовхав мене у 29 слідчу одиночку.

Так само, як в 1981 році, почалася травля, репресії і знущання. Характерно, що обслуга (ХЛО) детально ознайомлена з моїми справами і газетними інсинуаціями. Знали навіть те, що і моя дружина бандерівка і раніше сиділа у таборах. Кожний із них перекручував відомі йому версії по своєму бажанню і на свій лад.

Мене, як і в 1981 році, тримали без матраца і постільного приладдя, а сусіди у слідчих камерах мали все те. Буде холодно і я був змушений і вдень, і вночі сидіти і спати вдягненим у ватяних штанах, бушлаті і валянках, у яких ноги розпухали як ведра. Білизну ні разу не прали і не міняли. Голення і стриження відбувалося один раз на місяць і тільки машинкою для стриження волосся. Купання відбувалося один раз на тиждень, але не більше як 10 хвилин. Поки роздівся, зійшов під прискавку, намилився і «опричники» тут вже виключали воду, і матюками заганяли назад у камеру. На прогульку сусідів виводили, а на моїй камері стояло «табу». За більше як чотиромісячне утримання «під непроголошеним слідством» при наявності грошей на особистому рахунку, дозволили лише один раз отоваритись. Із 8-ми дозволених і відправлених листів, як і в 1981 році, родичі не одержали ні одного. Необхідні ліки у гастролювавшего через кожні два дні фельдшера-помічника смерті були відсутні, а звіти у санчастину не передані і мені не повернені.

«Кум» капітан Балашов (кол. працівник Володимирської в'язниці) із молодим «підкумом» лейтенантом відвідували мене досить часто. На мої прохання пред'явити мені постанову про утримання мене у слідчій одиночці, забезпечити мене необхідними ліками, постілю, газетою, прогулькою, рундуком і припинити травлю і репресії — вони як коні хитали головами, приємно усміхалися, обіцяли і — відходили. Вони ж під великою «таємницею» повідомили, що мене тримають під слідством по обвинуваченню у «звіря-

чому вбивстві» в 1944 році цивільних осіб, і тільки в день закінчення терміну мені пред'являть обвинувачення і етапом відправляють до Івано-Франківська. Про цей «секрет» знали всі засуджені працівники «ХЛО» і вигадували різноманітні фантастичні версії. Декотрі мені співчували і передавали чутки, що до кінця терміну мене мають намір угробити.

Репресії, травлення, моральні і фізичні знущання, відсутність необхідних ліків 18-го грудня 1985 року довели мене до важкого інфаркту. Описати всі мої фізичні й душевні мучіння я не можу. Скільки днів я лежав непритомний, я не знав. Тільки 28.12, коли я уже дихав на ладан, не бажаючи мати трупа, за вимогою молоді і ще не зіпсутої лікарки капітан Балашов транспортував мене до санчастини. Тиснення крові 220/130, температура 39.5°C. 11.1. обслідував мене майор Мільчаков і заявив, що до нового терміну не доживу. Я був у безнадійному стані, однак минули тижні погоджень на відправлення до лікарні. 27.7.1986 р. мене спровадили в обласну лікарню до міста Боровск на лікування. Як тільки я прибув, мене завели до «кума» лікарні капітана Балабанова, в якого вже знаходилась моя медична карта. Подивився він на мене, спитав чим хворію, і спровадив у лазню. Мене спровадили у терапевтичну палату-холодник ч. 8. Нагляд за мною доручили 4-ом капо-санітарам. Лікування було формальним. 3.2.1986 р. мене оглянув головний хірург лікарні майор Белкін В. А. і, не дивлячись на те, що я вже довгі роки маю облітеруючий склероз ніг, а на правій нозі відсутній пульс, визнав мене здоровим і дуже шкодував: «чого ти не подох»! Факт перенесеного інфаркту від мене приховали. Тільки 4.2. невропатолог, розглядаючи електрокардіограму, сказав мені: «Діду, ти переніс тяжкий інфаркт міокарду. Тепер дивися в обидва».

Керівниця відділу повідомила мене, що мої хвороби хронічні і лікуванню не піддаються, а трупів їм вистачає і без мого. 3-го березня виписали мене з лікарні. З моїх речей робітники ХЛО вкрали подарований мені на пам'ять будильник марки «Слава» і довгий саморобний мундштук, і на цьому моє лікування закінчилося.

Того ж дня на пересилці мене помістили в 7-му одиночку 2-го корпусу на першому поверсі. Потім перевели у порожню 32-гу камеру-блощичник на другому поверсі. Там я вже забув про заборону писати скарги і написав Солікамському КГБ прокуророві Плохихові заяву такого змісту:

«Після вашого допиту 15.10.1985 р. із магнітофонним записом я 18.11. спецлітаком з ІТК 9-11 був забраний до ІТК-6 — пересилку

з призначенням докінчувати термін на місці судимості в ІТК Тамбовської області. Проте й досі тримають мене під слідством у пересилочних одиночках без будь-якої постанови. Час тримання засуджених у пересильних в'язницях вам напевно відомий: він становить не більше 10 діб».

18.12.1985 р. я у 29-й одиночці, знаходячись без будь-якої медичної допомоги, переніс інфаркт міокарда і тільки 27.1.1986 р. по тижневих перемогах і узгодженнях мене відправили до лікарні, де замість лікування там співчували і питали мене «Чого ти не подох», а факт перенесеного інфаркта від мене приховували. Із першого ж дня прибуття знову на пересилку я із достовірних джерел довідався, що як раніше так і тепер перебуваю під опікою КГБ і все те, що відбувається зо мною, відбувається тільки з їхнього відома і за їхніми вказівками.

Мене повідомлено, що в той час, коли я незаконно знаходжуся на пересилці під «непроголошеним слідством», в Івано-Франківську, за участю і допомозі відомих мені осіб, знову посилено інспірується проти мене п'яте за рахунком обвинувачення, а друге «за наново відкритими обставинами» по тій самій політичній справі, за мою 4-ри місячну участь 1944 року, під час німецької окупації, у частинах УПА і боротьбу з окупантами.

Все це робиться з метою підтвердження попередніх безпідставних обвинувачень і осуду згаданої вам інсинуації співрозмовника А. Лісова, опублікованої в газеті «Комсомольська правда» ч. 23 від 9.2.1983 р., та других, а також пропагандивних та інших міркуваннях. У наново інспірованій справі я вже не буду обвинувачуватись у «звір'ячому вбивстві» військовополонених, а в дійсності добровольців УПА, при наявності у справі їх власноручних заяв про вступ до УПА добровольцями (а добровольців, як відомо, ніхто не вбиває), а тільки «цивільних осіб». За розповсюдженими на пересилці балачками серед в'язнів: фашистських посібників і поліцаїв, котрих заради мого обвинувачення по ушливі 42 років можливо вдягнути у патріотичні шати і зробити з них мучеників героїв, тобто, повторити сценарій перетворення їх із попереднього обвинувачення!

Мені відомо і те, що постанова по новому інспірованому обвинуваченню буде пристосована до пред'явлення у день закінчення терміну по т. зв. «кримінальній пенсійній справі», тобто 14-го безрезня 1986 р.

У зв'язку з тим мене п'ятий місяць тримають на пересилці під несанкціонованим слідством, приховано позбавлений листування з родичами, а їхні листи незаконно забираються і до адресата не

доходять. Четвертий місяць я незаконно позбавлений користування рундуком і не маю права придбати в ньому продуктів харчування й курення при наявності грошей на особистому рахунку. Шостий рік вибиті й випалі зуби я не в стані замінити протезами і з'їв власні ясна. Вам відомо, що я позбавлений права скаржитись, своєчасної кваліфікованої медичної допомоги і необхідних ліків, а про інші розкоші мого існування розводитись не бажаю і не буду, бо вони Вам відомі.

Зазначене вище і багато інших протизаконних фактів свідчить про те, що я за час відбування шестилітного терміну по грубо інспірованій «пенсійній справі» двічі без постанови знаходжуся під «прихованим слідством», і в цей же час інспірується нове обвинувачення. Без офіційного пред'явлення обвинувачення, слідства і суду, я зарані зроблений злочинцем, признаний винним і обреченим. Отже, повторюється те саме, що було при інспіруванні попередніх справ. Виходячи з цього, у мене скалося переконання, що сваволею, тортуруванням і травленням бажають мене дотерміново технічно угробити або змусити до самогубства.

Дуже прошу Вас ужити термінові заходи щодо зазначених фактів, бо вони, на мою думку, не відповідають і протирічать існуючим законам.

При цьому, як Вам відомо, я протягом відбування цього терміну повторно є на пересилці під «непроголошеним слідством» і понадголосним розповсюдженням обвинувачень по політичних мотивах, без будь-якої постанови. Вам також відомі наслідки першого «непроголошеного слідства». Цю заяву прошу долучити до моєї особистої справи ч. 317592.

4 березня, 1986 р.

(Підпис) Б. Чуйко

(Закінчення буде)

Огляди, рецензії

Володимир ЖИЛА

У ПОШУКАХ ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ (До 120-річчя з дня народження Михайла Грушевського)

Любомир Винар, «Автобіографія Михайла Грушевського з 1926 року». Серія: Грушевськіяна, ч. 2 (Нью Йорк-Мюнхен-Торонто: Українське Історичне Товариство, 1981), 48 сторінок.

Історія як наука збагачується не лише припливом молодих свіжих сил, а й поглибленим вивченням творчості вже відомих істориків. У зв'язку з цим Любомир Винар, історик, педагог і бібліограф, заснував 1974 р. нове серійне видання Українського Історичного Товариства (УІТ) — Грушевськіяну. В цьому виданні він запланував передруковувати й вивчати рідкісні праці Михайла Грушевського, що мають безпосереднє відношення до його діяльності й творчості.

Рецензоване видання складається з трьох частин: 1) Михайло Грушевський, «Автобіографія» (Київ, 1926), за редакцією Л. Винара, 2) Л. Винар, «Автобіографія М. Грушевського з 1926 року», 3) Михайло Грушевський, «Як я був колись белетристом» (додаток). «Автобіографію М. Грушевського» передруковано з першотвору, що появився в Києві, як рукопис, з нагоди 60-річчя з дня народження й 40-річчя наукової праці, без змін, зберігаючи правопис автора.

До «Автобіографії М. Грушевського» дослідник додав 55 приміток, показавшись глибоким знавцем і чутливим інтерпретатором життя й творчості визначного історика. Тут майже кожна важливіша дата, географічне місце, особа, чи обставина всебічно роз'яснені з оригінальними висновками. Хочеться звернути увагу на особливо цікаві, з нашого погляду, місця. Пишучи, напр., про другий археологічний з'їзд, що відбувся в Києві 1899 р., Л. Винар відзначає, що на цей «з'їзд запрошено членів НТШ з науковими доповідями, М. Грушевський, як голова Товариства, зайняв принципове становище відносно допущення української мови на даному з'їзді. Вимоги Грушевського і НТШ викликали гостру дискусію в Росії, внаслідок якої російське міністерство освіти погодилося на допущення української мови, але з вимогою, щоб українські доповіді не читалися на загальних засіданнях, а на спеціальних, на яких могло б бути найбільше 25 слухачів. На такі вимоги НТШ не погодилося і Грушевський вирішив видати окремі томи *Записок НТШ* з доповідями членів Товариства, призначених на київський археологічний з'їзд. Це рішення Грушевського і НТШ наглядно показало на міжнародному форумі, що українці твердо стоять за права української мови, як рівноправної з ін-

шими слов'янськими мовами. У справах самотності рідної мови і культури Грушевський не йшов на жодні компроміси» (прим. 33, стор. 20). Дослідник робить також цікаві спостереження над діяльністю М. Грушевського у Петербурзі, що наświetлена у спогадах О. Лотоцького й Дмитра Дорошенка. Однак, коли він бачить, що він не в силі ґрунтовно роз'яснити, напр., діяльність М. Грушевського на форумі Української Парляментарної Громади, то він зовсім щиро пише, що ця справа «вимагає окремого дослідження». Подібну фразу можна зустріти також в інших місцях книги. У своїх примітках Л. Винар вводить у науковий обіг багато нових і маловідомих фактів, широко залучає архівні матеріали. Це дає йому змогу по-своєму розглянути окремі справи й глибше проаналізувати найосновніші факти з життя й діяльності М. Грушевського.

Значний інтерес викликає також стаття Л. Винара «Автобіографія Михайла Грушевського з 1926 року». Стаття написана розсудливо й настановчує на роздуми. Тут можна знайти також цікавий і свіжий матеріал. Жаль, що дослідник не розробив докладніше причин, чому Грушевський повернувся в Україну. Те, що Грушевський був істориком і політиком впливало безпосередньо з його життя й його людської природи. Я повністю погоджуюсь з дослідником, що, «маючи в Україні численних політичних однодумців — членів Української партії Соціалістів-Революціонерів (УПСР), Грушевський числив на легалізацію даної партії в советській Україні, яка, на його думку, мала змогу очолити політичний сектор українського життя» (стор. 36). Як видно з цієї статті джерела до біографії М. Грушевського такі нечисленні й доволі скупі. Проте їх можна ще доповнити деякими статтями історика, а також його листуванням. Про це досить обширно пише сам Л. Винар в праці *Молодість Михайла Грушевського* (1967).

Неабияке значення для нашої теми має також автобіографічний нарис М. Грушевського «Як я був колись белетристом». Він поширює джерельну базу, проливає світло на постать Грушевського, який вже в молодому віці «писав як український патріот і противник насильства й експлуатації колоніальних народів так званими висококультурними» (стор. 44).

В цілому ж, це добра книжка про Михайла Грушевського, в якій кваліфіковано розглядається його життя й діяльність. Буває, що автор надто суворий в оцінці деяких фактів, але цього вимагає його метода й загальне настановлення як науковця. У книзі завжди є посилання на джерела й тому немає фактичних неточностей і помилок. Бібліографія автора включає джерельний матеріал до наших днів.

У книзі є деякі дрібні друкарські помилки. Отже, книжка Любомира Винара, *Автобіографія Михайла Грушевського з 1926 року* є позитивним набутком нашої історичної науки в пошуках історичної правди. Автор створив цікаве й потрібне видання. А якщо й не вичерпав поставленої проблеми до кінця, то тому, що зробити це одному дослідникові, мабуть, не під силу. Книгу рекомендуємо студентам і дослідникам історії та тим з наших читачів, хто цікавиться історією.

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ДРУКОВАНИЙ СЛОВНИК

Лаврентій Зизаній, «Лексис». «Славістика», ч. 87 (Оттава: Видавець Ярослав Рудницький, 1986).

Наприкінці минулого року в серії «Славістики», ч. 87, появився в Оттаві словник «Лексис» Лаврентія Зизанія. Перевідав його власним коштом відомий філолог в широкому розумінні слова й бібліограф — Ярослав Рудницький. У короткому слові від видавця, він пише: «Ціль цього перевидання зумовлена трьома причинами: 1) кількісно збільшити дуже рідке перевидання 'Лексиса' Л. Зизанія, бо всього 100 примірників, що появилися заходами Я. Рудницького в Авгсбургу 1946 р. з нагоди 350-річчя виходу в світ цього першого українського словника з 1596 р.; 2) ознайомити західних славістів (зокрема американських і австралійських), які в більшості не знають про існування словника на Заході з 1946 р.; 3) повідомити, що копії 'Лексиса' Л. Зизанія можна розшукати у Львові, так що за ними не треба шукати в Ленінграді, як це зробив мовознавець В.В. Німчук, друкуючи фотомеханічним способом 'Лексис' в Києві у 1964 р.».

Як видно, причини перевидання рецензованого словника дуже поважні й видавець підійшов до них з повним зрозумінням справи і тим засвідчив, що він серйозно обстоює важливість лексикографії та дбає про те, щоб вона служила інтересам української науки. Знову, полемізуючи з В. Німчуком, Я. Рудницький постає перед нами як палкий захисник національних скарбів, що повинні зберігатися на українській території і їх ми повинні, насамперед, шукати в своїх книгозбірках. У випадку «Лексиса», як стверджує видавець копії його є у Львові і В. Німчук повинен був туди звернутися.

Перш ніж розглядати конкретний матеріал словника, скажемо дещо про його автора й про перші оригінальні словники, що з'явилися до появи «Лексиса».

Лаврентій Зизаній (Тустановський) походив із простої родини з Галичини, народився в 50-их чи 60-их роках XVI ст. Де здобув освіту — нам невідомо, бо немає жодних документальних відомостей про ранній період його життя. За свідченням його сучасників Зизаній був одним із найосвіченіших і найавторитетніших культурних і наукових діячів XVI-XVII ст. Наприкінці XVI ст. він був викладачем Львівської братської школи, згодом працював у Берестейській школі, а далі у Віленській братській школі, де брат його Степан був ректором. Деякий час навчав приватним способом дітей визначних людей. З 1612 року був священником при соборній церкві в місті Корці на Волині. У серпні 1628 р. Зизаній був активним учасником у церковному соборі в Києві, що засудив «Апологію» М. Смотрицького за думки, які протилилися православному віровченню. Місце й дата смерті видатного вченого невідомі.

Яка ж вартість рецензованого словника в лексикографії XVI ст.? До 1596 р. були відомі в Україні два словники з 1282 і 1431 рр., які, на жаль, не були перекладними, а свого роду тлумачними словниками. У них до реєстрових церковнослов'янських слів, узятих з писаних текстів, додава-

лися їх церковнослов'янські відповідники. Але, в міру того, як в бурхливому XVI ст. жива мова розвивалась і віддалялась від церковнослов'янської, виникла докорінна потреба в перекладних церковнослов'янсько-українських словниках. Таким першим українським друкованим словником був церковнослов'янсько-український словник, «Лексис», Л. Зизанія, що появився в Вільні в 1596 р. Був тоді ще відомий церковнослов'янсько-український словник «Лексис с толкованием словенских мов просто».

«Лексис» Л. Зизанія налічує 1061 слів церковнослов'янської мови. Поміж цими словами знаходимо незначне число іншомовних слів, що стали звичними для церковнослов'янської мови кінця XVI ст. «Невідомо, — як пише В. Німчук («Лексис» Лаврентія Зизанія. Синоніма словеноросская, 1964), — які інші лексикографічні праці, крім, можливо, 'Лексиса... просто', були відомі укладачеві словника. Докладне зіставлення матеріалів словників 1282 і 1431 рр. з 'Лексисом' приводить до висновку, що Л. Зизаній зазначених праць або подібних до них списків не використав. Можлива річ, що Л. Зизаній скористався глосами Ф. Скорини при перекладі церковнослов'янських слів» (стор. 17-18).

У «Лексиси» Л. Зизанія реєстр слів поданий в алфавітному порядку, але тільки щодо початкової літери. Іменники подані в називному відмінку однини, а дієслова — у формі першої особи однини теперішнього часу дійсного способу. У випадку іншомовних слів подано їх поширені тлумачення енциклопедичного характеру. Така поява була чимось новим у лексикографії XVI ст., як також подавання церковнослов'янських слів у контексті. Цікаво замітити, що в перекладній частині автор дуже рідко вживає церковнослов'янські слова й форми, він користується виключно українськими народними словами й виразами.

Л. Зизаній подає слова обох частин «Лексиса» зі знаками наголосу. Буває, що з технічних причин наголос стоїть не на відповідній голосній літері, а на наступній або попередній приголосній. Церковнослов'янські слова й українські переклади відділено в словнику комою, як також синонімічні та близькі за значенням слова перекладної частини. У кінці кожної словникової статті стоїть крапка.

«Лексис» Л. Зизанія — це, без сумніву, великий культурний здобуток, що викликає інтерес, будить думку. Аджеж це одне із найвидатніших досягнень української лексикографії XVI ст.

Книжку можна замовляти в:

Association de la Langue Ukrainienne A.L.U.
5790 Rembrandt Ave. # 404, Montréal-Côte St. Luc,
Québec, Canada H4W 2V2

Сл. п. Юліянові Заблоцькому

СПОМИН ПРО ЮЛІАНА ЗАБЛОЦЬКОГО І ЙОГО ШЛЯХОТНІ ДІЛА В ГЛИНЯНАХ

По Першому розборі Польщі в 1772 році Галичина, а в цьому Глиняни біля Львова, перейшли під владу Австрії, а всі українські землі на схід від Збруча перейшли під владу московського царату.

Не дивлячись, одначе, на це розмежування, царська Москва, підсичуючи москофільський рух в Галичині, намагалася цим способом послабити національний рух в тій частині України. Це дуже сильно проявилось було в Глинянах.

Дух спротиву шкідливим українському патріотизмові діянням проявився у сл. п. Юліяна ще зарання його хлоп'ячого життя під впливом його діда і старшого брата Володимира, який ще в перших роках гімназійних студій увів Юліяна в українську націоналістичну організацію. Брат Володимир помер у молодому віці в Глинянах. Поховали його як національного героя при здвизі українського населення і молоді, проти волі польської влади і її поліції.

По закінченні школи та здобуття матурального свідоцтва, бл. п. Юліян вступив до Української Духовної Семінарії у Львові, яку тоді очолював бл. п. Патріярх Йосиф Сліпий. Польська влада арештувала Юліяна Заблоцького в тій Семінарії і посадила в тюрму під закидом співучасництва у вбивстві представника Москви у Львові як вислів протесту проти голоду в Україні в 1932-1933 роках, що його виконав бойовик ОУН Лемик.

Ця ж польська влада заборонила Покійному дальші студії в Польщі, що й заставило Покійного піти на працю в українській кооперації. Він працював у місцевих установах, а спершу в Кооперативі «Народній Дім». Працював він там безплатно довгий час, чим причинився до її піднесення із занепаду. В 1936 році Його обрали директором Українбанку на 25-му році життя. На цьому становищі Він працював аж до його арешту поляками в 1939 році. Під час упадку Польщі Йому вдалося вирватись на волю.

За німецької окупації бл. п. Юліян був знов арештований німецькою владою та замкнений у німецьких концтаборах в Авшвіц, Мангавзен, Мельк і Ебензе.

В революційний ОУН Покійний належав до тієї когорти провід-

них людей, на долю яких припало організувати молодь до ОУН. Це завдання Він виконував дуже солідно. До молоді належала студіююча молодь, мішана і селянська в околицях Глинян. Покійний працював у колі і серед таких, як: Хамула Богдан — абсолювент економічних наук, народжений у 1915 році, заарештований у Львові в 1941 році і замордований в тюрмі на Лонцького; Хамула Євген — студент-архітект, народжений в 1913 році, вояк в Українській Дивізії, замордований більшовиками під час повороту домів після бою під Бродами; Куницький Богдан — студент філософії, і Куницький Роман — студент філософії.

М. С. Дацишин

Всечесні Отці,
Вельмишановний Друже Голово, Члени Проводу,
Жалобна Громадо,

У глибокому смутку і в безмежному жалю, від імени організованих українських націоналістів терену Великої Британії, Подруг і Друзів, я маю сумний обов'язок, а разом велику честь скласти глибокий поклін і останній салют видатному борцеві за волю України, *сл. п. Юліянові Заблоцькому*, тлінні останки якого ми положили сьогодні на вічний спочинок у чужу землю.

Сл. п. Друг Юліан жив і працював з нами на британському терені повних тридцять років. Від першого дня прибуття до Великої Британії і до кінця свого трудолюбного життя Великий Покійник був для нас прикладом найідейнішого, найжертвеннішого патріота-борця, вказуючи шлях численним друзям і кожній українській людині як жити і працювати для визволення України повсякденно і в кожній ситуації. Був він людиною шляхетної душі та добрячого серця. Таким увійде до Пантеону безсмертних лицарів, як гідний син української нації.

Прощаємо Вас, Дорогий Друже Добровольця, із запевненням, що прапор української революційно-визвольної боротьби держатимемо далі так високо, як Ви його держали, а кожне опорожнене місце буде заповнене новими невгнутими борцями за Волю і Державність українського народу!

Хай чужа гостинна земля буде Вам легкою!

А. Тисячний

ЗАСТУПНИКИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ»

АВСТРАЛІЯ:

*Postup Ukrainian
Co-operative Trading Society,
903 Mount Alexander Road,
Essendon, Victoria, 3040*

КАНАДА:

*The League for the Liberation
of Ukraine, 140 Bathurst St.,
Toronto, Ont., M5V 2R3.*

АВСТРІЯ:

*M. Petruszczak
Waltzmanstr. B. A/Z 2.
Salzburg-Aigen.*

НІМЕЧЧИНА:

*"Schlach Peremohy"
8000 München 80,
Zeppelinstr. 67.*

АРГЕНТИНА:

*W. Zastawnyj
1425 Soler, 5039 — BS AIRES.*

США:

*Mr. H. Cebrij
136 - 2nd Ave.,
New York, N.Y., 10003.*

БЕЛЬГІЯ:

*Mr. O. Kowal
72 Blvd. Charlemagne,
1040 BRUXELLES.*

Чикаго і околиця:

*Bohdan Kaszuba
6427 W. Forest Preserve Drive,
Harwood Heights, Ill. 60656.*

ФРАНЦІЯ:

*Union des Ukrainiens de France
186, Blvd. St-Germain
75261 PARIS Cedex 06.*

«ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ» — ЦЕ НАЙКРАЩИЙ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК ДЛЯ ВСІХ: КОЖНОГО УКРАЇНЦЯ І КОЖНОЇ УКРАЇНКИ, СЛУЖИТЬ ТІЛЬКИ ІНТЕРЕСАМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ І ЙОГО БЕЗКОМПРОМІСОВІЙ ВОРОТЬБИ ЗА УССД!

СПОВНІТЬ СВІЙ ОБОВ'ЯЗОК: ВПЛАТИТЬ ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЄДНАЙТЕ НОВИХ ЧИТАЧІВ І ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ТА РОЗПОВСЮДЖУЙТЕ ЙОГО ВСЮДИ, ДЕ ЖИВУТЬ УКРАЇНЦІ
